

tovariš

24. 4. 1972
cena 3 din

16

POGOVOR TEDNA
DR. DEDIJER

BOGATI KOROŠCI
BREZ DENARJA

MAGGI

DAJE VEDNO VEČ

...okrepčilo,
svežino
in moč sonca

Paradižniki — sadovi sončne toplote,
polni krepilnih snovi, svežine in moči!

Juha iz paradižnikov Maggi je hranljiva
in krepilna iz svežih, izbranih in sočnih
paradižnikov, ki tekne. To je juha, ki vas
bo navdušila.

MAGGI daje vedno več — svežino in
moč sonca, pravo zalogo življenjske
energije.

tovariš

16

letnik XXVIII - ilustrirana revija - izhaja ob ponedeljkih - 24. IV. 1972 - cena 3 din

Obletnica ustanovitve osvobodilne fronte in svetovni delavski praznik si pri nas podajata roko. Naj bodo prazniki tudi za vas tako veseli, kot je veder nasmeih mladega ravenskega železarja.

Foto: JOCO ŽNIDARŠIČ

izdaja
in tiska črp delo
direktor publikacij
milja gorjup
glavni in odgovorni urednik
miro poč
namestnik glavnega urednika
vilko novak
redakcija
alenka bibič, peter božič, tanja
dolar, egon kaše, željko kozinc,
alenka puhar,
joco žnidaršič
stalni sodelavci
drago kralj, niko lapajne, jaro
leskovšek, jože olaj
jože šircelj
oblikovalec
alenka grgič, ing. arh.
tehnični urednik
polde lamberger
tajnica
vanja venturini
uredništvo: 61000 ljubljana,
tomšičeva 1/II, tel. h. c. 23 522,
20 507, 22 020
poštni predal 468.
kolportaža za ljubljano
šubičeva 1, tel. 22 575
za druge kraje
61000 ljubljana, tomšičeva 1/III
tel. 23 522
naročniški oddelek: 61000 ljubljana
tomšičeva 1/III, tel. 23 522
oglasna agencija: šubičeva 1,
tel. 21 896, 21 832
tovariš izhaja ob ponedeljkih,
rokopisov in nenaročenih fotografij
ne vračamo.
posamezna številka stane 3 din,
mesečna naročnina je 12 din
poština plačana v gotovini
žiro račun pri sdk 501-1-167-2.
naročnina za inozemstvo (tromesečno)
avstrija asch 102,-
francija ff 22,-
italija lit 2.500,-
nemčija dm 14,-
švica sfr 16,60
švedska skr 20,50
usa us dol. 4,20
plačljivo na devizni račun
pri ljubljanski banki
501-620-1-32009-160
črp delo ljubljana
(z opombo: za tovariša)

ljudje, dogodki, besede	4
romeo in julija	
rdče praznično znamenje	5
praznovanja	7
tuja prizorišča	10
doma in po svetu	13
pogovor tedna	16
letalstvo	19
načrti	22
ustvarjalci	24
ljudje	28
razvedrilo	30
srečanja	33
slovenski razgledi	36
lov	38
popotovanja	40
usode	45
popularni	49
popotne zgodbe	50
živalski svet	52
magazin	54
svet v mozaiku	56
filatelija	58
kaj več - kaj znaš	59
roman	65
trije hišni vogali	67
novela	
izak babelj: kveker	
dezerter	76
humor	78

ZALOŽBA DELO pripravlja ljubiteljem športa in olimpijskih iger pri nas prijetno presenečenje:

prvič na našem knjižnem trgu knjigo o olimpijskih igrah, ki bo izšla neposredno po koncu iger v Münchnu, v septembru.

Čudovito delo s slikami in tekstom o XI. zimskih olimpijskih igrah v Sapporu in XX. olimpijskih igrah v Münchnu. Na več kot 400 straneh velikega formata (18,5 x 26,6) bo okrog 400 barvnih in črno-belih posnetkov iz Sappora in Münchna, kot avtorji tekstov pa se bodo predstavili najbolj znani športni novinarji vsega sveta. Poseben del o nastopu naših pa bodo prispevala naša »zlata peresa«.

To je reprezentativno opremljeno dokumentarno delo, ki bo vsakemu prijatelju športa in knjig ohranilo olimpijske igre 1972 v trajnem in prijetnem spominu.

Knjiga OLIMPIJSKE IGRE 1972 stane v prednaročilu 120,00 Ndin.

NAROČILNICA

Nepreklicno naročam knjigo »OLIMPIJSKE IGRE 1972«. Celotni znesek 120,00 Ndin bom poravnal v treh obrokih po 40,00 Ndin. Prva dva obroka najkasneje do 1. IX. 1972, tretjega pa ob prevzemu knjige.

Ime in priimek _____

Ulica _____

Pošt. št. in kraj _____

Zaposlen pri _____

Poklic _____

Datum _____

Podpis _____

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov: ČGP »DELO« — PRODAJNA SLUŽBA, 61000 Ljubljana, Tomšičeva ulica 1.

ODSTOTKI

Novosadski »Dnevnik« piše: »Pravijo, da je v novosadskih delovnih organizacijah kakih petdeset odstotkov direktorjev brez fakultetne izobrazbe. To bi lahko povedali tudi drugače: na novosadskih fakultetah je zdaj 0,01 odstotka študentov, ki bodo slej ko prej postali direktorji v Novem Sadu.«

VERIŽNA REAKCIJA

Precej čudno se sliši, da bi kupec zahteval, naj prodajalcu dovolijo zvišati ceno. Pa se je pri nas zgodilo tudi to. Unjarska industrija bo, kot napovedujejo, zahtevala, naj klavnicam dovolijo zvišati cene surovih kož. Pravzaprav gre spet za staro zgodbo: ker dobe v tujini za surove kože več kot doma, kjer so cene zamrznjene, prodajalci kože seveda izvažajo, domača unjarska industrija pa ostaja brez kož za predelavo; utegne se zgoditi da bo morala v kratkem ustaviti delo v nekaterih obratih.

KDO IMA BESEDO

Na nedavnem sestanku v beograjskem klubu samoupravljalcev je sociolog, ki je proučeval razne sestanke v nekaj velikih beograjskih podjetjih, povedal svoje ugotovitve: povprečno trajajo sestanki štiri ure, 62 odstotkov tega časa porabi zase tisti, ki je sestanek sklical, 12 odstotkov prvi diskutant, v preostalih 26 odstotkov časa pa se zvrsti povprečno še 30 diskutantov.

Stloviti francoski filmski režiser Rene Clair med obiskom pri nas: »Film mora pritegniti gledalca. To sta svoj čas dobro vedela tudi Shakespeare in Čehov, danes pa mnogi umetniki pozabljajo prav to...«

Predsednik zveznega izvršnega sveta Džemal Bijedić: »Odkar je človek na tem svetu, je verjetno veljalo pravilo, da ne more porabiti tistega, česar nima, in da mora vrniti dolg, če ga ima, mi pa smo morali za te reči sprejeti zakone...«

PONOSNA MESTA

Od 250 jugoslovanskih mest ali pa naselij »mestnega značaja« jih 35 še vedno nima javnega vodovoda, 42 pa jih je brez mestne kanalizacije. To je podatek Stalne konference mest.

SREČNI TURISTI, KI VEDO

Ljudje, ki naj bi med turistično sezono kar najbolj varno in nemoteno usmerjali avtomobilске reke, so pred podobno zadrego kot lani. Še vedno namreč velja, da prometni miličnik lahko sprejme od tujega turista, ki je stiril prometni prekršek, samo dinarje, nikakor pa ne deviz. Ker menjalnice niso vselej za vogalom, bodo tudi letos tujci, ki vedo za ta predpis, plačevali kazni zgolj s kazanjem tujih bankovcev.

ADAPTACIJE

Zrenjaninski odborniki so se odločili, da bodo prišli do denarja za komunalno izgradnjo s tem, da bodo obdavčili (kar krepko) avtomobile, vikende in garaže. Pa se je izkazalo, da so se vsaj pri garažah ušeli: avtomobili sedaj stoje po cestah, njihovi lastniki pa so svoje garaže čez noč »adaptirali« v drvavnice in shrambe.

Romeo in Julija

Mnogi ljudje so prepričani, da današnji moderni časi ne premorejo velike ljubezni. Marsikdo bi dal roko v ogenj, da se v stoletju bliskovitega razvoja znanosti, tehnike in težav v svetovnem gospodarstvu ter poletov na Luno nikakor ne bi mogla med nami pojaviti ljubicma, kakršna sta bila Romeo in Julija.

Osebnost me drugačnega mnenja. Po moje so tako znanost, tehnika in gospodarske težave kot vse druge umrljive zadeve pri vprašanju nesmrtnosti ljubezni drugotnega pomena.

Svoje mnenje sem velikokrat poudarjal tudi v krogu znancev in prijateljev. Ti so se mi večkrat smejali, najboljši prijatelji pa so mi zaupali, da sem sicer v redu poba, vendar sem kdaj pa kdaj malo čez les.

Toda to me ni zlomilo. Nasprotno: nasmehnil sem se in sklenil, da jim dokazem svoj prav. Lotil sem se pripravo za pisanje romana ali scenarija ali igre o podobnih ljubicah v današnjem času.

Najprej sem želel poiskati Romea in Julijo sedanosti. Za Romea sem imel veliko izbire: lahko bi bil, na primer, predstavnik delavskega razreda, lahko pa tudi slovec, ki ne garajo prehodu. Po poklicu bi bil lahko delavec, uslužbenec, študent, železničar, poštar, prodajalec tobaka, sprevednik, inkasnat ... Ovisno pač od tega, v kateri obliki bi podal svojo umetnino. Ko bi napisal radijsko igro, bi ga bilo gotovo najbolj primerno postaviti za sprevednika avtobusa. Tako bi bila zvočna plat igre dovolj močna. Res pa je, da bi ga v radijski izvedbi lahko dal tudi za študenta. Tudi študentje so radi nadvse glasni. Pri študentju sem imel nekoliko ožje možnosti izbire poklica. Za radijsko izvedbo bi bila, na primer, gotovo zelo primerna kot gospodinja. Toda tu je se potem pojavilo vprašanje, kam med njeno nesmrtno ljubeznijo poslati Julijinega moža, da o njenih otrocih niti ne govorim, saj bi ti

delali prehodo zvočno kuliso, izza katere ne bi poslušali slišati njenih najboljših pesniških ljubezenskih izjav, kot na primer: „Julija, daj mi vendar par jurjev, čisto sem suh!“ ali: „Spet imaš tako umazano srožje, pa sem ti zadnjič rekla, da prinesi perilo, ko Makska ne bo doma!“

Tako sem iskal ljubimca in izbiral med občani. Ko pa sem našel nekaj obetajočih primerkov, sem se lotil zgradbe umetnine. Določil sem ji takole vsebino: Romeo I. pride z dežele na študij ter se po drugem semestru, ko se mora prepisati ter izgubi stipendijo, nesmrtno zaljubi v Julijo I., h kateri je doslej hodil Romeo II. Ta je prodajalec tobaka, ki si je medtem sprčo stanovanjske stiske našel Julijo II. z dvosobnim stanovanjem. Toda Julija I. neskončno hrepeni po ljubezni in zato Romeo I. nekega večera leti, kajti na prizorišču se pojavi Romeo III. z žabo in izjavi, da želi ljubezen izključno v dvoje. Romeo I. se v pomankljivi ljubezni zateče k Juliji II. Ta se je doslej ljubila samo v italijanski konverzaciji, zdaj pa se ji zazdi, da je prišel pravi trenutek za zvišanje narodne natalitete. Romeo I. se skuša zastrupiti, vendar zaužije premalo strupa in ga s Povšetove izpustijo že po dvanajstih urah. Med tem časom Romeo III. razbije žabo, Romeo II. pa nos Romeo IV. Na prizorišču se pojavijo kipi in protestni pevci (v filmski ali odskri realizaciji, medtem ko bi se v romanu izvedel manjši atomski udar, op. p.). Ko ljubezenska napetost doseže vrh in ko ni več vedeti, kateri Romeo h kateri Juliji sodi, izbruhne najprej klesanje ohcet. Po primernem glasbenem prehodu in množičnem referendumu za samoprispevek pa vsi nesmrtni ljubimci odidejo na svetovni kongres mudistov. Za konec umetnine pa mi je doslej najbolj všeč tisti, ko Julija X pridrži z dežnikom v roki med mudiste in svojega sogroga, Romea Y nažene od onod z besedami: „Ti bom že pokazala ljubezen pa nage babe! Domov se spravi in znoši premog v klet, mrcina pohotna!“

Rdeče praznično znamenje

Delo pod znamenjem rdečih nageljnov: združitev človekove poglavitne dejavnosti, tiste, ki nas je šele dokončno učlovečila, z lepoto, da ne rečemo pocižjo, pa nekaj skrivnostnega je zraven. Ali nam je dandanašnji še razumljivo, da se je bilo kdaj potrebno za delo celo bojevati, ga slaviti na skrivaj? Tisto delo namreč, ki je naša dolžnost in marsikdaj celo nadloga? Pojasnilo: z delom je zvezan kruh, s kruhom življenje, bitja pa, ki se za svoje življenje ne bi bilo pripravljeno bojevati, ne poznamo. Takšnega larpurlartizma si najbrž pač nihče ne more privoščiti. Delo pod znamenjem rdečih nageljnov: tolikokrat smo se jih že spomnili s prvomajskega obredja Prežihovih delavcev iz koroških nicin, njih praznik je še pred desetletjem dosegal poetično ekstazo v napol poganskem poveljevanju dela: »Po ulicah, vaseh zastave, mlaji, slavoloki in med ljudmi je kakor med otroki ...« — ali kako so se že glasili tisti zanosni verzi? Združitev dela s svobodo. A glejte zakonito posledico: tisti trenutek, ko je človekovo delo prenehalo biti nekaj prepovedanega, ko je postalo zakonita pravica slednjega, ne privilegij nekaternikov, tisti trenutek je začelo rdeče praznično znamenje bledeti. Kaj bomo slavili delo, ko pa se vse leto bomo z njim, naj ga pri tem še posebej poveljujemo? A o delu, tej učlovečevalni dejavnosti, ki smo ji tako kot pogozdovanju, mladosti, zdravju namenili svoj praznik v letu, velja vsemu navkljub premišljati. Menda ji pravijo »neodtujljiva človekova pravica ali svobosčina«, pisana z veliko začetnico, za vse enaka, enako dosegljiva in enako plodna. Pa niso to le besede na papirju? Ko ne bi bile, potem najbrž ne bi iz dneva v dan govorili o nesrečnih ljudstvih, ki delajo morebiti bolj od nas, pa trpe lakoto; ki jim na misel ne pride, da bi vsaj dan v letu odšli za počastitev dela. Pa saj po spraševanju ni treba k daljnim sosedom: letošnji delovni praznik bomo tudi sami morali slaviti manj praznično, saj je očitno nekaj: ko namreč delo ne bi postalo »odtujljiva človekova pravica ali svobosčina« — bi potem v tem trenutku lahko porabljali toliko grenkih besed o tako imenovanem socialnem razlikovanju? Najbrž ne, zakaj vsi drugi vzroki, ki jih pridno naštevamo, so drugotne narave. Zato predlagamo, da si rdeče praznično znamenje pripne le tisti, ki bo imel pri tem mirno vstalo. Nageljni so dragocene rože in se ne počutijo pri vseh enak!

JOŽE OLAJ

ROMAN KOMAREK

Kot
vaša
senca

Varteks obleka vas spremlja v
vseh življenjskih razmerah.

Lepo oblečen človek ima več pri-
jateljev in doseže v življenju več.

Volneni znak na vaši obleki Var-
teks je mednarodno jamstvo za
kakovost.

VARTEKS JE VAŠ ZAVEZNIK

PROTESTA POT V VESELJE

Še pomnite, tovariši? Ne, vsega seveda ne. Kako neki, ko pa sega rojstvo praznika, ki ga praznujemo v tem času, daleč nazaj v prejšnje stoletje. Spočet je bil v Ameriki, v industrijskem Chicagu, kjer so v prvih dneh maja delavci organizirali velikanško stavko. Rojen pa je bil nekaj let kasneje, na kongresu II. internacionale julija 1889, v spomin na žrtve nasilno zatrite chicaške stavke. Naslednjega leta so ga kot svoj praznik začeli slaviti delavci najrazličnejših dežel sveta in tako bo letošnja pomlad 1. maj napolnil častitljivo starost 82 let.

V teh dvainosemdesetih letih so se časi močno spremenili, z njimi smo se spremenili mi in z nami se je spremenil tudi 1. maj. Kaj vse se je dogajalo z njim na poti v naš čas?

Na svojem začetku in še vrsto naslednjih desetletij je bil praznik dela tesno povezan s pojavom, ki mu danes pravimo prekinitev dela, takrat pa se je imenoval še preprosto štrajk. Bil je nelegalizirana, strogo prepovedana manifestacija boja za delavske pravice, ki so se je oblasti po različnih krajih pač različno bale in tudi različno tolerirale.

Praznovanje na državne stroške

Slovenski delavci, ki so se brez našega običajnega zamudništva udeleževali prvomajskih praznovanj že vse od leta 1890, so morali to plačati z globo ali pa celo z odpustom. Kjer pa so že prve manifestacije potekale mirno, jih je oblast pač tolerirala. Takole se spominja Ivan Regent v Tovarišu iz leta 55: „Leta 1905 je bil tržaški prvi maj že splošni ljudski praznik. Da poudarim, za Trst to ni bil več le delavski ali socialistični praznik, marveč je

postal splošni praznik tržaškega prebivalstva.“ V sprevodih so sicer redno korakali tudi policijski komisariji, tako „za vsak slučaj“, a zaradi tega je bil pač še za nekaj redov daljši, nič drugega.

Po prvi svetovni vojni se je v Jugoslaviji prvemu maju godilo precej slabše. Brez večjega nasilja je bilo praznovanje samo leta 1919. Že naslednjega leta pa so konec aprila vse orožniške postaje dobile okrepitve, delavska središča so zasedli vojaki in policisti. Ivan Regent se spominja, da je nekaj časa vsako leto preživljal to obdobje na državne stroške, kajti policija se je navadila, da je za kakšen teden zaprla vse vodilne komuniste.

Vendar zaradi tega prvomajskih manifestacij ni bilo manj, bile pa so drugačne. Cena za udeležbo namreč ni bila več samo globa, ampak tudi odvzem prostosti in včasih celo življenja. Zato so dneвне shode marsijske nadomestili nočni kresovi. Fantje so se naučili iz narezanih pivnikov delati nekakšne vžigalne vrvice, s katerimi so prizigali ognje na zastraženih hribih, in verjetno se je marsijske dogajalo tako kot pri Kardeljvih: „Pred

PRAZNOVANJA

Razne podobe raznih majev: premnogim prinaša prvi maj, zlasti še, če se tako uspešno združi z rdeče natiskanim dnem ustanovitve OF pa še s prosto soboto in nedeljo, predvsem prijeten počitek ob morju ali na poslednjih snežnih zaplatah (fotografija spodaj), drugi ohranjajo tradicijo nekdanjih prvih majev z jutranjim romanjem na Rožnik, Jamnik, Prežihov vrh, Čebine... (desno zgoraj), le malo pa se nas še povsem jasno spomni tistih prvih povojnih proslav s paradami in koli na mestnih trgih (fotografiji desno spodaj in skrajno desno).

prvim majem 1928 je ležalo v sobi doma cel kup rakiet... Zvečer pred praznikom so nekam izginile, zato pa so pričele nekaj ur kasneje švigati iznad Ljubljanskega gradu...

Po osvojitvi seveda rakiet ni bilo treba več skrivati. Ljubljanski grad se vsako leto legalno kopije v umetnem ognju, dolgo časa, celih petnajst let, pa je bil to le uvod v veliko slavlje, ki je bilo na vrsti naslednjega dne. Potekalo je v znamenju parad in sprevedov, telovadnih nastopov in kulturnih prireditev, jutranjih budnic in dopoldanskih zborovanj.

Vse za petletko

Vsi še pomnimo te prve maje in če jih ne dovolj živo, si lahko pokličemo na pomoč vse tisto, kar je za praznik dela zabeleženo v sedemindvajsetih letnikih naše revije.

Pišmo leto 47, 48, 49. Prvi maj praznujemo pod geslom „Veliki praznik neločljive vzajemnosti delavca, kmeta in delovnega inteligenta na delu za petletko“. Petletni načrt vodi vse naše delovanje, naše življenje. Vsi prvomajski sprevedi nam nazorno prikazujejo

-- z vojsko, pod katero se trese cestišče, z delovnimi kolektivi, ki imajo na transparentih zapisane svoje uspehe, z mladino, ki v kratkih rokavih koraka mimo slavnostnih tribun. Kajti vreme nam je naklonjeno, pomlad leta 48 je sončna in topla, kot bi vedela, da se blago dobi samo na karte.

Na prehodu v novo desetletje so časi že nekoliko drugačni. Še vedno v dolgih vrstah stojimo pred mlekararnami, toda od 10. maja 1951 – še pomnite? – sta mleko in meso v prosti prodaji. Tovariši, ki je še vedno ilustrirana priloga Slovenskega poročevalca, stane pa din 10, poročča o velikanskem prvomajskem zborovanju na Kongresnem trgu. Pa ne več samo to.

Leta 52 nam začnejo v prvomajsko praznovanje pihljati prve turistične sape. Ne pozivamo več samo na povorke, temveč tudi na izlete v spomladansko naravo, k spoznavanju lepote naše domovine. In vreme? O, vreme pred natanko dvajsetimi leti je bilo imenitno. Dekle, ki je v naši tedanji slavnostni številki spodbujala h kolearskim izletom, ima bluzo s kratkimi rokavi in kratke hlače, ki pa jim takrat še nismo pravili vroče.

Sredi petdesetih let se za prvi maj še vedno zbiramo v povorkah, odpovedali pa smo se vojaški paradi, kajti... no, veliko stane, denarja pa nam je tudi takrat primanjkovalo na vseh koncih. Toda časi so se že močno spremenili. Leta 55 smo izvolili prvo misl Vseso in začeli bolj pogosto potovati v tujino. Takole je tisto leto videl Pavliha službeno pot v inozemstvo: „Nylonke za ženo sem kupil, vzglanik za svaka tudi, perlon kombinizo za svakino prav tako, steznik za taščo tudi... Ampak kaj za enega hudiča so mi naročili v podjetju?“

Prvomajski cenik

V Povečati osebno potrošnjo. Cene so rasle, a pogledimo jih z današnjimi očmi: „... Prav tako lahko za 3 in pol din kupite 2 cigareti Drava, kar je za prvo tolažbo dovolj. O, za 5 din dobite pa že marsikaj, ne samo znamke, marveč tudi liziko ali bonbon Kiki. A želedec si potolažite z zemljo, ki stane 6 din. Surogat

popra pa dobite za 7 din. Z žiletko, ki jo plačate z 8 din, se boste vsaj dvakrat, trikrat ostrigli." In tako dalje. Za točnost podatkov jamči Tovariš z dne 5. maja 1957, ki je bil takrat vreden toliko kot deset lizik ali bonbonov Kiki.

Zadnje veliko prvomajsko slavlje je Ljubljana doživela pred enajstimi leti. Večjega in lepšega baje še ni videla. Po petih letih se je po Titovi cesti spet pomikala vojaška parada, močnejše povorke se je udeležilo brez števila ljudi, gledalcev se je trlo in v napol dograjenem konzorciju si je našla lep razgled množica radovednežev. Kržišče pri Ajdovščini pa je bilo takrat zadnjič plesišče za velikansko kolo. To je bilo naše zadnje množično praznovanje prvega maja.

Prazniki nas selijo čez mejo

Po tistem se Slovenci na začetku vsakega maja raztepemo vsak na svoje in vsak po svoje. Kaže, da smo se naveličali zunanjega blišča in pompa prvomajskih parad. Menda smo ugo-

tovili, da je mogoče delovne uspehe in zmage dokazovati tudi drugače. Praznik dela zdaj izkoriščamo za oddih ali pa za tiste opravke, ki jih ne moremo postoriti med delovnimi dnevi.

Za prvi maj leta 62 je bila Ljubljana že dobesedno izumrla, zato pa so bili mejni prehodi čisto zatrpani. Se ne spominjate več, zakaj? Od 2. maja dalje je bil prepovedan ves uvoz tujih avtomobilov in Slovenci smo izkoristili vse svoje sile, da bi čez praznike prepeljali v domovino čim več vozil. Takole je pisal Tovariš: „Mejni bloki so se spremenili v nekakšna improvizirana skladišča volkswagenov, opel rekordov, NSU, BMW, ford taunusov, „fickov“ in celo razmajanih kosilnic. Hrumeče, škripaje, s trobljenjem in medsebojnim suvanjem so se vozila polagoma prebijala naprej pod pisano rampo, ki razdvaja dve državi. Vozniki so vpili, modelovali, skušali izsiljevati. Čez mejo so prihajali na smrt utrujeni, neprespani, lačni, umazanih, opraskanih rok.“

In tako smo se trdno zasidrali v sedanjik. Tovariš ne objavlja več fotoreportaž s prvomajskih slavljev, kajti nima jih kje posneti, in slavnostne številke povzročajo njegovim urednikom sive lase. Pomaga si s karikaturami, kajti snovi za vice nikdar ne zmanjka. Če se povprečni Slovenec ne odpreje v enega „Yugoslovanskih turističnih rezervatov: Trst, Triž, Gorico . . .“, se pravi, če ne „sili v laški obroč, medtem ko se je, prej prebijal iz njega“, potem se uleže na kavč in se pokrije s časopisom, kjer naslov kličje ŽIVEL PRAZNIK DELA!

Toda cilj naših prvomajskih romanj niso samo letovišča, dosegljiva z avtomobili. Naj je vreme še tako slabo, vsako leto zmeraj znova oživijo tradicionalna prvomajska zbirališča slovenskega proletariata. In tako bo tudi letos že navsezgodaj oživel ljubljanski Rožnik, Jamnik nad Kropo, Svetina nad Celjem, Prežihov vrh, Mežaklja in še cela vrsta drugih. Na vseh teh vrhovih bodo delovni ljudje počastili svoj praznik, ki se tako prijetno ujema s pomladjo.

ALENKA PUHARJEVA

»Danes se bosta v Vzhodnem Berlinu spet sešla pogajalca Bahr in Kohl na redni tedenski pogovor o ureditvi prometa«, beremo zadnje čase kar pogosto v dnevnih novicah. Berlin je v celotnem zahodnonemškem političnem življenju nekakšen bolnik, okoli katerega se vesoljni politično-zdravniški svet prizadeva, da bi ga postavili spet na noge. Obeti so dobri — če bo le rezultat nedeljskih volitev v Baden-Württembergu količjak ugoden za sedanjo vladno koalicijo.

BERLINSKA MEJA: TOPLOMER EVROPE

Hallo, boy! Check point Charly je berlinska točka, kjer se zavezniki vsak dan srečujejo z mednarodnimi radovedneži — sicer so v Berlinu kaj malo opazni. Tudi pozirajo radi...

Avenije se nenadoma prekinejo. Z obeh strani. Vse pogostejši so opozorilni napisi. Z obeh strani. Za njimi do zob oboroženi vojaki, stražarji. Na tleh in na opazovalnih stolpičih. Z mašincami in daljnogledi. Z ene strani... Simetrija se nenadoma grobo podre. Na eni strani kakšnih pet metrov visok zid, grd, grob, neometan. Ponekod se na zidu še najde bivša hišna številka... strasse 56 b. Okna so zaidana, hiša porušena, zid pa rabi kot — zid.

Stolpiči pa so tudi na tej strani. Ne za vojake, marveč za zijala, za radovedneže. In tudi za politične emince.

Uganka ni težka: to je Berlin. Oprostitute, pomota: to so Berlini. Kaj nista samo dva? Na zamljevidu že, v politiki pa ne. Na eni strani izvedo, da obstajata dva: West Berlin in Ost Berlin. Na drugi strani pa spet izvedo, da obstajata, in sicer „Berlin, Hauptstadt der DDR“ (torej Berlin — prestolnica NDR) in

„selbständige politische Einheit Westberlin“ (samostojna politična enota Zahodni Berlin). Če smo površni in politično ne preveč zagrizeni, bomo zamahnili z roko, češ saj to so vendar drugačni izrazi za isto stvar. Toda politika je zagrizena in pikolovska. Vsaj bila je v Berlinu vse do danes.

Berlin cvetočih dvajsetih let je bil prav na čelu evropskih velemost. Ulice, avenije in trgi z zvenečimi imeni „Kurfürstendamm“, „Unter den Linden“, „Alexanderplatz“ ali „Potsdamerplatz“ so se primerjala samo še s pariškimi. „Gross Berlin“ je imel več kot štiri milijone prebivalcev ter se je raztezal v raznih premerih od 30 do 50 kilometrov.

Danes sta to ne samo dve mesti, velemosti, marveč dva svetova. Velike trge in ulice, kot so Potsdamerplatz, Friedrichstrasse in druge, so bodisi zbrisane do tal ali pa presekanke po polovici, vzporedno ali pravokotno.

Na eni strani, na zahodu, se v novih steklenih in železobetonskih palačah gnetejo izložbe – na drugi, vzhodni, se razprostirajo pompozne avenije, s katerih sprehalca na vsakem koraku (če se ne skriva v podzemlju) spremlja in opozarja ogromni televizijski stolp.

Vzhodnoberlinski radijski in televizijski stolp je postal v zadnjih letih uradni simbol „prestonice NDR“. Na kroglasti gondoli, ki je pokrita s svetilkajočim se metalom, potuje sonce od vzhoda do zahoda tako, da v vsakem trenutku in v vsakem položaju gledalcu pošilja v oči dve svetilkajoči se črti. Ena je vodoravna, druga navpična. Kržata pa se seveda ravno na sredini. In ta krž je sila vsiljiv.

Katedrala sv. Ulbrichta

„St. Ulbrichts-Kathedrale“, nam je pokazal s prstom neimenovani domačin, z vzhoda.

V Berlinu se točno ve, kdo sme in more kje skozi zid. Tako lahko gredo „zavezniki“ v civilu le skozi en prehod. Zahodni zavezniki so mu dali ime: „Check-point Charly“. Jugoslovani smo v Berlinu zavezniki in kot taki ne potrebujemo vizumov za potovanje v en ali drugi del mesta.

Check-point Charly je vedno obiskan. V petdesetih metrih te na zahodni strani napade toliko napisnih plošč, plakatov, obvestil in opozoril, da si že ves zmuden, ko se znaideš v dvometrskem pasu, ki te vodi do okence. Pokažeš potni list. Pedantno urejeni mejni policist NDR ti ga podrobno pregleda, te trikrat s čudno stroгим, uradnim, a umetno vpludnim obrazom pogleda, da bi morda le ugotovil, da s teboj kaj ni v redu. In res: „Vaš potni list ni več veljaven“. „Kako da ne – pogledjte podaljšanje, malo naprej...“ še eno stran... „Ah, da.“ In ne veš, ali ni celo malce nesrečen – da te ni ujel.

Potem dobiš listič s številko, potni list pa je odpotoval po tekočem traku skozi okence in izpod zavesice v skrivnostni prostor – na kontrolo. Čakaš vsaj dvajset minut in lahko si tisočkrat pogledaš Walterja Ulbrichta in Williija Stopha, čigar enako veliki sliki krasita ta strogo uradni prostor. Tudi uniformirano policistko oblih linij in bliskavih pogledov si lahko ogledaš. In celo vse mogoče si lahko pri tem misliš...

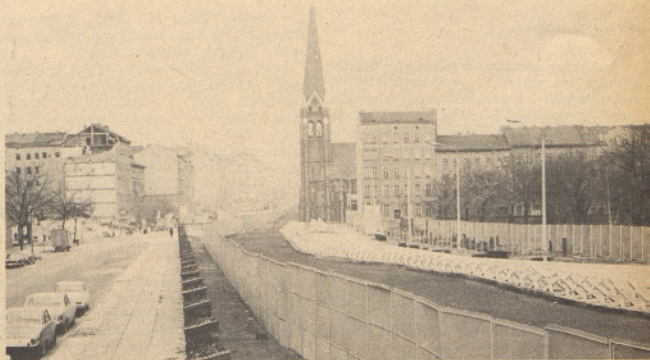
Petkrat identificiraš vse Turke, Avstrijce, Francoze in druge „zaveznike“, ki se gnetejo v soparni lopi, ki ni niti čakalnica niti hodnik. „Turke!“ Policist začne razkazovati na vse strani prvi potni list, s stegenjo roko za okenskim steklom ter motri, kdo bo nanj reagiral. Turek se vznemiri in ugotovi, da je njegov. Potem sledijo še in še „Turke!“ (njih je v Zahodnem Berlinu namreč največ in obilno „smuglajo“ drobnjarije skozi zid). „Jugoslawien“ pa še čaka na naslednjo pošiljko, ki bo prispela po drugem tekočem traku skozi drugo okence z zaveso iz iste skrivnostne sosednje pisarne. „Pa morda le ni kaj narobe z mojim potnim listom? Ali sem kje kaj nepotrebnega bleknil o Demokratični republiki Nemčiji? ...“ Časa za lastno spoved se ostane in nekako si pač moraš razložiti, da je

Zastava NDR nad Brandenburškimi vrati – tja gor je sovjetski vojak prvi poneseel svojo.

Živa podoba hermetično zaprte meje, kot jo srečujemo le redko. Tu je narava nadomestila zid.

Tu je še po vojni stala druga stran ulice Bernauerstrasse. Ker trave ne kosijo je šlastna zajcem...

tisti, "Turkei" prišel prej na vrsto, pa čeprav so mu vzeli potni list ravno takrat kot tebi.

No, ko dočakaš, si pa resnično srečen. Ali niso morda računali ravno na ta učinek? "Pa le niso tako hudi ti vzhodni," si moraš takoj priznati, ko ti dajo potni list z vložnim kartončkom.

Toda to je prva stopnja. Potem te pot obvezno vodi mimo bančnega okna. Med tem časom si se že lahko na pamet naučil tiskanega letaka "Čenjenji obiskovalci! Da bi tudi v vašem interesu opravili hitro in ne-komplicirano mejno proceduro..." - morate pač obvezno zamenjati vsaj deset zahodnih mark po tečaju ena za eno. Predpis velja za državljane "zahodnonemške Zvezne republike", za državljane "drugih nesocialističnih držav in tiste brez državljanstva"... Kje smo zdaj Jugoslavlani? Ne da bi kjerkoli to pisalo, obstaja zate namreč majhen privilegij: obvezno ti ni treba zamenjati. To pa vedo samo "mački", ki večkrat potujejo skozi zid. Če ti pa Janez C., simpatični naš študent na zahodnoberlinski univerzi, ki potuje k svoji zaročenki skozi zid, ne bi tega povedal, bi seveda tudi zamenjal deset mark.

To ti bilo že na mogočero. Če nimáš časa, da bi se za pet mark povzpela na TV stolp, in če bi poleg razglednice takole v sončnem sobotnem popoldnevu popil kavico in malce pogledal, kako vse to gre v "prestonici NDR" - potem si v zadregi. Na veliki, mednarodni železniški postaji - nič. Na svetovno znani promenadi "Unter den Linden" lahko občuduješ najprej palačo sovjetskega veleposlaništva, pa ministrstvo to in ministrstvo drugo, pa glavno direktijo "Deutsche Reichsbahn", pa letalske kompanije, grob nežnega junaka z zelo pompozno stražo, na pol porušeno ogromno katedralo, ki moli v nebo rebra svojih nekoč impozantnih kupol... Šele na prostranem betonskem trgu Alexanderplatz najdeš prve ljudi. In če jim prislusneš, slišiš vse mogoče jezike, najmanj pa nemščine.

Pomp v betonu

Vse je tu impozantno, ogromno. Veleblagovnica te privabi z ogromnimi citati iz zadnjega govora Ericha Honeckera o večnem prijateljstvu med NDR in LR Poljsko, sosednja izložba pa pozdravlja poljske in češke kupce v njihovi zastavici in dobrodošlici na ruskih, poljskih in čeških. Če pogledaš malce okrog, lahko me sicer tako redkimi napisi zaslediš imena hiš in palač: "Haus der ungarischen Kultur", "Haus Bulgarien", "Haus der CSSR".

Po široki Karl-Marx-Strasse vozijo znani avtobusi madžarske proizvodnje organizirane skupine iz socialističnih dežel, pa tudi z zahodnonemskimi registracijami. Škode, wartburgi, trabanti, žiguliji in le redki moskviči od časa do časa presekajo široko betonsko plošev.

Pa gremo malce v kavarno. V modernem lokalu je v glavnem polno. V glavnem mladi ali

Slavni Potsdamerplatz nekoč in danes

pa skupine. Eden se sladka, drugi srka limonado. Na nekaj mestih visi provizoričen listič z napisom "začasno ni kave"...

"No, zdaj pa samo še razglednice, in gremo nazaj." Na železniški postaji - nič. Vprašamo mladeniča. Tudi v mednarodnem hotelu "Stadt Berlin" ni razglednic. Šele ob osmih zvečer. Pač pa smo jih našli v neopaznem informacijskem biroju, kjer po samo komaj komaj izprosil tudi znanje. Po devetih dneh so le prišlepe v Ljubljano.

Poglejte: zid sramote! -

Ob Nemčiji se vsa leta vztrajno trudita, da bi čim več tujcev seznanili s svojo politično argumentacijo okoli Berlina. Z enako vno vabita tuje politike, novinarje, javne delavce in sploh ugledne osebnosti v svoji Berlin.

Medtem ko pripelje k ogledu Brandenburških vrat vzhodnoberlinski minister svojega

afriškega kolega in mu razlaga, kako jim vsa leta zahodni revanšisti ne dajo miru in kako spodkopavajo njihovo socialistično družbeno ureditev, se podobno povzpne na leseni stolpiček zahodnonemški ali berlinski kolega s svojim prav tako afriškim ministrom ter mu pripoveduje o strahotah, ki jih ljudje doživljajo ob zidu, ko si zazleto "svobodnega sveta"...

Afrikanca pa poslušata ter si pomahata z roko prek zidu. Oba Nemca sta seveda nad takšnim nerazumevanjem začudena. Toda kdo ve, ali nista ta dva Afrikanca celo državljana, ministra iste, ali pa vsaj sosednjih držav.

Berlinski zid ju je prav gotovo malo pretrele, oba se bolj zanimata za kredite.

Po vsem Berlinu, zahodnem in vzhodnem, se lahko bolj ali manj nemoteno sprehajajo le državljani zaveznških držav. Ironija zgodovine je pač hotela, da teh privilegijev ne morejo uživati državljani vseh socialističnih držav, vsaj ne Madžarske in Bolgarije...

Medtem ko se mora zaveznški državljani usmeriti na točno določene prehode skozi zid, pa si berlinski zajci privoščijo svetovno poslato: na minskem polju ob zidu na meji dveh vojaških blokov so vzhodni Nemci posadili travico, ki prav nežno poganja ter privablja zajčke na pašo. Morda so ti zajčki tudi psihološko sredstvo za razvedrilo vzhodnim strajkarjem, ki iz sekunde v sekundo pregledujejo z daljnogledi, kako zahodni imperialisti in revanšisti spodkopavajo njihov družbeni sistem.

Zajci pa se pasejo naprej...

Obeta se več svežega zraka

Zahodni Berlin diha skozi nekaj cevčic, ki pa se lahko po dosedanjih izkušnjah vsak trenutek zamašijo, kakor se pač zahoče vzhodni NDR in Moskvi.

V sklopu obsežnih berlinskih sporazumov, ki naj bi začeli veljati po ratifikaciji vzhodnih pogodb Bonn na Moskvo in Varšavo, bi se Berlinu odprle kar svetle perspektive. Državlani Zahodne Nemčije bi npr. brez vizumov lahko potovali v Zahodni Berlin in nazaj, Zahodni Berlinci pa v ZRN, stroške za vizume pa bi Bonn pasvalno poravnal v Vzhodnem Berlinu. Tovorni promet bi postal brez posebne kontrole, podobno, kot je to v navadi v svetu, kadar gre za pravi tranzit: pod uradno plombo.

Letalski promet bi se vnaprej vzdrževali tri privilegirane zaveznške letalske kompanije: Pan American, BEA in Air France, posebej pa še prva. Zavezniki seveda niso tako neumni, da bi se odpovedali tako mastnemu monopolu, kot je milijonski letalski promet Zahodnega Berlina s svetom...

Predvsem pa bi Zahodni Berlinci lahko redno obiskali vzhodni del mesta in sorodnike v vsej NDR.

V dvajsetem stoletju je človek postal – najhujši sovražnik narave.

Pravi krivec

Bolgarski publicist Radoslav Filipov je v moskovski „Literaturni gazeti“ objavil svoje mnenje o pomenu znanstveno tehnične revolucije v socialističnih deželah, ki je po njegovem ena izmed ovir na poti prodora buržoazne ideologije v socialistične dežele.

Ko je Filipov poudaril, da mora znanstveno tehnična revolucija priti do močnejšega izraza v Bolgariji – kar so Bolgari tudi terjali v neki anketi – je zapisal, da ideološki nasprotniki na Zahodu izrabljajo za sredstvo propagande tudi ekologijo (znanost o okolju), in sicer v tesni zvezi s problemi znanstveno tehnične revolucije. Zapisal je tudi tole:

„V varstvu narave je Zahod res dosegel nekaj znanstveno tehničnih uspehov. Vendar je neizpodbitno tudi dejstvo, da je problem onesnaženja okolja dosti ostrejši v kapitalističnih deželah kot pri nas, kajti: zasebna lastnina pogee za seboj tudi grabežljiv odnos do narave.“

Cena referendumu

Po prvih ocenah notranjega ministva naj bi sedanji referendum v Franciji (o razširitvi Evropske gospodarske skupnosti) stal najmanj 20 milijonov frankov.

Bistveni državni izdatki – za propagando političnih strank država ne da nadomestila – so šli za tiskanje brošur in drugih propagandnih dokumentov, ki so jih dobili vsi vpisani volivci, ter v

volivne listke, ki so jih delili na županstvih. Država je morala pokriti tudi izdatke administracije, potrebne pri organizaciji referenduma.

Ustavni referendum v letu 1958, ki je dal V. republiko, je stal 15 milijonov sedanjih frankov. Referendum o spremembi ustave leta 1962 potem pa parlamentarne volitve, povezane z referendumom, sta terjala 54 milijonov frankov. Referendum leta 1969 je stal 17,5 milijona frankov, predsedniške volitve v juniju istega leta pa so stale 47 milijonov frankov.

Pompidou: drag referendum.

Pet pedi

Beograjski urbanisti si prizadevajo, da bi v mestu izbrali vsak še tako majhen prostor. Pa tudi večje prostore je mogoče pametno izkoristiti, pravijo.

Tako na primer naj bi bil zivilski trg čez dan namenjen prodajalcem, ponoči pa naj bi se spremenil v parkirni prostor. Zjutraj naj bi se avtomobili spet umaknili branjevcem.

„Urbanisti so že tako sodobni, da jih mi kot družba ne moremo dohiteti s sredstvi,“ je dejal Branko Tišma, predsednik beograjske občine Čukarica.

Kaj storiti?

Sestra Maria Annunciata, mlada avstralska misijonarka, je proslila za pomoč Paula Gettyja, najbogatejšega človeka na svetu.

Sicer zelo skopi Getty je uslišal njeno prošnjo ter ji poslal ček za 10 (!) dolarjev. Toda po tistem,

Getty: „velikodušno“ darilo.

ko je prišel ček, sestra Maria nima več miru. K njej nenehno hodijo zbiralci in ji ponujajo precej višje vsote, če jim proda ček. Najvišja doseganja ponudba je bila dobrih dvesto starih tisočakov v dinarjih. Redovnica se ne more odločiti, ali naj ček nvoči, ali naj ga proda, ali pa naj ga da uokviriti in v njem okrasiti steno.

Bržkone bo še malo počakala, da se cena Gettyjevega čeka zviša.

SDK

Služba družbenega knjigovodstva mora nadzorovati družbeno knjigovodstvo delovnih organizacij, se pravi, da pazi, ali delajo po zakonu.

Toda tudi SDK ima nekoga nad seboj. Tržni inšpektorji so odkrili, da je SDK Beograda prekršila sklep ZIS o maksimalnih cenah storitev.

SDK je namreč povečala cene svojih storitev, tako da mora

kakšnih šeststo podjetij plačati več, ker tako terja zakon.

Toda na podlagi kakšnega zakona naj plačajo povisek?

„Vohuni“

Prisluškovanje telefonskih pogovorov je ena izmed osnovnih dejavnosti tajne službe. Vendar so bili francoski politiki pred časom le prehujo presenečeni, ko so izvedli, da so njihovi telefoni „priključeni“ na prisluškovalno omrežje.

Nekateri so uradno protestirali in zahtevali „ustrezne“ akcije, nekateri pa so se znali drugače. Kupili so si naprave za delanje motenj, ki so jih priključili na svoje telefone. Zda jih prisluškovalci ne morejo razumeti. Žal pa jih ne razumejo niti tisti, katerim sami telefonirajo – razen če nimajo spet posebne naprave, ki desifrirajo in izloči motnje...

Antikomunista

Slavni ameriški ekonomist John Kenneth Galbraith je napisal novo knjigo „Ekonomija in kvaliteta življenja“. Njegove knjige so zelo brane – ne nazadnje zaradi avtorjeve duhovitosti.

V novem delu si je Galbraith spodelil tudi nekdanja zunanja ministra ZDA Johna Fosterja Dullesa in Deana Ruska, ki sta bila znana kot huda sovražnika komunizma in Sovjetske zveze. Galbraith je zapisal:

„Če bi bila na svetu pravica, potem bi ta dva morala dobiti spominski plošč in na kremeljskem obzidju, in sicer zato, ker sta s svojim slepim antikomunizmom naredila za komunizem dosti več kot sama Sovjetska zveza.“

Okrepitev vojske

Po tistem, ko se je ganska vojska 13. januarja letos z udarom vrnila na oblast, se je lotila utrjevanja svojega položaja.

Polkovnik Ampom, predsednik sveta nacionalne rešitve in organizator zadnjega puča, je bil pred dnevi z dekretom imenovan za vrhovnega poveljnika ganskih oboroženih sil. Tako zdaj sam postavlja vse najvišje oficerje od načelnika vrhovnega štaba do poveljnikov posameznih vrst vojske (kopenske vojske, mornarice in letalstva).

Danes so jugoslovanski vojniki nekaj višji – in obenem manj odporni.

Naš vojak

Vojaški zdravniki, ki spremljajo telesni razvoj jugoslovanskih fantov, so ugotovili, da se je povprečni Jugoslovčan v zadnjih sedmih letih povečal za kakšna dva centimetra in se „zredil“ za približno dva kilograma, da je širši čez prsi in da dokaj slabo premaguje telesne napore.

Jugoslovanski rekrut je danes v povprečju visok 171,83 centimetrov, pred sedmimi leti pa je bil visok kakšnih 170 centimetrov. Najvišji so fantje iz Črne Gore (174,61 cm), sledijo jim Hrvati (172,94 cm), Slovenci (172,52 cm), Srbi (172,03 cm), Vojvodinci (171,54 cm), in Makedonci (168,45 cm). Najbolj so zrastle Črnogorci – za 2,04 cm.

Thieujev skladatelj

Sredi najhujše ofenzive osvobodilnih sil v Vietnamu sta saigonski radio in televizija oddajala

General Thieu: cenzura ni delala.

govor predsednika, generala Thieuja, ki je pozival prebivalstvo, naj „za vsako ceno brani deželo, samo da Severni Vietnam ne bi vsilil Jugu neprijetne politike“.

Govor so večkrat ponovili, vmes pa so predvajali zmerom isto pesem, ki jo je leta 1945 zložil skladatelj Phuoc, dancs minister za kulturo pri začasni revolucionarni vladi Južnega Vietnama! Pesem poje o mongolski invaziji v Vietnam, med katero je „ljudski kongres Dien Honga“ (taksen je tudi naslov pesmi) sklenil, da se je treba „spopasti z zavojevalcem“.

Razdelitev

Pred kratkim je obiskala Smederevo črnogorska delegacija pod vodstvom predsednika izvršnega sveta dr. Žarka Bulajića.

Predsednik smederevske občine Milutin Cvetković je v pozdravnem govoru rekel gostom: „Vabim vas, da zmerom pridete v Smederevo spomladi ali jeseni, ker je tedaj najlepše.“

V odgovoru na zdravico je dr. Bulajić dejal: „Mi pa vas vabimo za poleti in pozimi.“

Samoupravljanje

Profesor beogradske ekonomske fakultete dr. Miladin Korać je govoril političnemu aktivu Tito-vega Učica o organizacijah združenega dela.

„Če sem vse prav razumel, potem ste rekli, da doslej ni bilo

samoupravljanja?“ je vprašal neki politik.

„Prav ste me razumeli. Samoupravljanja res ni bilo v tistem pomenu, o katerem sem govoril, se pravi: da ni bilo neposrednega samoupravljanja.“

Politični aktiv je bil videti vznemirjen, zato je profesor Korać dodal:

„Samoupravljanje je bilo za vas tu v dvorani. Za tiste, ki jih ni tukaj, pa ga verjetno ni bilo.“

Orožje

Južnoafriška vlada daje vse več denarja za vojsko in oborožitev. Lep dokaz za to so postavke iz proračuna za leto 1972–1973.

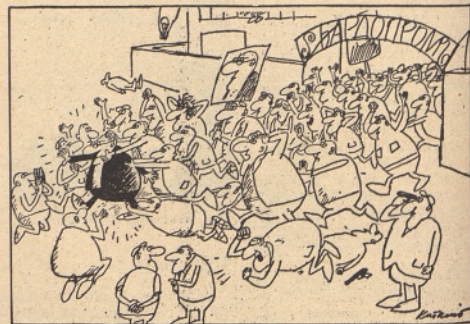
Za obrambo je namenjenih 430 milijonov dolarjev, od katerih jih bo šla tretjina za nakup orožja. Tokratni proračun so povečali za 36 milijonov dolarjev v primerjavi s prejšnjim.

„Telebus“

V Emmenu na Nizozemskem so izvirno rešili prevozne težave ljudi iz predmestja. Nič več jim ni treba v vročini ali mrazu ali dežju čakati na avtobus in preklanjati svoje usode. Leto telefoni-rajo in čez četrt ure pride poje „telebus“.

„Telebus“ za 10 do 12 potnikov odpelje ljudi do večje avtobusne postaje, ves čas pa je v radijski zvezi z mestnim avtobusnim središčem, od koder mu sporočajo, kam je treba po potnike.

Ostavke

„Kaj pa se dogaja pri vas? Ali stavkate?“

„Ne... Direktor noče preklicati ostavke!“ (POLITIKA, Beograd)

Ideja je baje zelo vabljiva za velika mesta, saj se je tako mogoče izogniti tudi prometnim gnečam, katere povzročajo napol prazni avtobusi mestnega prometa, ko zbirajo potnike v predmestjih. Emmenski sistem so zdaj prevzela dve kanadski in eno ameriško mesto.

75 odstotkov

Danes je že 75 odstotkov verjetnosti, da bodo ZDA porabile 200 milijonov dolarjev za nov podvig v vesolju.

Gre za spojitve ameriške in sovjetske ladje, kar bi bilo po besedah Christopherja Craffa, direktorja oddelka za polete vesoljskih ladij s posadkami v Houstonu, mogoče izpeljati junija 1974 ali pa leto kasneje.

Leta

Ko so se v Beogradu sestali predstavniki zveze organizacij za fizično kulturo beogradske univerze in zveze organizacij za fizično kulturo Beograda, so se pogovarjali o kvalitetnem sportu in financiranju.

„Kdor je star dvajset let, se ne more več ukvarjati s kvalitetnim sportom, tako da ga potemtakem tudi ni mogoče financirati,“ je menil Vukoslav Stanić, sekretar zgoraj omenjene beogradske zveze.

Državni reprezentanti in študenti Dane Korica, Milan Lazarević, Mirjana Mašić itd. so starejši od dvajsetih let...

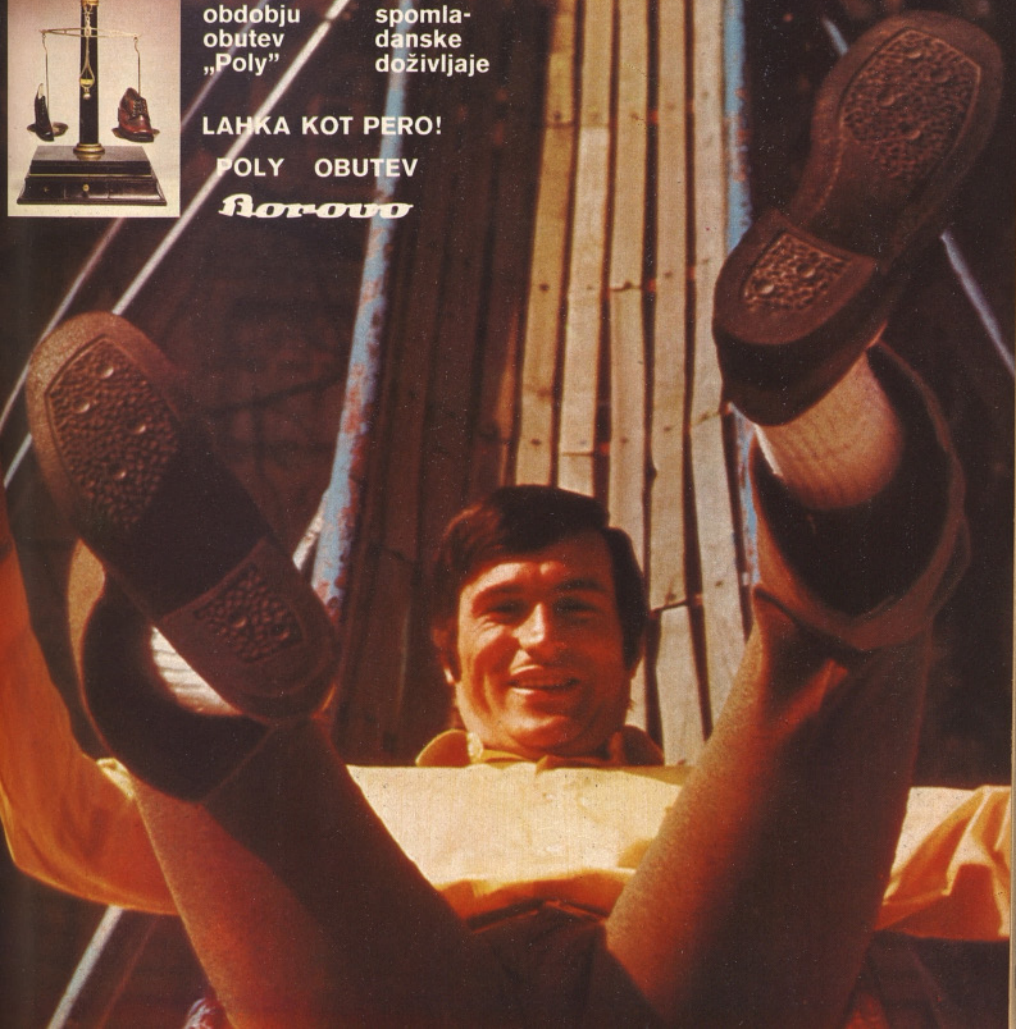
OČENITE PREDNOSTI POLY OBUTVE

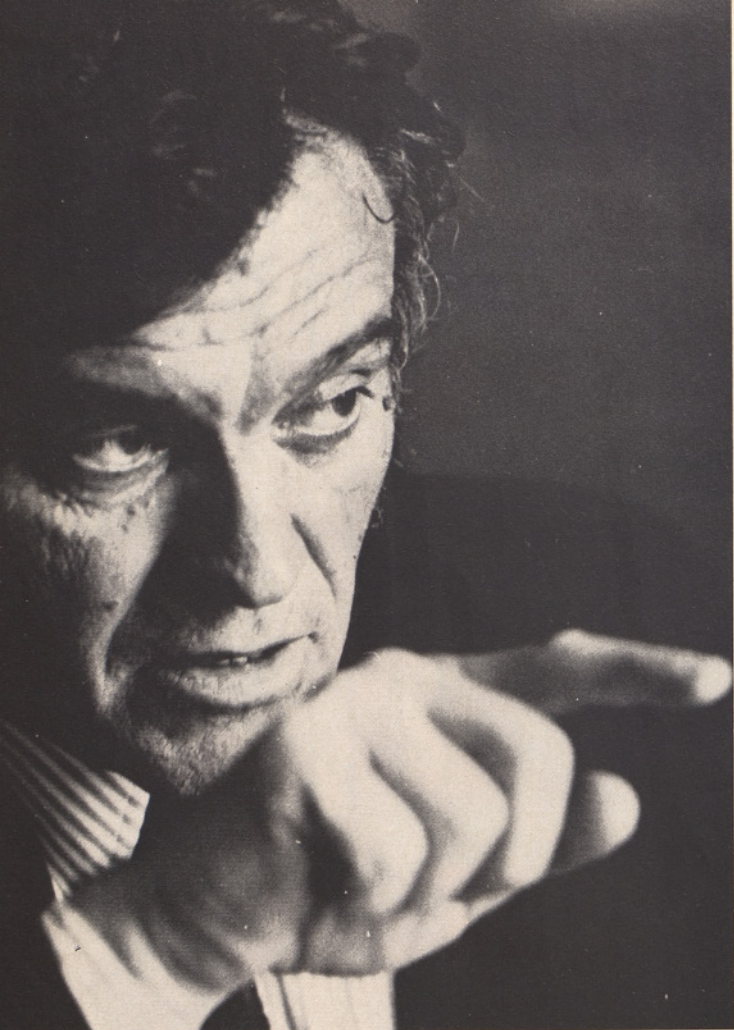
V najlepšem
letnem
obdobju
obutev
„Poly”
izpopolnjuje
vaše
spomla-
danske
doživljaje

LAHKA KOT PERO!

POLY OBUTEV

Novo

Profesorja dr. Vladimira Dedijerja je ameriški kritik Richard Gulligan ocenil kot »briljanten primer, kako lahko pisec združi inteligenco in čustvenost, da bi odrazil zgodovino«. Zdaj je ta zgodovinar, ki je obenem znan upornik in revolucionar, pripravil četrti del Zgodovine Jugoslavije, v katerem obravnava njeno novejšo zgodovino. Knjigo bo skupaj z beograjsko Prosveto izdala založba McGraw-Hill iz New Yorka, ki je največja založba za univerzitetne učbenike na svetu. To je bil eden razlogov, da smo profesorja zaprosili za razgovor. Zanimalo nas je tudi, kako napreduje njegov veliki znanstveni projekt o zgodovini naše Osvobodilne fronte, katere obletnico ustanovitve slavimo te dni. Zvedeli smo, da je zaradi obilice nujnih nalog delo nekoliko preložil. Sploh pa smo imeli srečo, da smo profesorja, ki je že dolgo državljan vsega sveta, ujeli v Ljubljani. Zlasti v zadnjem času namreč mnogo potuje po svetu, predava in razvija svojo znano pacifistično dejavnost.

SVOBODA – GLAVNI MOTIV MOJEGA ZGODOVINOPISJA

– *Zgodovina Jugoslavije je kolektivno znanstveno delo. zanima me, kako ste avtorji usklajali med seboj svoje delo?*

– Pisali smo jo sedem let, seveda vsak zase. Četudi je vsak od nas stihiral avtorjev odgovorjal za svoj del, smo si prej izdelali skupno metodologijo, potem pa smo si izmenjavali rokopise, diskutirali, se nekajkrat sestali v Bohinju. Tu smo tudi končno oblikovali našo knjigo in ji napisali skupen predgovor, ki nosi podpis Stara Fužina, Bohinj.

– *Pa bo ta knjiga kdaj izšla v slovenskem jeziku?*

Trenutno jo boro nekateri slovenski zgodovinarji. Če bo njihova ocena ugodna, se Državna založba Slovenije utegne odločiti za tisk.

– *Kje v svetu naj bi se izšla?*

Založba McGraw-Hill ima svoje založbe razporedne po vsem svetu, na primer v Franciji, Nemčiji, na Japonskem. Tako lahko pričakujemo, da jo bodo tiskali v vseh glavnih svetovnih jezikih.

– *Katero osnovno idejo ste izrazili v skupnem predgovoru? Kateremu bralcu je knjiga namenjena? Kaj mu skuša vcepiti?*

Namenjena je predvsem mlademu tujemu bralcu, študentu, ki si skuša oblikovati svoja spoznanja o zgodovini jugoslovanskih narodov. Zato mu avtorji skušamo vcepiti celoten vpogled v gospodarske, družbene, politične in kulturne procese, ki so te narode pripeljali do socialistične revolucije.

– *Prej ste omenili, da je knjiga namenjena tudi tistim mladim ljudem, ki se niso obremenjeni s predsodki o Jugoslaviji. Kakšne predsodke ste imeli v mislih?*

Če bi se ozirli po svetu, bi opazili, da nas nekateri buržoazni krogi še zmeraj napadajo in to prav tisti, ki so že v preteklosti skušali razbiti Jugoslavijo. To si je imerializem zmeraj želel.

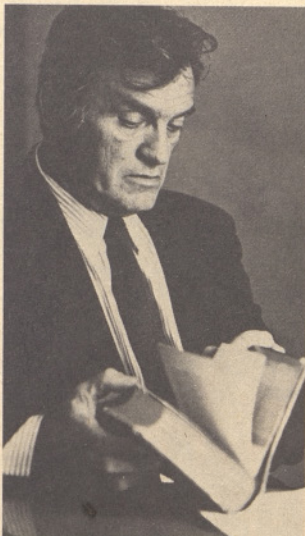
– *Kako kot tipičen in zagret Jugoslovčan, kot Hercegovca, ki je z mnogoterimi nitmi privezan na Slovenijo, gledate na bodoči razvoj Jugoslavije?*

Predvsem verujem v njen obstoj. Odkar sem videl potek naše zgodovine, je to mnenje v meni še posebno močno. Če bomo spoštovali znameniti Cankarjev opomin, naj vsak narod ohrani svojo kulturno samoniklost, naj se razvija v polni enakopravnosti, potem lahko vse tisto, kar nas združuje, razvijemo še višje.

Pisano v ognju revolucionarnega boja

– *Pred nami je druga izdaja vaše znane Titove biografije iz leta 1952...*

Za zdaj smo z Državno založbo Slovenije šele sklenili pogodbo o ponatisku. Omenil bi, da je slovenska izdaja iz leta 1952 edina popolna izdaja. Obsega namreč poleg prvotnega srbohrvaškega teksta tudi vse tisto, kar sem takrat dodajal inozemskim izdajam. Teh pa je bilo osemindeset. V vsako od teh izdaj sem vnesel nekaj specifičnega za tisto državo, za Italijane na primer srečanje Tito – Togliatti, za Francoze srečanje s Thorezom itd. Vse to

Titova biografija je moje življenjsko delo. Vzdržuje mi določeno etiko, pogled na svet.

To je stališče srca, ne razuma. Kaj lahko storis s srcem? Lahko ga le ubiješ, da neha biti.

je natisnjeno v slovenski izdaji, zato jo imam za matično izdajo. Z Državno založbo sem se dogovoril, da bi v prvi knjigi izšla ta izdaja v faksimilirani obliki. Druga bi bila knjiga o tej knjigi, ki bi obravnavala, denimo, kako smo razvijali idejo o biografiji, kako sem jo pisal. Dodal bom nove dokumente, ki jih takrat nisem imel na razpolago in ki bodo Titovo življenje popolneje osvetlili. Prva knjiga je bila napisana v ognju revolucionarnega boja in jaz želim ohraniti avtentičnost te prve izdaje, z vsemi tedanjimi predsodki vred.

– *Kakšni predsodki?*

Že leta enainšestdeset sem na oxfordskem simpoziju o zgodovini evropskih revolucionarnih gibanj govoril: Mi Jugoslovani smo Ruse do leta 1948 brez rezerve hvalili, od takrat naprej do leta 1953 pa smo jih brez rezerve preklinjali. Tak je naš temperament, zdaj smo vroči, zdaj hladni, nimamo sredine. Na čelu z menoj. Vidite, tovariši Tito mi je h knjigi pripisal, da interpretiranja nekaterih dogodkov ne gre jemati definitivno, preprosto zato ne, ker ni potrebne distance.

– *Kakšno mesto ima v vašem zgodovinsko-pisju Titova biografija?*

To je moje življenjsko delo. To delo mi vzdržuje določeno etiko, pogled na svet.

Ko volja nadomestuje zdravje

– *Kaj vas pravzaprav povezuje s Titom?*

Novinarji Timea in Spiegla so mi postavili isto vprašanje: kaj me povezuje s Titom? Ali je to morda skupni politični program? Pokazal sem jim rano na glavi in jim rekel, da sva bila ranjena v isti bitki, v največji bitki naše revolucije. To je zame ključna občečloveška vez, ki ne morem pozabiti.

– *Menim, da niste mogli opustiti Titove biografije in da ste nanjo mislili tudi po letu 1952, oziroma celo po letu 1954, ko so vas spomladaj zadele politične težave, ali je tako?*

Kar se težav tiče, bi povedal le to: zmeraj sem se zavzemal, naj naša revolucija ne je svojih otrok. Glejte, kaj se je zgodilo z rusko revolucijo, sem jih opozarjal, koliko revolucionarjev so si sami uničili. Jaz pa sem se zavzemal, da se moramo varovati. Bilo je to več ali manj moje humanistično stališče, ki je bilo bolj čustvenega značaja, manj dnevno političnega. To je stališče srca, ne razuma. In kaj lahko storis s srcem? Lahko ga le ubiješ, da neha biti.

– *Boste torej pisali Titovo biografijo naprej?*

Eh, tu ste me zadeli v intimo. Seveda bi jo želel pisati naprej. Potem ko bom opravil vse potrebne priprave, bom potreboval štiri ali pet let solidnega dela. V tem času bom nemara lahko pripravil drugi del Titove biografije od leta 1952 do leta 1972. Pravzaprav tega nisem hotel nikomur izati, pa sem vam vendarle povedal, ker me s Tovarišem povezujejo lepi spomini. No, gre za projekt. S projekti pa veste, kako je. Od mnogih dejstev so odvisni, med drugim tudi od mojega zdravstvenega stanja.

– *V kakšni delovni kondiciji ste?*

Kondicija je pri meni zmeraj boljša kot zdravje. To klega. Se posebno, ker prihajajo nekatere krize, ki se jim človek ne more izogniti.

Tudi grožnje gredo v rok službe

— Ste se zmeraj polno angažirani v Russe-
lovem mirovnem sodišču?

Nemara se bolj kot prej, kajti Russel je umrl, Sartre pa je bolan, dvakrat ga je možganska kap. Ko sem bil v Ameriki, so prišli k meni mladi Brazilci, naj naše sodišče vzame v pretres teror, ki ga tam uganja policija. Pisal nam je neki profesor, ki mu je argentinska policija ubila sina. Tako smo sodišče razširili na Argentino. To in še marsikaj moram razčlenjevati, obveščati druge člane sodišča, komentirati in pisati, potovati. Ob stoti obletnici Russelovega rojstva bomo sklicali velik znanstveni simpozij o interesnih sferah imperializma. Pokojni Russel se je v zadnjih letih svojega življenja intenzivno ukvarjal s tem vprašanjem. Simpozij bomo verjetno imeli v Avstriji, o čemer sem se že dogovarjal s predsednikom avstrijske vlade dr. Kreisky na Dunaju. Prihodnji teden grem spet k njemu. Pričakujemo, da bodo prišli nekateri najboljši zgodovinarji, sociologi in pravniki z vseh strani sveta. Strmili bomo najboljše dela, najboljša mišljenja s tega področja, slišali nove teorije o imperializmu, o njegovih gibalnih silah.

— Sodelujete v simpoziju samo kot organi-
zator ali tudi kot znanstvenik?

Zadolžen sem, da napišem referat, kajti kot zgodovinar in kot pravnik sem se z interesi staram imperializmu mnogo ukvarjal. Zadolžen sem tudi, da zastopam stališča sodišča.

— V čem vidite glavni učinek Russelovega
sodišča?

Preobširno bi bilo, če bi vam razlagal pozitivne posledice. Vpliv sodišče vsekakor ima. Gre za akcijo intelektualcev, zato naj bi naše osnovno načelo bilo — bomo skromni.

— Zanima me, ali vas in vašo družino
zaradi sodelovanja v sodišču še zmeraj tako
ogrožajo?

O tem pa ne bi rad veliko govoril. Omenim naj le četinski list Sloboda, ki izhaja v Chicagu in ki je lani na prvi ter zadnji strani natisnil, da sem skupaj s svojimi otroki obsojen na smrt. Kot glavni razlog so navedli moje sodelovanje v Russelovem sodišču, moje protiameriške stališče do vietnamske vojne; seveda pa tudi moja stališča o jugoslovstvu, o našem bratstvu in enotnosti.

— Te obsodbe se menda ne bojite?

Ne, ker mi pač gre v rok službe. Hudo je, ker so zaradi tega prizadeti moji otroci. Menim namreč, da bi starši ne smeli metati svoje sence na otroke.

— Ali se je vaš položaj od leta 1969, ko sva
v intervjuju odkrivala mnoge tragične plati
vašega življenja, kako umiril?

V bistvu je ostal isti. Najboljše zdravilo je delo, edino zdravilo. Le z njim lahko najdemo svoje mesto, si umirimo vnet in zavest, le tako lahko dam svetlo svoj prispevek. Menim namreč, da smo v prazgodovini: hočem nekaj

Profesor dr. Vladimir Dedijer v pogovoru z našim novinarjem Zeljkom Kozincem

narediti za generacije, ki prihajajo, ker jih po mojem čakajo še težje naloge in še hujše preizkušnje, kot smo jih prestajali mi. Nemara bi jim naše izkušnje lahko koristile, naša volja po obstoju namreč, volja po ostvarjanju nemogočega. Hude preizkušnje jih čakajo, težki konflikti.

— Kakšne preizkušnje, kakšne nevarnosti?

Postavim odnos med razvitimi in nerazvitimi, ki se vse bolj pogloblja. Vidim imperializem, ki se vse bolj krepi. Pa demografsko eksplozijo pa dejstvo, da kvaliteta življenja vse bolj upada. Vidim spet državnike, ki so obsedeni z oblastjo in golo silo. Težijo le za tem, kako bi uničili voljo malih narodov do lastnih preiditve in svobode. To so dejstva našega življenja. Perspektiva je iz leta v leto slabša. Nikar ne mislite, da moj pesimizem izvira iz mojega slabega zdravja. Ne, suho in racionalno razmišljam, povezujejo nasprotja, ki se razvijajo po svetu. In kaj lahko naredim? Lahko pokažem, kako nismo klonili mi, čeprav so to vsi pričakovali. Kako smo v resnici ostvarili nemogoče. To je rdeča nit v mojem delu knjige o zgodovini Jugoslavije.

— Kaj ko bi pregledali težke misli? Povejte mi, prosim, kaj o vaših delovnih metodah, o zbiranju dokumentacije. Predvsem me zanima, do katerih virov ste lahko prišli in do katerih ne.

Veliko število sodelavcev imam, ki jim pri delu moram biti vzor. No, isto seveda vedo, kako je treba delati, vendar želim, naj občutijo, da sem jaz boljši delavec kot oni, da sem, kar se dela tiče, pravi Slovenec. Pred kratkim

sem v vojnogodovinskem inštitutu v Beogradu vsak dan intenzivno delal od sedmih do dveh, kar marsikateri od mojih asistentov ni mogel vzdržati. Če si tak, te cenijo. Ko od njih kaj želiš, vedo, da nisi izkoriščevalec, ki napreduje po tujih hrtih. Toda vprašali ste me zastran virov, ne? Treba je imeti pregled nad gradivom, nad tem, kje arhivi sploh so, da ne bi česa izpustili. Zato ni nič hudega, če v arhivu ničesar ne najdete. Vsaj veste, da nečesa niste spregledali. Seveda bo v Zgodovini Jugoslavije upoštevanih cel kup dokumentov iz mnogih arhivov. Žal so še zmeraj zaprti sovjetski in vatikanski arhivi, prav tako arhivi ameriških in angleških tajnih obveščevalnih služb, ki so delovale z nami in proti nam. Kdor bo lahko prišel do teh arhivov, bo lahko pisal popolnejšo jugoslovansko zgodovino.

Trije kulturniki — pet strank

— Zakaj nosi knjiga naslov Zgodovina
Jugoslavije in ne Zgodovina jugoslovanskih
narodov?

Tu je primerjalno obdelana zgodovina prav vseh narodov v Jugoslaviji, ne narodov in narodnosti. Jaz ne maram tega razlikovanja. To je zame neke vrste vrednotenje.

— Kako ste se lotili srbskega odnosa do
Albancev?

Zgodovino Albancev na jugoslovanskem ozemlju smo vsi trije avtorji obdelali precizno. Med drugim sem razčlenjeval odnos velikosrbskih oblasti do Albancev in sem na primer citiral Dimitrija Tucovića, njegovo mnenje o velikem puntu, ki je izbruhnil leta 1913 na Kosovu, ko je srbska vojska kar po vrsti zažigala albanske vasi. Takrat je Tucović vzdignil svoj glas in povedal, da je srbska vojska s svojimi zločinami stopila v vrsto drugih imperialistov, Angležev, Francozov, Nemcev... Meni je takšna kritičnost zmeraj imponirala — ko Tucović kot srbski oficir govori tako pošteno in odkrito o srbskem šovinizmu, o srbskem razizmu. Tak je zame velik človek, tak je humanist in internacionalist.

— Se nekaj osebnega bi vas vprašal. V
Sloveniji imate dva doma. Kje se bolje
počutite — v Bohinju ali v Ljubljani?

Bolje se počutim v Bohinju med kmeti kot v Ljubljani med intelektualci. Kar preveč se kulturniki zro med seboj... trije kulturniki — pet strank; kar naprej drug drugemu čitajo lekcije, se hvajajo, bi na učijo drugega, kako je treba delati. Ko kot tujec gledam iz Bohinja na ljubljansko barje, me srce boli, ker ni manj prepripi in več rezultatov. Se zdaj ni gotova niti ena zgodovina Slovenije. Isto velja za slovar slovenskega jezika. Nič se še ni lotil enciklopedije Slovenije. To pa so tri stvari, ki so odločilnega pomena za kulturo naroda. Mene kot prijatelja slovenskega naroda to boli, kajti, moja žena je Slovanka, moji najboljši prijatelji so Slovenci. Evo, toliko.

ZELJKO KOZINC
Slike: JOČO ŽNIDARŠIČ

Ko je Jatova caravella »guslala« iz Beograda proti Tivtu in je kapetan Živko zvedel, da se nekateri peljemo na svečani sprejem poklicnih pilotov jugoslovanskega civilnega letalstva v mogočno mednarodno združenje pilotov potniških letal IFALPA, je po svoje počastil slovesni trenutek. Potniška letala na tej progi navadno visoko preletijo Lovčen in Budvo, napravijo neke nad morjem širok zavoj in se nato spustijo na novo pristajalno stezo pri eni izmed »bok« našega največjega in najlepšega fjorda. Tokrat pa je kapetan Živko nizko zdrsnil nad zaplatami snega na vrhovih Krivošij, se nato strmo spustil med pobočji enega od zalivov Boke Kotorske, jo preletel po dolgem skozi slovite Verige in šele potem zavil proti rjavi rani, ki so jo v zeleno ravnino pri Tivtu zasekali buldožerji.

Pilotske uniforme z vsega sveta na Otoku cvetja, kjer so sprejeli Jugoslavijo v IFALPA.

LETEČA DRUŠČINA BREZ REAKTIVCEV

Na prvi strani ladijskega biltena francoske lepote s tremi bazeni, parnika Mermoz, je bil narisana labirint morskih prelivov, spodaj pa je pisalo: „Prosimo, pomagajte najti kapitanu Thepotu pot skozi kotorske fjorde.“ Puščica je kazala, da je rešitev na zadnji strani; in res, pod napisom „27. letna konferenca združenja IFALPA“ je kapitan Mermoz vesel pilotiral letalo proti Kotoru, spodaj pa je bil nauk: „Potuj z letalom!“

Plavajoča konferenca

Tega nasveta skorajda ni treba prepogosto ponavljati, kajti letalski potniški promet se je v zadnjih letih tako razbohotil, da njegova organizacija poka v vseh sivih. Samo v ZDA denimo, je približno 1500 večjih letališč; v mednarodno združenje pilotov potniških letal pa je včlanjenih več kot 47 000 moč v modrih uniformah. Šestdesetim državam članicam se je letos pridružila Jugoslavija; pomen organizacije pa najbolj izpriča dejstvo, da je pristopila tudi Sovjetska zveza... A podatek, da za isto konferenco mizo sedijo arabski in izraelski piloti, je potrdilo, kako pomembno je v letalstvu mednarodno sodelovanje. V Sovjetski zvezi uvažajo angleščino tudi v notranjem letalskem prometu, iste poskuse je opaziti v našem vojnem letalstvu. Drugače pač ne gre, sodobne poti na nebu ne trpijo razlik v režimu in jeziku.

Toda takoj pristavimo, da v naši majhni državi vsi civilni piloti niso člani „Udruženja profesionalnih letača civilnog vazduhoplovstva Jugoslavije“ in da so kapetani Sams Kršanović in Podborščak na ladji Mermoz predstavljali samo kakih 150 jugoslovanskih letalcev...

Za letošnjo konferenco združenja IFALPA, ki je trn v peti mogočnih letalskih družb in

Kapetan Vorkapić, instruktor letenja na DC-9: ali smejo biti piloti tudi starejši ljudje?

letaliških uprav, je francoska vlada namreč dala na voljo elegantno potniško ladjo Mermoz, poimenovano po tovarišu legendarnega poštne pilota in pisatelja Saint Exupérija. Se več: vsem udeležencem je plačala letalske vozovnice do Pariza, tam pa jim je Air France posodila velika boeing 747, ki jih je odpeljal v Cannes. Na Mermoz se je vkrčalo približno 430 pilotov in letalskih strokovnjakov z vsega sveta; in ko je kapitan Thepot vodil ladjo po Sredozemskem morju pa po Jadranskem do Dubrovnika in nato nazaj na Krk, v Neapelj in na Azurno obalo, so podkomiteji IFALPA pretresali vprašanja, ki najbolj žulijo letalce: usklajevanje mednarodnih standardov, težave s hrupom, poenotenje šolanja pilotov, ugrabitve in sabotaze...

Z IFALPA se namreč ni igrati; v Španiji, denimo, sta bili letališči, na katerih je bilo pristajanje zaradi pomanjkljive tehnične opreme tvegano. Vodstvo združenja je svojim članom zapovedalo bojkot obeh letališč – in Španci so zelo hitro in zelo ponižno odpravili pomanjkljivosti. Nekaj podobnega je bilo s kairskim letališčem.

Zaskrbljenost novega člana

Na Zahodu IFALPA vodi stavke pilotov, brani njihove pravice pred velikimi prevozniki in družbami (tudi v Jat, denimo, niso preveč srečni, ker nad našimi piloti zdaj bedi IFALPA), jim pomaga v raznih stiskah (odločno je posredovala, recimo, v prid pilotov, ki jih ugrabitelji Čombeja niso hoteli izpustiti). Francozi so poslali na ladjo Mermoz tudi enega od poskusnih pilotov svoje concorde; zavedajo se pač, da brez „žegna“ IFALPA njihova lepota ne bo mogla polagati „zvoč-

nih preprog“ nad naselji, ki se že nekaj let bijejo s piloti in letališkimi upravami zaradi hrupa.

Na Otoku cvetja pri Tivtu, kjer so opravili ceremonijo sprejema Jugoslavije, se je nekdanji pilot Bogdan spominjal tistih prvih let, ko smo se učili letalske abecede. V Ženevi je prevzel novo letalo in ga po uspešno opravljenih poskusnih poletih sam odpeljal proti Beogradu. Toda že nad jezerom je ugotovil, da nima radijske zveze: „crknila“ je elektrika... Avtomatično se je obrnil, da bi se vrnil, tedaj pa se mu je posvetilo, da tudi koles ne bo mogel spustiti, kajti mehanizem je bil odvisen od dveh elektromotorčkov. Kapetan Bogdan je tedaj začel krožiti nad jezerom in mrzlično prebirati zajetno knjigo navodil, da bi ugotovil, kako pri tem modelu ročno spusti kolesa. V kontrolnem stolpu so bili že čisto hripavi od pozivov temu čudaku, ki se je motal med gostim letalskim prometom nad Ženevo, naj se vendar oglasi in jim pove, kaj ga je pičilo. Pilot Bogdan pa je medtem le našel poglavje, v katerem je pisalo, katere plošče je treba odviti, da prideš do ročice, ki jo nato šestinidesetkrat potegneš gor in dol ter tako spusti kolesa. To je tudi storil. Zdaj je lahko pristal, kar pa ni bilo tako preprosto, kajti na vseh stezah so vzletavala in pristajala letala. Toda kapetan Bogdan se je s svojim malim letalom prilepil enemu od zračnih velikanov za rep in pristal v njegovi „brazdi“. Še preden je ves potan zlezel iz kabine, je že pridrvela letališka policija, „Ali veste, da ste prekršili naše federalne predpise?“ je ves rdeč v obraz vpil Švicar. Potem ga je pilot Bogdan z njegovimi predpisi vred v sočni cirilici nekam poslal...

Takih štorij z več ali manj srečnim koncem je še dosti. „Bog ljubiti Jugoslaviju!“ je vzdihnil sovjetski kapetan, ko je zaradi „strokovnjakega“ vziganja novega tupoljeva švigal dvajsetmetrski plamen, a se našemu pilotu

POSTALI SMO ČLANI MEDNARODNEGA ZDRUŽENJA CIVILNIH PILOTOV... BOMO ZDAJ LETELI Z MANJ SREČE, A Z VEČ PAMETI?

*Kljub plogam, ki so skazile prihod ladje Mermoz v Boko Kotorsko, je bilo razpoloženje med stanovskimi kolegi z vsega sveta razigrano. Okrog naših steverdes so se seveda takoj smukali podjetni mladi kapetani, „resnejši“ pa so pritegnili v improviziranem zboru. Dolgčas je bilo le najmlajšim, ki jih strokovni pogovor o zračnih pasteh prav malo zani-
ma...*

kljub temu ni „posrečilo“, da bi zažgal letalo... Toda, pravijo v našem združenju, sreča nam mora enkrat obrniti hrbet in bati se je, da bomo v prihodnjih letih plavalci „ceho“.

Vsako letalsko podjetje po svoje trenira pilote, v vsakem pilotu po drugačnih kriterijih prehajajo iz manjših letal v večja, zahtevnejša, ni niti v osnovnih stvareh ni različnega mnenja.

Pilot DC-9 mora imeti refleksi igralca namiznega tenisa!“ zatrjujejo v Beogradu in dajo pri tem vedeti, da Inex-Adria ne dela prav, ker dovoli starejšemu pilotu, da po dolgih letih letenja z DC-6 prevzame reaktivne. Kapetan C. G. Woodward, strokovnjak za solanje pilotov in član tehnične komisije IFALPA, pa odmaže z glavo: „Reflexi in leta niso važna. Važna je „experience“, praksa...“

Tudi francoska kapetana Andreani in Bechet dajeta prednost izkušnjam. Ki pridejo z leti: „Nekaj da bilo letalo teže voditi, tile jumbo-jeti pa so tako mehki, da je užitek leteti. Težava ni prehajanje z manjšega letala na večje, temveč prav nasprotno: pilot, ki pride z večjega, težjega letala za krmlino palico konjarskega, bo prej naredil napako...“

Večina naših funkcionarjev v združenju trdi, da je za zadnje nesreče, ki so jih doživela naša letala, krivo pilotiranje. In da bo teh nesreč še več, če ne bo načrtnejšega dela. Letalski kader, recimo, je bil povsem zamerjen. Delali smo nekako tako, kot na Otoku cvetja, kjer so dvorano, v kateri naj bi bil slovesen sprejem Jugoslavije v združenje IFALPA, še prejšnje popoldne belili. „Bo že, bo že!“ so rekli organizatorji. „Saj je narava tako lepa, da se ne bomo osramotili!“ Potem pa je ves dan lilo kot iz skafa...

Ugrabitelje pri priči nazaj!

Nizozemski strokovnjak za telekomunikacije poljskega rodu Zeyfert, ki je s svojimi stopetdesetimi kilami in trebuhom, na katerem bi si škorklja brez težav spleta gnezdo, zabaval vso ladjo, se je z izvozom „Politike ekspresa“ prerinil do vodnika v avtobusu, ki je v črnogorskem slugu drvel po ozki cesti skozi Hercegovino v Dubrovnik, mu vzel iz rok mikrofon ter nagovoril z dolgočasno družici-
no!

„Pravkar mi je moj jugoslovanski novinarski prijatelj razvozlat naslov na prvi strani. Vse kaže, da so v jugoslovanskem mestu Skopju odkrili tablete, ki povečujejo moško potenco. Jaz jih sicer ne potrebujem, toda ker sem na ladji opazoval zakonske pare, predlagam, da v dobri stari letalski tradiciji ugrabimo tale avtobus in se odpeljemo v Skopje!“

Ugrabitve je IFALPA posebej pretresala in vsi so se strinjali, da je ta kuga letalskega prometa izredno resen problem. Kapetana

O'Donnell in Nixon, člana ameriške delegacije, sta poudarila, da se varnost poleta začne na tleh. Zadnje čase v ZDA uporabljajo za izsleditev podtaknjenih bomb in skritega orožja dresirane pse, ki se celo bolje obnesejo kot elektronske naprave. Toda še tako skrbni preiskavi se kak ugrabitelj izmuzne, povrhu pa so varnostni ukrepi na letališčih postavili na glavo vse vozne rede, ker prihaja do neprijetnih zamud. Sovjetski kapetan Kozlov je prepričan, da ugrabitev ne bi bilo, če bi se vse države držale pravila, ki ga je IFALPA sprejela na tokijski Konvenciji: ugrabitelja je treba nemudoma vrniti tisti državi, iz katere je pobegnil. Malce zlobno sem simpatičnega Rusa spomnil, da se tega dogovora ne držijo prav Kuba in nekatere arabske države; in čeprav vsa se dotle v mešanici rušine, srbohrvaščine in angleščine čudovito sporazumevala, je kar naenkrat postal gluha na obe ušesi. (Tudi na vprašanje, ali je res, da je Sovjetska zveza izumila sistem, ki povsem nevtralizira radar, je odločno odgovoril: „Ne panijem!“ Tudi nekateri zahodni strokovnjaki za telekomunikacije so se izmikali konkretnemu odgovoru in bo potemtakem le nekaj resnice v pisanju zahodnega časopisa o tem tehnično tako fantastičnem in politično tako pomembnem izumu.)

O steverdesi na oslu

V Dubrovniku se je že zjasnilo in tudi pogovori smetane civilnih pilotov so postali vedrejši. Namesto o kolegih, ki jih je vsesal motor ali pa jim je naprava za izstrelitev pilota odnesla glavo, so napletali zgodbe o večni temi vseh pilotov: steverdesah. Tale je vredna objave:

Neki črnogorski kapetan je na daljšem potovanju breščal okrog čedne Švedinje in se prsil, da je doma poglavar močnega plemena; pri tem je nepredvidno izustil tudi pravo ime vasi v črnogorskih hribih, kjer mu je živel žena z otroki. Čez nekaj mesecev, ko je naš Črnogorec že povsem pozabil na prijetno avanturico s Švedinjo in se je mudil doma na dopustu, pa se je po vasi kot ogenj razširila novica, da po gorski cesti, ki vodi v njihovo „zabačeno selo“, jezdi na „magarcu“ plavalas, vitka „strankinja“... Dekle pač ni moglo pozabiti postavnega „plemenskega poglavarja“ v modri uniformi z zlatimi našitki in se je z vodnikom odpravilo v planino...

Konca zgodbe žal nisem slišal, ker se je pilotska srenja razkropila po Stradumu, a si ga lahko predstavljam. Kdo ve, ali IFALPA šteti svoje člane tudi proti takim neizidom?

VILKO NOVAK
Slike: EGON KAŠE

Slovenska mesta so v primerjavi z velikimi tujimi mesti tako majhna in imajo v večini primerov tako ugodno lego, da so zmerom dovolj obdana z zelenjem. Problem zaradi pomanjkanja mestnih parkov torej v Sloveniji skoraj nimamo. V vseh novih, modernih naseljih urejamo tudi veliko zelenic. Na vsakega mestnega prebivalca pri nas pride zdaj že 10 kvadratnih metrov zelenja, kar je po mednarodnih merilih zelo veliko, čeprav zelenih površin seveda ne moremo določati s kakimi normami, tako kot na primer lahko določimo, koliko stanovanjske površine mora priti na slehernega izmed nas.

Pred nedavnim so v Ameriki okrasili cestne vpadnice kar z umetnim cvetjem in zelenjem in to zagovarjali, češ da vozniki med vožnjo tako ne ločijo umetnega zelenja od pravega. Nam se torej tega ni treba bati. A tudi mi bi ob cestnih vpadnicah morali urediti nekaj novih, ne stanovanjskih, marveč večjih parkov.

Zelenja nam ne manjka. Kljub temu pa smo se hudo razburili, kadarkoli je beseda nanelsa, da bi zmanjšali Tivoli, ki ima redko značilnost, katere nima skoraj nobeno tuje in ne jugoslovansko mesto: park je prav v strogem središču mesta. Tako daleč je že

bilo, da je Varstvo okolja Slovenije v imenu vseh nas zahtevalo, naj postane Tivoli strogo zaščiten območje, se pravi, nezazidljiv prostor. Če pa bi kdorkoli le hotel poseči v naš mestni park, bi morali o tem odločiti ljudje sami, če ne drugače, tudi z referendumom.

Zdaj bomo o Tivoliju vendarle začeli odločati sami. Pa ne z referendumom. Svoje mnenje smo prvič lahko povedali že z anketo, pripombe pa bomo lahko dajali tudi zdaj, ko bo pred javnostjo razgrnjen osnutek plana za ureditev Tivolija, ki je v veliki meri narejen prav po naših odgovorih v anketi.

Inženir Jančar, šef oddelka pri podjetju Rast, ki je pripravilo oziroma naročilo anketno raziskavo o zelenih površinah v Ljubljani, posebno pa še o Tivoliju, pojasnjuje:

„Ko že gre beseda o Tivoliju, bi rad povedal, da pri nas strogo ločimo klasičen del od rekreacijskega centra, ki ne sega v naše območje.“

Zakaj so se pri podjetju Rast pravzaprav odločili za obširno sociološko raziskavo o Tivoliju, ko pa se česa podobnega niso lotili še nikjer v Jugoslaviji, in tudi zunaj, v tujini, so podobne raziskave še dokajšnja redkost?

KAKO ZELENO BO TIVOLI?

O ljubljanskem Tivoliju je bilo izrečenih že veliko gorkih besed. Tudi v Tovarišu smo pred meseci pisali o tem, da Ljubljanci HOČEJO svoj Tivoli, zato ga za nobeno ceno ne pustijo okrniti niti za en sam meter, niti za eno samo drevo. Prav v kratkem bo mestna skupščina Ljubljane razgrnila pred nas osnutek plana, kakšen naj bi bil Tivoli v naslednjih desetletjih. Vsakdo bo imel pravico povedati svoje mnenje, čeprav je že osnutek plana narejen na podlagi naših mnenj: na podlagi zelo široko zasnovane anketne raziskave, prve te vrste pri nas v Jugoslaviji. Za komunalno podjetje RAST so jo naredili študente Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo.

„Hoteli smo prodreti med ljudi, zvedeti za njihovo mnenje,“ pripoveduje inž. Jančar. „Naši urbanisti so doslej velikokrat načrtovali po svojem posluhu, brez posebnih poprejšnjih analiz – in ne da bi vedeli, kaj ljudje, uporabniki o tem mislijo in kakšne želje imajo. Ker bodo občani hodili v Tivoli, je prav, da jim damo pravico, da lahko povedo svoje želje.“

Sociološka anketa je bila zasnovana zelo na široko in je zajela tolikšno število ljudi raznih starosti in poklicev, da res lahko govorimo o nekem splošnem mnenju in željah.

Poglejmo samo nekaj bistvenih vprašanj in odgovorov.

Na vprašanje, kako pogosto hodijo Ljubljanci v parke, gozdove, v naravo, v Tivoli, je kar 31 ljudi od stotih odgovorilo, da jih pot tjakaj zanese večkrat na teden, 45 od stotih pa nekajkrat na mesec. Samo sedem prebivalcev od stotih ne zaide v naravo, v parke nikoli.

V parke na območju Ljubljane torej hodi nekajkrat tedensko skoraj tretjina prebivalcev, med štirimi Ljubljanci pa hodijo tisto vsak mesec ali večkrat tedensko.

Najbolj pogosto hodijo v Tivoli starejši ljudje in otroci, medtem ko se prebivalci srednjih let, če imajo le nekaj ur časa, z avtomobilom raje popeljejo ven iz Ljubljane.

„Mislim pa,“ pravi inž. Jančar, „da bi pri načrtovanju vendarle morali gledati tudi na to, da bi v mestne parke pritegnili tudi ljudi srednje starosti, tiste, ki so hudo obremenjeni z delom in obenem tudi hudo potrebni svežega zraka in prijetnega zelenega okolja. Iz odgovorov v anketi smo dobili še en zanimiv podatek: ljudje z nizko šolsko izobrazbo skoraj nikoli ne hodijo v mestni park, več ko pa imajo ljudje šol, bolj pogosto iščejo med zelenjem miru in tišine. Tako je med obiskovalci Tivolija, ki jih uvrščamo v kategorijo srednjih let, največ intelektualcev.“

Pa ima Tivoli pri nas res že značaj mestnega parka, kamor hodijo prebivalci vsega mesta?

Iz odgovorov v anketi lahko razberemo, da so najbolj pogosti obiskovalci tisti, ki stanujejo v središču mesta ali v zelo bližnji okolici. Prebivalci Most ali pa prebivalci Bežigrada zaidejo v Tivoli zelo redko, ker jim je od rok. Kljub temu pa se tu in tam

le odpravijo v mestni park, saj stoji v anketi črno na belem, da več kot polovica Ljubljancev vsaj nekajkrat na leto zaide v Tivoli.

Kaj pravzaprav privlači obiskovalce Tivolija?

Večina odgovorov je bila: zelenje, mir, čistoča. Pravzaprav tisto, česar danes v Tivoliju ni več.

In kaj obiskovalce moti v njihovem mestnem parku?

Odgovore lahko razdelimo na dva dela. V prvem se ljudje pritožujejo nad hudo prometno Prešernovo cesto ob Tivoliju, nad železnico, ki vodi mimo Tivolija, nad hrupom in nad zrakom, ki je zaradi izpušnih plinov celo v Tivoliju vsak dan bolj onesnažen. Motijo pa jih tudi kolezarji, ki se zmerom vozijo skozi Tivoli in to nevarnost za sprehajalce. V drugem delu odgovorov pa se ljudje pritožujejo nad vedenjem nekaterih slučajnih obiskovalcev, ki velikokrat celo ogrožajo sprehajalce.

Zanimivo so tudi odgovori na vprašanje, ali si ljudje v parku žele predvsem miru, ali pa si obenem želijo tudi zabave, več pestrosti.

Odgovori so bili precej različni. Ljudje z nizko šolsko izobrazbo, torej tisti, za katere smo že prej

ugotovili, da v Tivoli zahajajo dokaj redko, bi radi v parku našli zabavo, medtem ko se ljudje z višjo šolsko izobrazbo potejujejo za to, da bi bilo v Tivoliju čim več miru in tišine. Miru in tišini si želijo tudi tisti prebivalci, ki že dolga leta živijo v Ljubljani, medtem ko si ljudje, ki so se šele pred kratkim priselili v naše glavno mesto, želijo bolj hrupen Tivoli.

Na vprašanje, če bi bili za obe varianti, za mir na eni strani in za zabavišča na drugi, se je večina anketiranih odločila za zabavišni prostor samo pod pogojem, da bi bil popolnom ločen od mirmega predela Tivolija.

Nova ureditev Tivolija seveda zahteva zelo veliko denarja. Prav zato je bilo eno izmed vprašanj v anketi, ali bi ljudje tudi sami kaj prispevali za ureditev Tivolija, če bi bilo treba. Odgovori so presenetili: večina anketirancev je odgovorila, da bi radi volje segli v žep, če bi bil potem Tivoli res tak, kot si ga želijo. Komaj 2,5 odstotka anketiranih za ureditev Tivolija ne bi dalo ničesar.

Mnenja so zbrana. Kakšen pa je osnutek plana, narejen po odgovorih anketirancev, ki ga bodo zdaj razgledali pred nas?

Inženir Jančar: „Raziskava pravzaprav ni kakšno posebno

odkritje, saj smo večino odgovorov pričakovali prav takih, kot so. Kljub temu pa smo z anketo dobili za to potrdilo oziroma vodilo, napotek.“

Program osnutka za ureditev Tivolija tako zdaj predvideva, naj bi Tivoli postal res osrednji mestni park, v njem pa vse, kar mora biti v parku tako velikega mesta, kot je Ljubljana.

Najprej: Tivoli bodo razširili za 35 tisoč kvadratnih metrov, tjakaj, kjer je zdaj Mestna vrtnarija. Na tem območju bi med drugim uredili tudi stalno cvetlično razstavo. Uredili bi tudi sprehajališča, cvetlične nasade, počivališča, otroška igrišča, razgledne terase, novi ribnik itd. Tivolski grad bi dobil nov značaj; v njem bi bila stalna galerija, stalna razstava slovenskih impresionistov, v spodnjih prostorih pa kavarnica s slašticarno, ki pa bi bila namenjena res samo sprehajalcem.

Če bo šlo vse po sreči, se bodo strokovnjaki takoj potem, ko bodo ljudje povedali svoje mnenje, svoje pripombe, lotili izdelave načrta. In če bo program narejen še letos, se bodo že prihodnjo pomlad lotili prvih del. Za start je menda celo denar.

ALENKA BIBIČ
FOTO: EGON KAŠE

VELIKO ZNOJA ZA UMETNINO

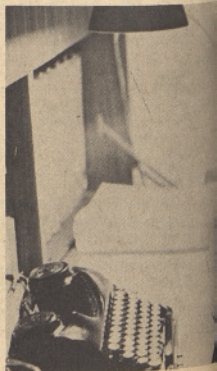
Umetnik je večinoma tudi fizičen, manualni delavec. Nekateri med njimi, kot so na primer igralci, baletniki, predvsem pa kiparji in slikarji, opravljajo prav težaška fizična dela. Leonardo da Vinci ali pa Michelangelo, ki sta slikala freske po raznih stropih renesančnih in drugih katedral, sta imela od tega dela kar povešeni glavi. Naš kipar Jakob Savinšek pa je prav zaradi pretiranega težaškega dela pri ustvarjanju svojih spomenikov — vsaj nekateri od njih sodijo v vrh slovenske spomeniške kulture — star komaj nekaj več kot štirideset let padel zadet od srčne kapi s kiparskega odra. Prav tako so igralci pri petdesetih letih ali pa včasih celo prej v glavnem telesno in duševno »amortizirani«. Izjeme med njimi pa zgolj potrjujejo pravilo. Stane Sever, nedvomen vrh slovenskega igrilstva, na primer ni zdržal telesnega in duševnega napora, ko je zaradi naših razmer zašel v konflikte in ustanovil svoje gledališče enega. Podobno kot od Savinška je ta »absurdna zakonitost« zahtevala tudi njegovo življenje.

Vprašali smo nekaj pomembnejših slovenskih umetnikov, koliko golega fizičnega napora vložijo v svoje delo in kakšno nagrado imajo za to.

STOJAN BATIČ, kipar. Sem med „najbogatejšimi“ slovenskimi kiparji, napravil sem večino spomenikov v Sloveniji, in če si pogledate monografijo, kjer je seznam mojih razstav, obsega ta kar dve veliki strani drobno pisanih naslovov.

Delam petindvajset let in moj povprečen zaslužek za vsa leta nazaj je 250 tisoč starih dinarjev današnje vrednosti mesečno. Fizično delam deset ur na dan, ideje pa mi nihče ne plača, niti tako malo ne, kot je plačano fizično delo; seveda zato, ker umetniška ideja ni politična: tega pa nihče ne plačuje.

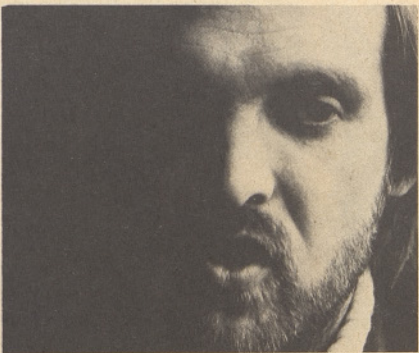
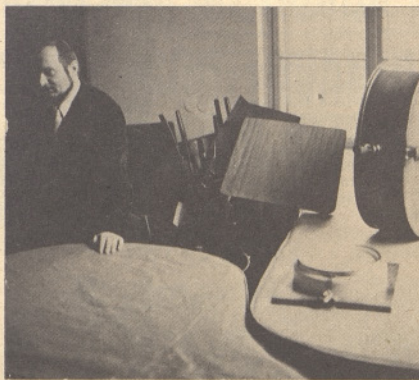
Zelo rad bi postal livar, kajti pri vsakem spomeniku zasluži livar kak milijon več kot jaz.

HENRIK NEUBAUER, koreograf in vodja baleta. Efektivnega fizičnega dela na odru imam osem do deset ur na dan. Seveda je intelektualno delo in koncipiranje vaj z ansamblom, koreografski načrti itd. uradno najbrž vrednoteno kot moj hobi. Tega mi nihče ne plača. No, za „efektivno delo“ pa imam 380 000 starih dinarjev. Pred letom in pol je bila plača za polovico manjša. Blagor nogo-metašem, ki služijo milijone, pa še zdaj, ko so „imeli koze“, jim ni bilo treba delati. Mi pa smo vse-skozi imeli vaje in predstave.

VIDMAR MARUŠA, baletna so-listka. Imam štiri do pet ur na dan dela na odru. Vse solistične vloge je treba preštudirati podrobno in to v preostalem času. Zdaj, ko smo „dobro plačani“, imam 200 000 starih dinarjev. Pred kratkim pa je bilo veliko manj.

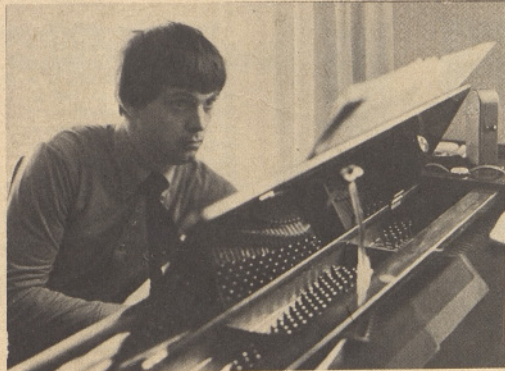
SMILJAN ROZMAN, pisatelj. Za pisalnim strojem sedim deset ur na dan. Če ne delam nadur, to je dve uri več, dobim namesto 200 000 starih dinarjev samo 80 % plače. Moje podjetje je več ali manj nelikvidno in ima blokiran žiro račun, to pa zaradi tega, ker mi založbe tudi po pol leta ne izplačajo honorarjev in jih jaz tako kreditiram z brezobrestnimi prisilnimi posojili. Zraven pa še po tri ure na dan tekam okoli, da prodajam svoje „izdelke“, še več pa zato, da moledujem za svoj denar. Žal nisem čevljar, kajti čevljarju moram plačati čevlje takoj.

DARIJAN BOŽIČ, skladatelj in direktor filharmonije. Opravljam dva poklica, sem skladatelj in direktor kulturne ustanove. Komponiram od leta 1954, moj povprečen mesečni dohodek za to pa je 40 tisoč starih dinarjev (vse v današnji vrednosti). Pri mizi in pri notah sedim dnevno tudi po pet ur, odkar sem prišel na „konja“, prej pa tudi deset. Povprečen slikar črk in plakato-v ima vsaj desetkrat več do-hodkov. Kot direktor Filhar-monije pa imam 350 tisoč starih dinarjev, to pa zaradi tega, ker imam diplomu na glasbeni aka-demiji. Po samoupravnem spo-razumu so te diplome povsod za 25 % manj plačane kot dru-gje.

RADKO POLIČ-RAC, igralec, letošnji Prešernov nagraje-nec. Fizičnega efektivnega „skakanja“ in govorjenja na odru imam 12 ur na dan. (Intelektualno delo odbijem). Za to sem plačan povprečno 300 000 na mesec. Mislim, da bi bilo treba ukiniti vse igralce in postaviti na oder vse tiste naše večne govornike, da bojo še tam kaj honorarno zaslužili. Saj mislijo, da je vseeno, kaj govoriš, jaz kot igralec tega ne morem, svoje delo vzamem za-res in zato tudi imam dohodke. Ljudje pa bojo ravno tako hodi-li v glavnem samo še v oštarijo, kot to delajo že zdaj.

ACI BERTONCELJ, pianist, letošnji Prešernov nagrajenec. Delam od jutra do večera, pri klavirju nisem takrat, kadar spim in kadar potujem s kon-certa na koncert. To je nepre-trgano fizično delo in veliko-krat sem že zavidal sprevod-niku, ki je lepo spal na vlaku, ko sem se peljal kam v tujino, jaz pa sem kar naprej mislil na koncert in vse skupaj še enkrat razčlenjeval. Drugače pa sem kar zadovoljen s tem fizičnem naporom, ker imam 400 000 starih dinarjev plače, napor pa ni nič hujši kot takrat, ko sem služil kadrovski rok v Pu-lju. Komandant je menil, da sem kot pianist najbolj primeren za delo v kamnolomu, kjer sem potem delal 6 mesecev. Takrat sem zaslužil 200 dinarjev.

USTVARJALCI

IVAN SELJAK-ČOPIČ, slikar. S slikanjem zaslužim toliko, da kljub temu, da delam skoraj od jutra do večera, nisem mogel za svoj atelje in stanovanje najeti soboslikarja. Bil je predrag in tako sem pri gospodinjstvu pocenil svoje stroške kar za 150 000 din. Sem pa dober soboslikar in če bom hotel kdaj res zaslužiti, bom opustil slikarstvo in freske in se lotil tega donosnejšega posla.

SEDEJ MAKS ml., slikar. Moja žena je otroška zdravnica v Zdravstvenem domu v Šiški in čeprav prej nikoli nisem opazil, da imam komplekse, jih zdaj imam. Za eno uro dela kot zdravnica ima 1500 starih dinarjev, medtem ko je morala plačati zidarскому pomočniku za eno uro kar 3 tisoč. Zakaj pa se primerja z njim, jaz se sploh ne morem!

JOŽE SPACAL, slikar. Tehnika pri mozaiku je tako zahtevna in tako draga, da se je pri nas skoraj nihče ne loti. To je naporno, dolgotrajno sedenje, dan za dnev s pinceto v roki pri slikarskem načrtu, ki sem ga moral opraviti že kot slikar. Material je treba „švercati“ iz Italije. Dokončeno delo z mozaikom je pravzaprav samo še obrtniško in lahko bi ga primerjal z urarskim. Toda če urar „pogleda in odpre“ uro, ima že nekaj tisočakov, jaz pa o plačilu raje ne bi govoril, ker ga zaenkrat ni. S prodanimi mozaiki pa krijem samo stroške za material in delo.

FRANCE FORSTNERIČ, pesnik, letošnji Prešernov nagrajenec. Moje prve pesniške in druge delovne izkušnje sodijo že v leto 1955. Takrat sem bil študent, pesnik, in da sem lahko živel, sem sejal pesek na Tomačevem. Mrežo sem si „sposodil“ v Kotnikovi ulici na milici. Že takrat sem s peskom zaslužil desetkrat več kot s pesmimi. To pa me ni nič izučilo. Namesto da bi se naprej ukvarjal s peskom (metanjem peska ljudem v oči), sem še naprej pisal pesmi, s katerimi zaslužim dvajset tisoč starih dinarjev na mesec. Tipkam jih sam, ker bi imel sicer deficit.

PETER BOŽIČ
Sluke: EGON KAŠE

NA OSNOVI 170-LETNIH IZKUŠENJ IN GRADIVA
SVETOVNO ZNANE LEKSIKOGRAFSKE ZALOŽBE F. A. BROCKHAUS

OB USTVARJALNEM SOBELOVANJU VEČ KOT 130 UGLEDNIH SLOVENSKIH STROKOVNJAKOV

Pri delu
Pri učenju
Pri razvedrilu
Na potovanju

LEKSIKON

CANKARJEVE ZALOŽBE

Več kot 200 znanstvenih panog
52 000 gesel svetovne, slovenske in jugoslovanske vsebine
4000 črno belih ilustracij
550 barvnih ilustracij
21 barvnih in vrsta črno belih zemljevidov
števila časovne in statistične tabele

**PRVI SLOVENSKI PRIROČNIK
ZA KRIŽANKARJE IN DRUGE ENIGMATIKE**

**NAROČITE TAKOJ,
PRIHRANITE 50,00 din!**

**ZA NAGRODO
PUTUJETE Z LEKSIKONOM
CANKARJEVE ZALOŽBE
IN KOMPASOM**

Lexikon Cankarjeve založbe bo izšel sredi leta 1973, toda najmanj 546 razlogov vas bo prepričalo, da ga naročite takoj!

1. Lexikon Cankarjeve založbe bo idealno pomagalo pri reševanju vseh vrst ugank!
2. Prednaročniška cena te za slovenski knjižni trg zares izjemne izdaje je 300 din. (Po izidu bo lexikon veljal 350 din.)
3. Naročniki lahko ta znesek poravnajo v 10 ugodnih obrokih po 30 din!
In preostalih 543 razlogov?

Vsi, ki se boste naročili takoj in redno plačevali mesečne obroke, boste upoštevani pri velikem nagradnem žrebanju, za katerega je pripravljenih 543 privlačnih in bogatih nagrad (tridesedno potovanje po Sovjetski zvezi, 80 transistorskih sprejemnikov, 50 magnetofonov, 10 koles pony itd.), poleg tega pa vam bo znano turistično podjetje Kompas pri izbranih letih nudilo 10 % popusta.
Izreže in izpolnite naročilnico ter jo takoj pošljite na naslov: Cankarjeva založba, Kopitarjeva 2/11, 61000 Ljubljana. Lexikon lahko naročite tudi v vseh knjigarnah, pri zastopnikih Cankarjeve založbe ali po telefonu 316-739.

NAROČILNICA - TOVARIS 1

Prilike, in ime:
naselje: /a/ ulica: hišna št.:
poštna št.: kraj:
zaposlen/a pri: izdana od:
St. osebne izkaznice:
Nepreključno naročim Lexikon C2 po subskripcijski ceni 300 din. Znesek bom poravnal/a naenkrat - v 10 obrokih po 30 din. /
Širim se s subskripcijskim pogojem, da bom knjigo prejel/a šele potem, ko jo bom v celoti plačal/a.
Knjigo mi pošljite na dom - v službo. *
Datum: Vplačal/a:
Podpis:

* Neustrezno prečrtajte!

BOBEN OTROCI IN ŽIVLJENJE

Prizor je bil že dolga leta po vojni običajen za vsako prekmursko vas. Enkrat ali dvakrat na teden se je pripejal na kolesu »mali rijtar«, se vselej ustavil na istem mestu — ponavadi na križišču — si naravnal boben in paličici ... in ob vegastih ograjah ob prašni beli cesti so se pojavili vaščani. Najprej radovedni otroci, potem njihove matere in nazadnje nezaupljivi in sumničavi »verti« — gospodarji, v modrih predpasnikih. Kajti boben je pel o novih davkih, o obvezni oddaji, le redko o prijetnejših stvareh.

Na skrajnem vzhodu Slovenije, po vaseh lendavske občine se zmeraj pojejo bobni. Bobnarjev in bobnana formalno sicer tudi ondi ni več. Dobrih šest let je že tega, kar so lendavski občinski moške odločili, da takšno obveščanje občanov dandanes ni več primerno. Da ni sodobno. Toda bobni kakor da se za svojo nesodobnost kaj malo zmenijo. Še zmeraj se oglašajo, kadar pride kaj novega od »zgoraj«: o davkih, o cestah, o cepljenju ... Krajevne skupnosti pač gotovo ne premorejo denarja za drugačne načine obveščanja. Že zastran drugega so po navadi v finančnih stiskah. Tako lahko tedaj v nekaterih vaseh še zmeraj srečamo boben ali bobnarja, po domače malega rijtara.

V Genterovcih pa lahko srečamo tudi moža, ki mu pravijo »kišbiro«, kajti v tej vasi, oddaljeni od madžarske meje samo nekaj sto korakov, živijo Madžari. Obdelujejo polja ali se vozijo na delo v Lendavo. Od nje so oddaljeni kakšnih osem asfaltiranih kilometrov, približno toliko kilometrov makadama pa jih povezuje s Turniščem na zahodu. Proti Dobrovniku na severu je še nekaj kilometrov asfalta, od tam naprej pa občinski žep zaenkrat ni segel.

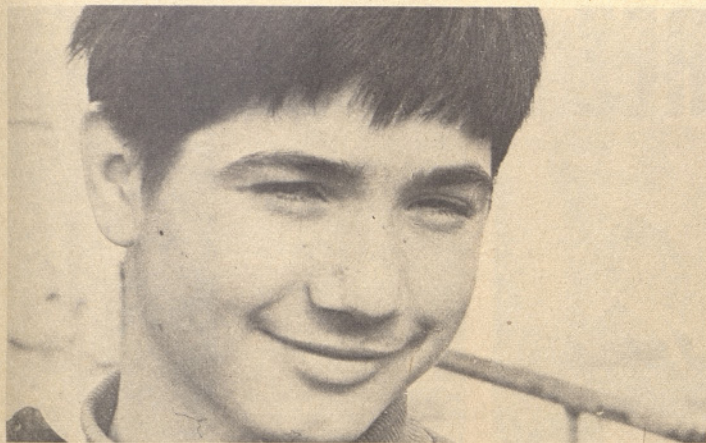
Pomladni popoldan je, sončen in rahlo megličast, ko se ustavim pred novo samopostrežno trgovino ob križišču in sprašujem po bobnarju. Nato zavijem na desno,

v vas in že računam, da bom še koga vprašal za svet, da ne bi zablodil. Tako srečam fantiča, ki mi prihaja naproti s kanglico v roki. Nekolikanj čudno se mi nasmiha, ko mu pravim, da iščem tistega, ki bobna. Toda prav natanko mi pokaže hišo in mi pojasni, kod bom prišel do nje. Poslovi se in gre svojo pot, jaz pa šele čez čas zvem, da sem govoril prav z bobnarjem.

**Sedmero otrok
na petindvajset arov**

Genterovski bobnarji Zveri so prišli iz Polane. Tega je zdaj štirindvajset let, medtem ko boben slavi letos deseto obletnico, kar je pri njihovi hiši. To sicer ni veliko. V Strehovcih blizu Dobrovnika ima, na primer, boben že osemdesetletnico bivanja pri eni sami hiši. Spominjajo se tudi, kako je po njem tolkel še dedek Kovač, zdaj že zdavnaj v grobu. Toda genterovski boben je tudi s svojimi zadnjimi desetimi leti gotovo zanimiv. V teh desetih letih je nanj »igralo« pet mladih bobnarjev. Vsi so bili iz iste hiše, vsi se pišejo Zver.

Najprej je z njim razglašal Štefan. To je bilo nekako tiste case, ko so v vasi zgradili lepo, novo šolo. Štefan je nato dorasel in prijel za delo; zdaj je v Ingolstadt. Tolkalce je potlej vzel v

BOBNI POJEJO LE ŠE NA SKRAJNEM VZHODU SLOVENIJE...

Slavek, peti in zadnji Zver, ki v Genterovcih z bobnom razglaša občinske odloke in odredbe (LEVO). Stefan Zver in njegova soproga ter boben, ki je bil samo povod za naš razgovor (SLIKA OB NASLOVU).

roke Jožko, ki zdaj že brani domovino. Ta je bobnanje predal sestri Anici, ki je zdaj v Alpeisu v Železnikih, skupaj s svojo sestro Slavico. Ko je odšla, je bobnal Milan, zdaj pa je na vrsti Slavek. Gotovo pa bo boben kmalu odšel od hiše, kajti zadnji, najmlajši bobnar pri Zverovih je že v sedmem razredu. Dobro se uči, ga pohvali njegova mati, in ko bo končal osnovno šolo, bi rad nekam ... Na ekonomsko srednjo šolo morebiti. Ali na gozdarsko, pristavi njegov oče Stefan.

Tako mi pri Zverovih pripoveduje o bobnu in svojih bobnarjih. Toda teža našega pogovora ni v bobnanju. To kot da je samo za okras vsemu drugemu, na kar naleti beseda. Boben pa, kaj bi drugega, molče čepi na kredenci. V kuhinji, v katero pronicajo žarki pomladnega sonca; in v boben se samo kakor po pomoči ozrem kdaj pa kdaj. Takrat, kadar se pogovor za trenutek zavzela in zazija v njem mučna tišina.

Sedmero otrok je bilo pri hiši, življenje ni bilo lahko. Plačo, ki jo je prinašal oče Stefan, je bilo treba dobro obračati, da se je z njo dalo kaj narediti. Tudi zdaj jim ni rožnato, četudi so štirje otroci že pri kruhu. Če odstojemo vojaka, sta dva še v šoli: poleg Slavka je šolar tudi Milan, ki v Zagorju hodi v rudarsko šolo. Zasluzek pa ...

„Kakšnih 85 tisoč je prinašal na mesec,“ pravi žena o možu.

„Zdaj pa dobimo še manj ...“

Zemlje nimajo, kajti 25 arov, kar je premorejo, ne moremo šteti za posestvo. In niti 25 arov je ni, samo 24, ugotovi sin Stefan, ki je prišel na nekajednevi obisk iz Nemčije. In po enega prasiča krmijo na leto, pri pomnijo kar tako.

**Boben bo še pel,
Zver še delal**

Oče Stefan, tisti, ki sem ga iskal in mislil, da je bobnar, je bil prej za mizarja. Tudi v Ljubljani je delal, mi pravi, v Trnovem.

Zdaj dela na škarjah, pri rezanju pločevine v lendavskem obratu mariborske tovarne kovinske opreme Primat. Oziroma je delal, kajti zdaj je na okrevanju in dobiva na mesec okrog 600 novih dinarjev. Tako bo do prvega maja, nato pa ...

Stefan Zver dobro pozna bolnišnico. Lahko bi rekli, da se v njej počuti že kar domače. Toda takšno govorjenje bi bilo kruto in posmehljivo, kajti njegovi spomini, ki so v zvezi z zdravjem in boleznijo, niso nič kaj prijetni.

Najprej je moral prestati dve operaciji: zlato žile in slepiča. Potem se je začelo z želodcem. Prvič so ga na želodcu operirali leta 1970. Ker se mu je nato na

želodcu pojavila kila, je šel znova na operacijsko mizo že leto dni zatem. Po tej operaciji mu je zdravnik odsvetoval težko delo. Toda v podjetju so ga dali nazaj na prejšnje delovno mesto. Ali drugače niso mogli ali niso hoteli, kdo bi vedel. Tako je vzdržal sedem mesecev. Nato mu je počila zunanja želodčna stena. Zdaj ima za sabo že šest operacij, ker so mu medtem morali operirati tudi grlo.

Ima plastično zunanjo želodčno steno, okrog 600 dinarjev „bolniške“, dva otroka v šoli, petindvajset arov zemlje, po enega prasiča na leto, oseminštrideset let – in petnajst let delovne dobe. Lažje delo je v podjetju, kot je Primat, težko najti. Zato, pravijo, bo moral sprejeti invalidsko upokojitve. Toda kakšna bo pokojnina? Brez zadostnega števila let, tako starosti kot dela?

„Nič drugega si ne želimo,“ mi pravita on in njegova žena, „kakor to, da bi zanj vsaj za tistih nekaj najnujnejših let našli kakšno lažje delovno mesto v podjetju.“ Lažje bi bilo morebiti kakšno delovno mesto v skladišču. Ali ko bi ga postavili za vratarja. „Pa je kaj možnosti za to?“ sprašujem.

„Ja, v podjetju so rekli, naj pridemo kaj pogledat, ker bo mogoče eden šel v pokoj.“

Zverovi si ne želijo veliko. Skromni so in zadovoljni z malim. Nikoli tudi ničesar niso imeli

v izobitju. Iz trgovine so bili primorani nositi „na knjigo“. Sedem otrok je bilo in ena plača. Malo denarja in devet ljudi pri hiši. Otrok je bilo zmeraj več kot kruha. Edino otrok je bilo dovolj in skrbni. In med pogovorom kakor da za hip začutim neizgovorjen očetek Stefana Zvera in njegove žene, da ne bi smela imeti toliko otrok. Manj ko bi bilo otrok, manj bi bilo skrbi. Toda tega nobeden ne izgovori, kajti – tako čutim – to bi bil lahko kvečjemu očetek družbi.

Boben, ki je bil povod za ta pomladni, dopoldanski pogovor pri Zverovih, molči vrh kredence. V kuhinji, v katero skozi meglico pronicajo tanki žarki sonca. Boben je ves postaran. Kdo ve, kako dolgo se bo še oglašal, ko pa formalno tudi v lendavski občini bobnarjev in bobnanja ni več. Toda po nekaterih vaseh na skrajnem vzhodu naše ožje domovine se bobni še zmeraj oglašajo. Še zmeraj ne bi radi šli v pokoj. Tudi Stefan Zver še ne bi rad šel.

Žarki, ki so listi tistega dne skozi okno v kuhinjo, so morebiti bili žarki upanja. Preden smo pričujoče besedilo dali v tisk, smo namreč od ing. Palerja, direktorja obrata Primat v Lendavi dobili informacijo, da se je pri njih sprostito delovno mesto vratarja. Da ga imajo prihranjenega za Stefana Zvera.

*Besedilo in slike:
JOŽE OLAJ*

VAS BREZ MOTIKE

„Nobena vas brez radija“ je bila akcija Vesele vasi.

Ce ne upoštevamo »Vaščanov Luga«, ki televizijske gledalce vsako nedeljo zabavajo ali pa jezijo, ki dandanašnji v Srbiji skoraj štiri milijone kmečkih gospodinjstev (vsaj po prvih statističnih rezultatih popisa v letu 1971), kar pomeni, da precejšnje število tukajšnjega prebivalstva živi življenje na vasi, ima svoje skrbi in veselje ter svoje svetle in temne trenutke. Vaščani in vaška mladina imajo svoj čas razvedrila, svoje malike in ljubljence, ne glede na televizijske oddaje »Vaščani Luga«, v katerih predstavljajo izvrstni igralci vas blizu Smedereva po vojni, v času graditve socializma, ki ga oblikujejo mnogi ideali in – zablude.

Priljubljenost brez meja

Ne gre torej za Vaščane Luga, niti za prebivalce resnične vasi Lugačine, v kateri se je rodil pisec scenarija Žika Lazić, priden kmečki sin, ki pa se zdaj svojim sovaščanom želi posmehuje. Gre za neko drugo srbsko vas, ki se uveljavlja z ljudskim veseljem, pesmi in in šalami, vas, ki obstaja že sedem let – in to po 365 ur na leto – na valovih radija Beograd. Radijska oddaja »Vesela vas« je med poslušalci v Srbiji in zunaj nje že nekaj let prepričljivo na vrhu radijske lestvice priljubljenih.

V Srbiji je še vedno radijo najbolj pogosto zveza ljudi z svetom in ne televizija ali dnevno časopisje. »Vesela vas« pa je najbolj poslušana oddaja. Vsak terek je tista ura oddaje, od 18. do 19., pravi dogodek, za poslušalce.

Poseben dogodek pa je tudi za vsak kraj snemanje oddaje.

Pred kratikom, v prvi polovici aprila, je igralec Ratko Sarić – v »Vaščanih Luga« igra starega invalida in bojevnika, ki je v sporu s sinom, bojevnikom novega kova – postal srbskim kmetom znan, zato, ker je nastopil v oddaji »Vesela vas«.

Oddaja nastaja tako, da radijska ekipa vsak teden pride v določeno vas in tam priredi javni nastop in snemanje, pri katerem sodelujejo znani pevci in pevke ljudskih pesni, poklicni humoristi, največ pa nepoklicnih veseljakov, pravih kmetov, kateri pripovedujejo v mikrofon svoje smešnice, domisljice in doživljaje. Tako je kmet Dušan Živić iz vasi Dobrotina povedal, kako je »baba cesarja pretentala«: ob ceti je pasla svinje, po cesti so vozili avtomobili. Neki tovarnjak pozvozi prašička; vpije sofer, vpije strina in grozi z milico. »Zakaj naj živim, ko me bo moj mož ubil zaradi mrtve svinje? Skočila bom v vodnjak!« tarna in steče proti vodnjaku. Sofer se prestraši, pohiti za njo in ji ponudi 300 dinarjev za povoženo svinjo.

Nič ni svetega

Starka spravi denar v nedrc in smeje se pravi soferju, da je tako bolj poceni, kot če bi se pravdala. »Kako bi se pa pravdala, če bi skočila v vodnjak!« se začudi sofer. »Vidiš, to pa je groznica,« odvrne strina. »Ne bi skočila. Tako prodajam svinje ob cesti boljše kot na trgu...«

Pravijo, da bi bil le malo kateri izmed srbskih kmetov v zadregi, ko bi ga vprašali, katera vas mu je najbolj pri srcu. Pa ne bi omenil svoje, pač pa »Veselo vas«. To je vas, ki je ni nikjer, ki pa je hkrati tudi povsod. To je namreč najbolj priljubljena radijska oddaja, celo bolj priljubljena kot razne televizijske nadaljevanke. V kratkem bo »Vesela vas« vsaj med snemanjem gostovala tudi v Sloveniji.

Kadar je treba povedati kakšno anekdoto na rovaš oblasti, davkarje in posancev, tedaj so praviloma najbolj duhoviti kmetje iz okolice Sapca, »čivjaši« jim pravijo. Ta čivjaški humor je že zelo star: izvira še iz prejšnjega stoletja, iz časov kneza Mihajla Obrenovića. Ko se je nekdo knez pripeljal v Šabac s svojo kočijo, je neki Šabčan skrivaj zmagalnik »čivjo« – zatilč iz osi kolesa, in knez se je pri nadaljnji vožnji kmalu znašel v cestnem prahu.

Ena novejših »čivji« veseljakov iz Šabca je tista o gostu iz Beograda, ki je prišel v kavarnico »Zeleni veneč« in naročil natakarju: »Prosim dvojno žganje v pmhu!«. »Tako, gospod,« odvrne natakar in pohiti k točilni mizi. Nato se vrne in prikloni gostu: »Zai mi je, ampak pravkar nam je zmagalok prahu...«

»Čivja« o poslančih, ena od stotih, je taka: poslanec pride med kmete in sede k njim v gostilni. »Za kaj se boste odločili?« ga vprašajo. »Za nič,« pravi on. Tedaj se oglasi neki očanec: »Človek božji, saj vemo, že od takrat, ko smo te volili, se ne moreš za nič odločiti ampak zdaj te vprašujemo za pijačo.«

V »Veseli vasi«, ki jo vseh sedem dolgih let vodi reporter Jovan Aleksić, se je zvrstilo že na tisoče kmečkih šal. Znajo se poslati na svoj rovaš, na rovaš popa, politike in uode. Tako je bil zvečer v vasi Beli potok sestanek krajevne organizacije socialistične zveze, ki se je, ko po navadi zavlekel v noč. Neka ženska je vstala in se opravičila, da gre domov, ker ima majhne otroke. Kmalu nato se je

Raznoliko srbsko podeželje – na sliki

Središte pri Vršču – zdaj družijo tudi radijske oddaje.

Jovan Aleksić, neutrudni vodja najbolj priljubljene radijske oddaje.

oglasila se druga ženska in vprašala, če gre lahko domov. Predsedujoči ji je rekel: „Kolikor vem, ti nimaš otrok.“ „Če bom se naprej sedela na sestankih, jih tudi ne bom imela,“ je resno odgovorila in odšla.

Živorad Isailović iz Bobova pripoveduje, kako je neki možakar vprašal vaškega popa, če je treba ubogati ženo. Pop reče, da ne. „Potem je pa prav, da je davi nisem ubogal,“ pravi kmet. „Naročila ni je, naj ti odnesem suho meso in kajmak.“ Vendar se pop ni zmedel in je odvrnil: „Ampak dobro ženo je treba vendarle ubogati.“

V Sečnju v Banatu, ki leži blizu romunske meje, po vojni ni bilo zdravnika. Tedaj je nekega starčka, imenoval se je Pekula, zabol el zob. Moral bi več kot deset kilometrov daleč do zdravnika, da bi mu izdrl zob, njemu pa se je zdelo, da ne bo zdržal in da se mu bo razpočila glava. Tako je Pekula vzel vrhovo, zavezal en konec za zob, drugega pa na upognjeno vejo mlade akacije. Spustil je vejo, in zob mu je izdrl s tako močjo, da je odletel čez mejo v Romunijo.

Vendarle: brez žalitve

V „Veseli vasi“ je kopica šal na račun motorizacije. Mnogi kmetje kupijo avto. Tako ga je kupil tudi neki šumadinski kmet. Vozil se je, vozil, in nekega dne, ko je imel s seboj ženo se mu je avtomobil sredi ceste pokvaril. Ko je dvignil pokrov motorja, ga je začela žena obklati z vprašanji: kaj

je, je pokvarjeno to, je ono, pogledj to, pogledj ono... Pripeljal se je prometni miličnik in vpraša voznika, ali mu lahko kaj pomaga. „Lahko prijatelj,“ reče voznik, „sedi k moji ženi in ji odgovorjaj na vprašanja.“

Tako živi „Vesela vas“ na radijskih valovih. Njen vodja in pobudnik Jovan Aleksić večkrat pravi, da je to edina vas na svetu, kjer se zasluži kruh tudi brez pluga. To pa ni samo zasluga ljudskega humorja, nastopov vaških amaterjev in znanih pevcev, ampak tudi dejstva, da ta oddaja ni nikogar užalila ali razočarala, kar pa ni možno reči za televizijsko nadaljevančko „Vaščani Luga“. Oddaje „Veseli vasi“ so posnete skoraj v vseh krajih Srbije, največ po vaseh, pa tudi v Bosni in Romuniji med tamkajšnjimi banatskimi Srbi. Lani so celo posneli oddajo blizu Pariza, kjer živijo Srbi iz vasi Markovac v Pomoravju. Tudi odtof namreč odhajajo ljudje na tuje.

„Vesela vas“ torej ni tista televizijska vas Lug s svojimi dogodivčinami in neumnostmi, ki večkrat žalijo. To je neka druga vas, katero je treba spoznati, kot je treba spoznati ljudi in kraje. Vodja oddaje Jovan Aleksić nam je zaupal: „Maja bo „Vesela vas“ prvič gostovala v Sloveniji. Šli bomo v Žiri in posneli oddajo o slovenski vasi, ki jo bomo predstavili našim poslušalcem.“

Pa srečno pot!

NI TREBA PREGLEDOVATI

ČLANICE UTEKS:

TETESK
TETOVÓ

BRANKO
KRSMANOVIĆ
PARAĆIN

LETEKS
LESKOVAC

VUČJE
VUČJE

BEOGRADSKI
VUNARSKI
KOMBINAT
BEOGRAD

SLOBODA
KULA

Izdelki z oznako volne ustrezajo internacionalnim zahtevam kakovosti.

Znak volne boste lahko videli na vseh izdelkih članic UTEKS. Dvanajst tovarn izdeluje prav tisto kar potrebujete: tkanine za ženske in moške obleke, konfekcijo, trikotažo in prejico za ročno delo.

Številne barve in raznovrstni vzorci vam omogočajo, da boste hodili v korak s sodobno svetovno modo.

VUNARSKI
KOMBINAT
BIJELO POLJE

EXPORTEX
LEBANE

TEKSTILNA
INDUSTRIJA
GRDELICA

INDUSTRIJA
VUNE I KOŽE
PIROT

KOMBINAT TRIKOTAŽE
»BEOGRAD«
BEOGRAD

BITOLATEKS
BITOLA

BOGATI, A BREZ DENARJA

Tisočeri Korošci se vsak dan zgrnejo v svojo železarno na Ravnah ali v topilnico svinca v Žerjavu, ali pa se razlezejo po 650 kilometrih rovov pod svojo mežiško dolino. Imajo posebno težka merila za delo, kajti težavo dela merijo po martinarih ali topilničarjih svinca, ki na delovnih mestih nosijo zaščitne maske pred strupenimi plini, ali po rudarjih, ki morajo na obzorju 20 slediti svinčevi rudi brodeč do kolen. Nemara prav zaradi teh meril še ni izginil iz delavcev tradicionalni odpor ali nezaupanje do ljudi, ki delajo v pisarnah. Morda še ni minilo dovolj časa, da bi ta odpor izginil iz proletariata, ki živi v tej dolini že več kot tristo let. Kakorkoli že, tisti ki se danes ukvarjajo z matematiko namesto z grobimi življenskimi dejstvi, mnogokrat le s težavo komu dopovedo, kaj se pravi biti plačilno nesposoben brez svoje krivde, biti bogat pa brez denarja.

Ta že desetletja star motiv kaže, da se delo v metalurgiji še v marsikaterih obratih ni olajšalo.

Topilničar Ivan Pogorelec je izkušeno in vztrajno opazoval zareč žgoč curek staljenega jekla, ki se je otekalo v kalupe. Kakšno jeklo je skupaj s svojimi sodelavci skuhal v električni obločni peči? Od tega bo odvisna višina njegove plače, te njegove muhaste vsakomesečne obiskovalke, ki ga negotovo, kot bi posebej bila usodo, brani pred draginjo.

Želel bi, da bi bil vsak tako odgovoren za svoje delo, kot sem jaz,“ mi je zavpil na uho. Njegov tovariš Stanko Piser me je peljal v zatifino slačilnico, da bi se sploh lahko slišala. Tu si je mladi tehnični kontrolor snel zaščitno čelado, da so se mu za vrat usuli dolgi lasje.

„Sem član sekretariata mladih komunistov za ravenko občino. Zdj ravno poskušamo, kako bi se povezali, kako bi sodelovali z mladino iz drugih občin pa tudi z onstran meje. Poleg tega nas zanimajo tudi njena eksistenčna vprašanja, denimo zaposlovanje

deklet, stanovanja, delež pri samoupravljanju.“

„Gre pri tem tudi za vaša osebna eksistenčna vprašanja?“

„Presneto, da gre. Plače imam sto petdeset jurjev. Še oženiti se ne bi mogel, če bi se mi zdajle zahotelo. Tovarna mi ne bi mogla dati stanovanja. No, jaz sem pripravljen čakati, ker verjemam našim vodilnim, da se bo gospodarski položaj naše železarne poboljšal takoj, ko bo uspela stabilizacija.“

O hudi jezi pred odhodom v jamo

Mežiški rudarji, ki so se tisti dan, 13. aprila, odpravljali v jamo, so z vagončkov nevarno nasršeni zrlji v deževni dan. Plača s desetodstotnim dodatkom ni bila tolikšna, kot so pričakovali ali celo računali. Zato so bili kaj malo pripravljeni na pogovor.

„Marsikdo bi začel kar štrajkati, če bi vedel, da bi pomagalo,“ je rekel kopač Štefan Prusnik.

„Ali nimate možnosti za diskusijo?“

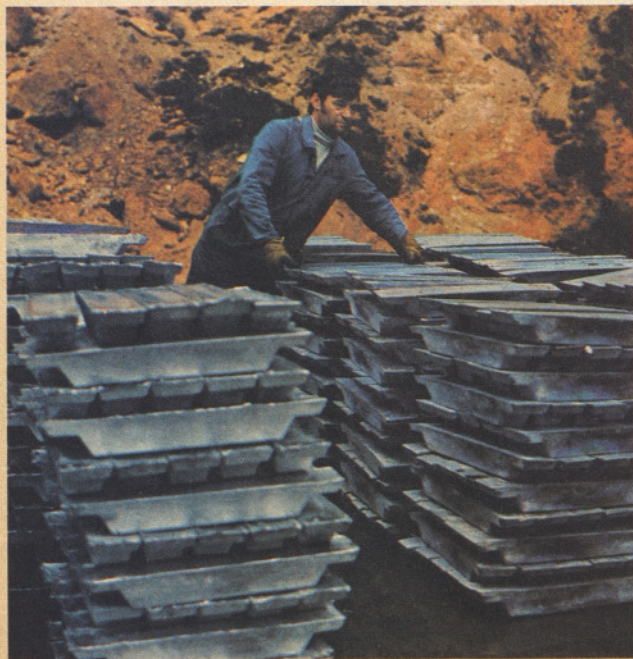
„Če bi se jaz tako spoznal na gospodarjenje kot na kopanje svinca, bi že diskutiral. Ne znam brati števil v zaključnih računih ali v planih, ne znam jih povezovati. Mislim, da večina med nami ne pozna te umetnosti, kako brati številke, pa tega iz ponosa ne prizna.“

Pri vsem tem šteje povprečna mežiška plača 1850 dinarjev, od tega povprečna plača 600 rudarjev 2200 dinarjev. Ali se je ob takih plačah treba bati štrajka?

Franc Jelen, vodja splošne službe, je na to vprašanje skomignil z rameni, češ o tem je najbolje molčati.

„Osební dohodek so že tako visoki, da na skladih nimamo nič denarja,“ je obrazložil

Na koncu velikankega proizvodnega traku, ki se začne na obzorjih 650-kilometrskih rovoj mežiškega rudnika, imamo te polstotske svinečne palice. Od tod jih bo vilčar odpeljal v nov obrat za izdelovanje akumulatorjev. Desno je podoba, ki jo je topilnica svinca v Žerjavu po 75 letih obratovanja vtisnila naravnemu okolju. Ostalo je le pečevje. Pod njo pa lahko kot njeno sveže nasprotje vidimo podobo iz Leš, nekdanjega velikega premogovniškega kraja nad Prevaljami. Delavske kolonije so že propadle, ostali pa sta ti dve cerkvi sv. Ane in sv. Bolženka, za kateri Lešani pravijo, da je prva bila delavska, druga pa kmečka. Kakorkoli že, gre za enega najlepših spomenikov gotške arhitekture na Slovenskem, ki smo ga fotografirali v mrazem pomladnem jutru.

hudo zagato svojega podjetja, ki je obenem druga stran teh plač. „Zato smo na primer morali ustaviti stanovanjsko gradnjo, čeprav bi nujno potrebovali 200 stanovanj. Naš denar je zamrznjen pri dolžnikih, ki so nelikvidni.“

Peter Orožen je razlagal podobne težave v ravnski železarni, vendar precizneje: „Februarja so nam kupci dolgovali 24 milijard, marca že skoraj 29 milijard. Mi pa smo našim dobaviteljem dolgovali komaj 5 milijard. Toda kaj nam pomaga ta ugodni račun? Osemnajstega aprila bomo lahko z našo pleh muziko slavili prvo obletnico blokiranega žiro računa. Na papirju imamo velikanke dobičke, v resnici pa ne moremo izplačati zaželenih in primernih osebnih duhodkov. Ze nekaj mesecev nimamo denarja za uvoz prepotrebnih surovin, zlasti starega železa, strojev in rezervnih delov. Navadno preteče precej vode, preden se nam posreči plačati kakšno carino.“

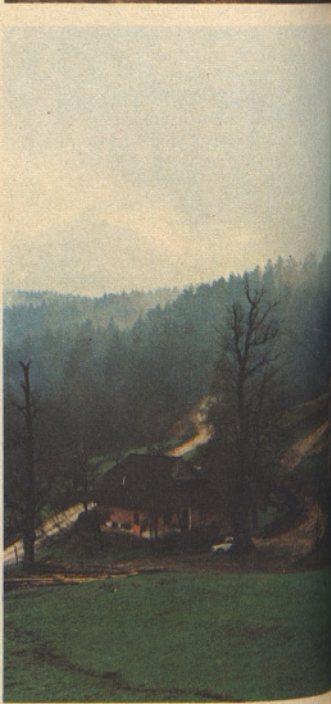
Kot da ne bi poznali ali kot da ne bi jemali za svoje teh težav, so delavci za pusta 19. februarja štrajkali. Že naslednjega dne za pepelnico sredo so se spokorili, vendar prej dosigli, da je bil gibljivi del izplačan vsem enako po 750 dinarjev, ne po sorazmerno po plačilni osnovi, ki je enemu navrgla 500 din, drugemu pa 1550 din.

Kaj pravita dva od štrajkašev, Anton Arnejčič in Jurij Kores, delavca v kovačnici?

„Ali sem jaz kdaj vedel, koliko ima moj delovodja plače?“ se je vprašal Arnejčič in si odgovoril: „Nisem, še danes ne vem. Zakaj je to treba skrivati pred menoj?“

„Če se ne moremo sporazumeti, če tišičimo stvari zase, potem sem zmeraj za štrajk,“ je povedal Kores. „Zakaj? Zato, ker lahko v hipu kaj dosežemo.“

Na Ravnah se je spet pokazalo, da samoupravna demokracija, ponekod počasna, trdo

povita s pravilniki, vodena od zgoraj, postane ob štrajku nenadoma mlada, gibčna, prilagodljiva. Zadeve, ki so jih prej mesece odlagali, pridejo v hipu na prvo točko dnevnega reda.

Kaj vse so pogoltnile peči?

Marjan Kolar, književnik in urednik tovarniškega glasila, razmišlja o štrajku takole:

„Če smo doslej lahko mnogokrat slišali vzdihovanje, kako delavci pač v redu opravljajo svoje delo, so pa premalo aktivni v organih samoupravljanja, se je zdelo, ko so stroji obstali, da je en dan premalo za vse, kar bi hoteli delavci povedati. Tedaj iz ene skrajnosti v drugo.“

Pa ni bil to edini paradoks tega dne. Vse odnose navzgor in počez z načeli o delitvi osebnega dohodka vred imamo oblikovane v pravilnikih. Vsak pravilnik je potrdil delavski svet. Vsak predlog pravilnika je bil pred tem, ali naj bi vsaj bil predskutiran po obratih. Vse imamo torej urejeno že vrsto let po vseh predpisih samoupravljanja, vse tudi sproti dopolnjujemo po demokratični poti, v kar ni vloženo malo napora, pa smo vendar marsičemu od vsega tega ta dan javno izrekli nezaupnico. Kateri člen te verige ni bil dovolj trden, da bi zadržal teže nezadovoljstva ob tankih plačilnih kuvertah?

Dan jeze je bito. Človek v jezi ne tehta besed. Toda, ali se lahko v enem samem dnevu nabere tako ogromna količina jeze, kot se je, ali pa dejansko obstajajo pri nas skriti rezervirani nezadovoljstva, ki se ne morejo in ne morejo prekanalizirati v razprave ter se uveljaviti po poti demokratične, svobodne pa umirjene, čeprav zato ne manj odločne izmenjave mnenj?

Železarna je vzkipelo črno mesto, polno peči, žerjavov in tirov, natlačeno s skoraj 4000 dušami, ki tukaj žive ali pa (ena tretjina) dopotujejo iz treh dolin, mežiške, dravske in mistinske. Kaj vse so pogoltnile te peči! Koliko moči in živcev, koliko muck, da bi Slovenci tudi tu imeli svoj nikdar doseženi Urval, svoj Essen. Koliko vročine in preprih, ropota, prahu, živčnosti, naporov, enoličnega ubijajočega dela pri tekočem traku, tem jeklenem konju! Tu bo zmeraj kdo kaj počel mimo pravilnikov.

Kakorkoli že, likvidni ali nelikvidni, železarni pravijo Ravenci naša tovarna, tako kot Mežičarji pravijo rudniku naš rudnik. Ne le zato, ker tako piše na ingotu, ki stoji pred vhom od tovarne. Zato, ker tu vse merijo po merilih tovarne ali rudnika. Plače primerjajo z železarskimi ali rudniškimi, proste dni tudi. Še ženina kosila primerjajo s toplimi obroki.

Večina je tesno povezala svoja življenja s tovarno; neki neimenovani inženir se v tovarniškem glasilu imenuje za otroka tovarne:

„Imel sem nočni šilt,“ se spominja svoje prakse v mladosti. „Martinovo smo zakladali ročno. Flašne, težki kosi surovega železa tudi do 80 kilogramov in več, so bili dober trening za mlade mišice, pa sem se kosal s starimi mački. Naenkrat me je spodneslo in z obema rokama sem zgrabil za belo zarečo zakladalno lopato. Pokadilo se je in na dlaneh ni bilo drugega kot osmojeno meso. Bolj kot bolečina

me je zagrabil strah. Stari mojster Lipuš, ki ni poznal pardona, me ni ozmerjal. Roke je držal na hrbtu kot zmeraj in rekel: Domov pojdi! Bilo je ob treh zjutraj, vedel sem, da s kolesom tak ne pridem do doma, pa sem sedel na klopi ob peč. Trdim možakom sem se zasmilil, pa mi je prišepnil Gustl na uho: Ušči se na roke to pomaga. Morda bi se res, pa mi je prepozno svetoval, ker sem se maloprej v hlače.“

Vse tegobe so že ugotovljene in opisane v kupih poročil ter elaboratov, pripravljenih za reševanje neke prihodnosti:

— kje najti nova delovna mesta za ženske? Na Koroškem je med zaposlenimi komaj 24 % žensk, kar je globoko pod slovenskim povprečjem, ki šteje 42 %. Življenjska raven je v mežiški dolini zato nižja od slovenskega povprečja. Milan Zafosnik, kadrovik v železarni, je povedal, da bo v železarniškem šolskem centru kmalu izučenih 80 deklet za strugarke, brusilke in rezkarke. Tako je železarna začela reševati mučno vprašanje deklet, ki po osmetlki ne vedo kam.

— železarna ima 250 invalidov, mežiški rudnik 169. Obe podjetji jim krčevito skušata najti nova delovna mesta, da bi jih produktivneje zaposlili. Toda takih delovnih mest v črni metalurgiji ni. In tako nekateri bivši toplici in rudarji prejemajo na mesec manj kot 1000 dinarjev, ker je toliko znašala njihova plača v letu 1967 ali 1968, ko so postali invalidi. Invalidnine se ne dvigujejo skupaj s plačami Olga Hriberšek, ki je voditeljica kadrovske socialne službe v Mežici, pa si prizadeva, da bi prek sindikatov njeno podjetje doseglo prav to: da bi se invalidnine tistih, ki so oboli ali pa so se ponesrečili pri delu, izenačile s sedanjimi zasluži njihovih zdravih kolegov.

— Stanovanja! Mežico smo že omenili: na Ravnah pa imajo 212 nujnih prošnji, za katere v železarni razen prioritetnega reda še ne vedo, kdaj jih bodo lahko rešili.

Ko te obstopijo sodelavci

Toda ne gre le za ideje o bodočnosti, za želje ali utopije; kajti rudnik ali železarna sta mesti zase, ki imata dvajsetletno tradicijo samoupravljanja. Ljudje se tu niso samo naučili, ampak so se tudi navadili na nove odnose. Vedo, da je to organizirano staro mesto, kjer ima vsak svoj posel, in v katerem vsi delajo po pravilnikih, ker drugače ne gre.

S te strani je v železarni in v rudniku vse mirno. Senzacij razen za pusta ni bilo. Toda štrajk je imel značaj dialektičnega preskoka iz kvantitete v kvaliteto. Sicer pa mimo pravilnikov ne moreš delati ničesar, razen da se kdaj pa kdaj napišeš. Za to seveda odgovarjaš.

Tako ni čudno, da so ob osnih zvečer že vse restavracije in gostilne v mežiški dolini skoraj prazne. Zjutraj je namreč treba priti pravočasno v valjarno, topilnico ali v jarno. Če pri delu spiš ali pa se maješ, te obstopijo namrščeni in trezni sodelavci:

„Ti pijes, mi pa delamo. Zmanjšuješ nam zaslužek, veš!“

PROTI BENEČANOM, TURKOM IN - ČASU

Po več letih, morda petih ali šestih, sem se minulo nedeljo spet enkrat odpravil v Vipavski Križ, tisto nenavadno in najbrž med vsemi slovenskimi najbolj slikovito staro selišče na nizkem, komaj osemdeset metrov nad Ajdovščino se dvigajočem griču. Spominjam se, da so mi takrat tako moške na občini kakor tudi »spomeničarji« od tod in tam pripovedovali, kako pomemben je bil Vipavski Križ. Zatrjevali so, da ga bodo obnovili in ohranili pomnim rodovom v ponos. Asfaltirana cesta, — prej je še ni bilo — ki se malo za Ajdovščino loči na levo proti Žabljam, zbudi vtis, da se je morda tudi na griču, v Križu, kaj spremenilo. Asfalt pa mrkne malo pod vrhom, a to ni najhuje, saj je cesta naprej skoraj kar dobra. Ni taka, da bi se izletnik in radovednež zaradi nje obrnil in zbežal.

Zgoraj pa je vse skoraj tako, kakor je bilo. Skoraj sem zapisal zato, ker je vendarle malce drugače. Tu in tam so procelja nekaterih hiš obnovljena in sveže pobeljena. Tudi šola znotraj porušenega gradu je precej obnovljena in ravno sedaj urejajo otroški vrtček. Tudi največja gostilna Na placu je zaprta, ker jo belijo.

Križ je zacvetel predvsem kot strateška točka, a tudi kot upravnica. Grad je pozidal in naselje obdal z obzidjem že goriški škof, zadnja leta pred smrtjo vedno pijanega goriškega grofa Lenarta, ki se je malo brigal, da bi ne le svojo posest, temveč tudi Furlanijo zavaroval pred Turki, ki so na primer leta 1477 in leto kasneje uspešno vdrli tod mimo in se ustavili šele na Piavi.

Križ je zacvetel predvsem kot strateška točka, a tudi kot upravnica. Grad je pozidal in naselje obdal z obzidjem že goriški škof, zadnja leta pred smrtjo vedno pijanega goriškega grofa Lenarta, ki se je malo brigal, da bi ne le svojo posest, temveč tudi Furlanijo zavaroval pred Turki, ki so na primer leta 1477 in leto kasneje uspešno vdrli tod mimo in se ustavili šele na Piavi.

Avstrijcem se je zdel Križ najprimernejše središče Vipavske doline in idealna strateška točka, ki je lahko zapirala pot dvema sovražnikoma, Turkom proti Gorici in Benečanom proti Italiji in Postojni. To je bil zlat čas za Križ, postal je sedež oblasti in v njem sta se stekala bogastvo in moč.

Nekaj let kasneje (1508–9) so Benečani pognali Habsburžane iz pridobljene Goriške in jim za kratek čas vzeli ne le Gorico in Trst, temveč tudi Reko in Idrijo,

Bovec, Tolmin in seveda tudi Križ, kjer je stoloval beneški lev od aprila 1508 do junija 1509.

Sanje nekega »spomeničarja«

Še pred leti mi je strokovnjak za spomeniško varstvo, ime naj mu ne bo omenjeno, razložil svoje poglede o »obnovi in aktiviranju« Vipavskega Križa. Potrebovali bi veliko denarja, a vlaganja bi se slej ko prej, najbrž pa zelo kmalu, izplačala.

Asfaltiranje ceste do vrha. Saniranje naselja v več fazah. Obdržati domače prebivalce povsod, kjer so še in jim pomagati, da si modernizirajo domove, a ohranijo okolje. V opuščeni ali delno opuščeni hišah urediti taverne v rustikalnem slogu. Urediti občasne ali stalne slikarske in kiparske ter kamnoseške ateljeje. Urediti nekaj prodajaln izvirnih spominkov. Gradu ne obnoviti, ker bi bilo predrago, vendar urediti stene, da se ne bi rušile na obiskovalce. Na grajskem dvorišču urediti restavracijo in morda otroško igrišče ali lapidarij rimskih izkopanin in fragmentov iz

Križa. V perspektivi začeti predstave »zvok in luč«, ki bi obiskovalcem dočarale burno minulo in beneške ter turške boje. Prirediti folklorne prireditve ob trgovci. »Obnoviti« še skoraj do zadnje vojne delujočo mestno gardo, ki naj vsaj ob sobotah in nedeljah pred mestnimi vrati »straši« turiste.

Sedaj pa pri ajdovskem odcepu ni niti kačipota, ki bi koga napotil k naselju. Morda bi celo ne bilo težko kje namestiti tablo, ki bi v tem in onem jeziku povedala, da to ni čisto navadna vas, temveč nekaj, če ne precej več. In ni razglednic in ni nikogar, ki bi se lahko imenoval vodnik in bi bil pripravljen obiskovalcem povedati in pokazati to in ono.

Burja odnaša skrb in jezo

V Ajdovščini so se pritoževali nad Križani, češ da nimajo veselja za nič, da sploh nimajo rad svojega »mesta«. Križanov nisem vprašal, ali je to res, ker bi bili upravičeno užaljeni. Čas jim je bil zelo in jim je še precej nenaklonjen. Delavci so v ajdov-

Prva nova procelja

In to je poleg dobre volje skoraj vse. Pa še ta volja, da bi vas, če naj tako ponižujoče, a uradno, imenujem to naselje (ki je bilo trg že leta 1507 ter je dobilo mestne pravice samo petindvajset let kasneje) obnovili, je predvsem v domačinih in ne kje drugje pri sosedih. Do sredine prejšnjega stoletja je v Križu stoloval okrajni sodnik, takrat se je preselil v Vipavo in šele po prvi svetovni vojni v Ajdovščino.

Cvetočo kriško stoletje

Križ, ki ga listine kot »Villa Crucis« omenjajo že leta 1252, je zacvetel v 16. stoletju, ko se je

SLOVENSKI RAZGLEDI

V kamnito mesto nad Ajdovščino je prišla pomlad (slika na levi), povsod je sveže zelenje in cvetje po starih grajskih obzidjih (slika spodaj). Vipavski Križ je eno naših najstarejših in najbolj slikovitih srednjeveških selišč. Zaradi njegove silhuete ga nekateri imenujejo tudi slovenski Carcassone (slika v sredini); povsod oboki in mostovžji (slika povsem spodaj).

skih tovarnah in kmetje na svoji zemlji, ki rodi, če si priden. Trte je nekaj; bela vina niso kar tako. In sadje tudi rodi; češnje, breskve in hruške.

Pa burje je veliko. Pravijo, da jim burja precej pomaga. Križan, ki je v gasah belil pročelje, je dejal:

„Burja nam odnaša vso jezo in skrb, ki se nam zbirajo nad glavo, pa vse skupaj potem lažje prenašamo. Kar sami se lotevamo tega našega Križa, če se ga vsi otepajo, češ da bi požrl celo milijardo.“

In so taki, ki trdovratno menijo – „za prazen nič“!

Navsezadnje pa je Vipavski Križ edino tako ohranjeno in izredno slikovito ter zgodovinsko zanimivo naselje na Slovenskem. Njegova obnova in „aktiviranje“ najbrž ne bi smela biti domena le turističnih delavcev in „spomeničarjev“ ali ene same občine?

Besedilo in slike:
DRAGO KRALJ

Petelin na dvorišču je velik gospod, njegov divji sorodnik pa še večji. So pa med njima še drugi razločki. Recimo ta, da je domači petelin s svojim petelinstvu neutrudno delaven skozi leto in dan, divji pa le prve pomladanske mesece, ko mora kuram zaploditi novi rod kebkov, da gospodar domačega dvorišča nikoli ni brez svoje številne družine, za katero s kokodajsasto zariplim pogumom neutrudno skrbi, da pa je črnih iz globokega lesovja nagnjen k mesece trajajočemu samotrstvu in nebriznosti za svoje najbližje sorodnike.

Bržkone je takih različnih potez še veliko, toda ena med njimi je, ki smo jo morali hudo resno upoštevati, ko smo se pred dnevi napotili v škofjeloško pogorje, poslušat njegovo svatbeno pesem: noči ne preživlja v kakem toplem zatočnem kurniku na najvišji gredi, na kateri bi se, kot njegov civilizirani domači bratranec, tiščal h kokoškam kot na kakšni široki francoski postelji, temveč je samotosten podnajemnik kake bukve, kake smreke, gabra ali — pravijo — celo breze. In še preden iz mrča četrte jutranje ure pomežikne dan, začne rogoviliti s svojim pretirano zgodnjim umikom.

Črnih kot vladar

Ta navada, namreč to zgodnje vstajanje, na prvi pogled sicer ni videti nič gospodsko, ker pa je zvezana s takojšnjim razsojanjem in ukrepanjem, se vendarle izkaže prav oblastniška, kar državniška. Saj ni čudno, ko pa je divji petelin v gozdu največji in najmočnejši izmed pernatega rodu nasploh. Torej je upravičen ponášati se kot vladar, zanje pa je znano že iz zgodovine, da so začeli urejati svoje državniške posle že kar med jutranjimi opravili.

Ko mu torej visoko v krošnji novi aprilski ali majski dan zazori v očesih pod škrlatno ohokanimi obrvmi, strese s perjem in se mogočeno podela navzdol proti še temnotnim tlem. In blagor mu, kdor je tedaj veličanstvu tako blizu, da bi ga le-to s tem utegnulo pobliže počastiti na klobuk ali čez suknič. Temu, pa naj bo lovec, ki bi rad črnega ptica uplenil, ali pa samo ljubitelj narave, ki se je sam povabil na petelinovo svatbo s petjem in plesom, potem ni treba drugega, kot da domala brez diha in negibno počaka na petelinovo pesem. Na skratkne in klokotanje s kljunom in brušenje perutnic, ki privabi spod., na rastišče sprenevadajoče se kure, da starcu uživa ni treba nič drugega kot spustiti se mednje in vzeti in to razkošno podaljševati v zapovrstno vzezanje. Seveda, če v bližini ni nobenega tekmeča in če pod nogo nepoklicanega opazovalca ponesreči poči suha vejica, ko je že jutranji kadilski kašelj z muko ukrotil.

Sreča v nesreči, in še ena hipoteza o vladarstvu.

VELIČANSTVO NI

Toda to, da bi te lovec, ki sicer pozna petelinja rastišča, še pred zoro pripeljal ravno pod drevo, na katerem samotar prenočuje, se zgodi le redkokdaj. Navadno se je treba petelinovemu petju približevati, pri čemer pa sploh ni vseeno, ali se prestopiš takrat, ko zaljubljenec škrt ali kleplje ali klokoče. Ni namreč zmeraj enako nepazljiv, ker ga njegova jutranja partitura ne zanese povsod enako močno v zamaknenje. Nazadnje, če ne poči strel, se pač zmeraj zgodi, da togotno zaropocje s perutnicami in se spreleti kdo ve kam drugam.

Možnost, da bi črnega gospoda obiskali kar pod njegovim drevesom, je potemtakem zelo majhna. Nam, ki smo ga zalezovali pred dnevi, oboroženi z beležnico, teleobjektivom in vsesoki zaklopljenima puškama dveh lovec, Petra in Cirila, pa se je nasmehnila kot sreča v nesreči. Nam vsem, razen Mirotu, ki je stal najbližje deblu smreke, na kateri se je prebujal petelin, pravzaprav se je celo naslanjal nanj, kot enojna sreča v enojni nesreči. Mirotu, kot rečeno, pa kot dvojna. Muhavo petelinje

veličanstvo bi ga namreč lahko učinkovito pociljalo s svojo najbolj intimno kraljevsko vsebino.

Ker ga ni, lahko — še preden dogodek opišemo — razvijemo hipotezo, ki bo močno podprla našo uvodno misel o vladarski naravi divjega petelina. Ob njegovem primeru lahko utemeljeno trdimo, da črni svet tistega jutraj ne dela iz strahu, ampak iz gole, radostne kraljevske brezbriznosti do kraljestva, ki se mu skozi vejeve razprostira globoko pod repom. (Potreba v vsej svoji navadnosti pri vladarjih pač ne šteje veliko!) Če bi mu navaden kurji strah pospeševal prebavo, potem bi Miro plačal svoje stojišče, najbližje smrtnemu prestolu. Kajti, treba je povedati resnico — naš petelin je bil zadnje hipe kraljevske audience močno prestrašen. Prestrašila ga je predrznost (najbrž nekako takšnale misel: čes, kaj bo, kaj bo s tem človeškim rodom), ko ga je Peter, spodaj pod krošnjo stoje, začel glasno instruirati — petje divjega petelina! Do tistega trenutka je še kar nekam zdržal, niti glasu ni dal od sebe, potem pa mu je prekipelo in skozi

ZA DUET

temno večjeje je po netopirsko črno in velikansko odkril v že posneto mleko jutra.

Furjasto lepa Petrova ideja

Toda začnimo vendar že pri začetku. Peter nas je nekega navadnega ljubljanskega dopoldneva vrgel s pisarniških stolov s furjasto lepo idejo: gremo poslušati divjega petelina! Danes pomoči, pardon, jutri zjutraj ob treh.

Ob treh? Začeli smo mežikati, kot da že doživljamo tisto prebujanje ob prižmurjeni popolnolčni uri. Ob treh, ja, degeneriranci! Zato se se lepo pripeljemo do naše lovške kočice na Suši, okopljemo v zaseki nekaj Nacetovega lanskega kifličarja, pobrskamo malo po zalogi steklenic, vse sproti in po potrebi lepo vpisemo v zvezek porabe, da lovski gospodar ne bo utrpel kakšnega primanjkljaja, nastalo budočilo za ob treh in potem skok s pogradov in zložno in previdno v pobočje

Gabrške gore. Ni hudič, da ne bi kakšnega zalezli. Ciril jih hodi že ves mesec poslušati, toliko da nima postetih.

Lovsko kočico na Suši je družina skofjeloske zelene bratovščine preuredila iz gospodarskega poslopja Sušnikove kmetije, požgane med vojno. Do nje prideš, če z asfalta na začetku Poljanske doline zaviješ na desno, na staro vojaško cesto, ki vodi v vnožje Blegoš. Po nekaj zvijuganih kilometrih mineš vas Breznico in že si ob hišici nad cesto. Na povodec večerne gorske tišine (kakih osem sto nadmorskih jih bo) privežeš obnemeli motor avtomobila in izstopiš. Ne izstopaš sam. Povsod v obližju izstopa iz gozdnih robov srnjad na nočno pašo.

Potem se spustiš nekaj metrov pod cesto, k domačiji pri Nacetu. Trdna kmečka hiša je še bolj tiha, kot bi bilo pričakovati v navadnem petkovem večeru. Kuhinja je ozka in dolga, očitno po sodobno oddeljena od nekaj prostornega prostora, z blestečo baterijo moderne gospodinske tehnike ob steni. Pogled iz nje v kmečko hišo, kaj hišo, pravo pravcato dnevno sobo, pa je za nas bolj nenavaden, čeprav najbrž ne izjemen: v bohovem kotu mežikajoča večna lučka, pod njo mežikajoč zaslon televizjskega aparata. Stara mati, gospodinja in kar jih je gotovo še v somraku nasprotnega konca sobe v zbrani tišini, gledajo kdo ve katero že zgodbo o mestecu Peyton. V tišini, ker imajo do konca zaprt zvočnik, ker jim pač govorjenje v tujem jeziku ni za rabo, pa morda na ta način varčujejo. V tišini, sredi katere se kar nič ne dajo motiti. Kifličarja in zasko pa se nam vseeno poseči kupiti.

Tisti petelin v teh zmračenih goščavah pa res živi svoje prestaro življenje v pravi srednjeevropski sosesčini, si mislim in si moram priznati, da postajam ponosen — na petelina in na Naceta. Živad v hlevu ni lačna, starejša hči in gospodar ne gledata Peytona. Ritem dela na kmetiji se ne bo spremenil, ampak ljudje.

Na petelina

Potem večer s krompirjem v treh oblikah in z zasko v eni, s tremi steklenicami in eno, v njej je ta zelen, pogradi in številka tri na budilki. Ob štirih smo že nekaj kilometrov višje in tam, kjer stoji spomenik osim padlim borcem druge grupe odredov, pokadimo in se zadnjič odkaljamo. Pobočje hodi z nami po prstih, pobočje se z nami ustavlja in z razprezanim dihom prisluškuje, pobočje se zahoče pokasljati, pa se s silo zadrži, pobočje se spotakne, pa ne sme zarobantiti. Postojimo. Stojimo dlje, da se sredi težko premagovane neumnosti zdimo, kot tale stoletna drevesa naokrog. Nič. Aprilski, gosti posevek zvezd na razporkih neba, ki so tako in tako neme, ohanje sov, ki je zaradi napovedujočega se dne nekako hlavno zamudno, skozi veter presejan lajež psa iz doline, ki še ni razločna in bi lahko

sploh ne bila dolina, občasni pajčolan piša v vršičkih smrek. Nič. Črni gospod še spijo. Pa spet potihlo naprej. Pri Zeleni luži mora biti. Ni hudič, čeprav je pa res hudič, da je nebo prejasno, da je veter premočan, da so — glejte gre znamenje vzdolž vrste — tole, kar je po tleh nemarno razkrito, prav to noč storili divji prašiči.

Kaj pa, če so črnega gospoda znervirali po nepotrebnem. Če ima svoje posebno mnenje o jasnem nebu in močnem vetru in jutru s spremenjenim urnikom.

Včeraj je pel tukajle, šepeta Ciril, končno smo pri Zeleni luži. Ali je bilo včeraj nebo jasno, ali je bil veter močan, se skušam spomniti, pa kaj, ko prihajam iz neke igre, ki je te trenutke tisoče kilometrov za mano, na neko čisto drugo predstavo.

Potegavščina pri Zeleni luži

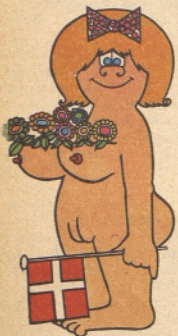
Kaže, da je koncert odpovedan. Tišina pri Zeleni luži, tišina tudi na naslednjem rastišču tik pod vrhom Gabrške gore. Na vrh se ne sploča več. Je veter že tu spodaj premočan. Torej obrnemo. Medtem so še sinice in penice že popolnoma razcingljale in sobota je že pet in pol ur stara, že megličasto oblačena v svetlobo. Veselje nam dela drozg. Pet minut si izmisliš nove in nove viže, in bi si jih še naslednjih pet in še pet, če bi ga poslušali naprej. Spravi nas v smeh, čeprav misli čisto resno.

Spet smo pri Zeleni luži. Naredili smo križ čez petelina, in to precej na glas. Stojimo pod neveliko smreko. Miro naslonjen na deblu. Peter imenitno improvizira za ljubljani dialog med gospodom in gospo Petelinovo. Seveda dlje od nagovarjanja in odgovarjanja ne pride, igra je le slušna. Smeh in zares neprimerne pripombe. Takrat pa — kot da se je zgoraj v vejevju odtrgala in razčeperila in zaplahutala in med sencami glasno razparala velikanska črna marea. Petelin, završčimo vsi hkrati in bi se raje tolkli po čelu kot po kolnih. Zborovali smo natanko pod njegovo garsonjero. In Peter ga je učil peti! Ni čudno, da pevec ni več držal in je odmotovil. Saj je vseeno dokazal, da je močnih živec, ko pa nas je gor grede tako lepo pustil mimo. Vladači jih v napetih trenutkih vedno izkažejo in nihče jim tega ne zameri. *prav na koncu včasih niso daleč od histerije. Tudi mi mu nismo.

Na robu nad cesto nas je pozdravil prelep jutranji kič: srebrni zadnji krajec lune, potopljene v jekleno modrinu, z negligiblem iz raznate zore ob nogah na obzorju.

Peter, ki je slikar po poklicu, je — to videč — takoj sklenil oditi v Ljubljano, kot je v šali rekel, kupit pomladno barvico.

BAZAR KÖBENHAVN

Približno na polovici ravne črte med Londonom in Lenin-gradom — ali med Oslom in Prago — ter približno tam, kjer se zlivata vodovji Baltika in Severnega morja, leži sloviti dan-ski København; Kopenhagen po menško ali s pozabljeno in kdove kje vzeto slovensko besedo imenovani Kodanj. V teh, za metropolo danskega »kongerigeta« prav zgodnjih pomla-danskih dneh še ni tujcev na obmorskem sprehajališču Lan-gelinie, kjer sameva bronasta morska deklica. Sloviti zaba-viščni Tivoli čaka na prvi maj. Mornarski in nekoč bordelski Nyhavn že dolgo ni več ne eno in ne drugo. Največ življenja in vrveža je sedaj na tisti troimeni københavnski ulici, katero tujci imenujejo »ulica sanj«. Danci pa — »naš bazar«. Ta ču-dna in čudovita ulica je prevzela radovedneže in »potrošni-ke« nekdanjih »razvratnih« in današnjih malce prenasilnih pristaniških četrti, kamor se povprečni turist sploh ne upa.

„Cesta sanj“ — Vestergade, Stroget in Ostergade — vsa ozka in neravna seka staro mestno jedro in povezuje dva glavna københavnska trga; vozlišče ži-vahnosti, trg pod mestno hišo in malce aristokratski Kongens Nytorv, okrogli trg pred kraljev-skim gledališčem.

Nekajkrat, ko sem hodil gor in dol po tej ulici, sem se spomnil na našo staro Ljubljano, na njeno troimeno nit — Mestni, Stari in Gorji trg — ki sramežljivo vztraja v svoji trgovski tradiciji, a je brez nege in zapostavljena ter bo po njej vsak čas brzkone prepove-dana peš hoja, ker je za avtomob-ile vsak dan manj prostora.

Pevci in „usnjeni suknjiči“

Københavnska »ulica sanj« pa je, čeprav nekoliko širša od ljub-ljanske »niti«, vedno zaprta za ves motorni promet in le tu in tam kjer prečka prometneje ulice, prekinjena s semafori.

Prekinjena je z majhnimi trgi, ki so obdani s klopmi, cvetjem in kioski ter stojnicami; kjer žubo-rijo fontane in kjer se zbirajo zaljubljeni, klošarji in tisti, ki morajo na vsakih petdeset metrov pojesti sendvič ali hrenovke, dru-gače ne bi zdržali naporene hoje mimo tisočernih izložb. In Danci so taki, da se ne puste preveč ponujati s hrano.

To je ulica, kjer starši na sprehodu spuste otroke z vrvice in kjer malčki poskušajo svoje prve korake brez strahu pred vsakršnimi kolesi. Na klopeh pod fontano štorkelej posedajo stare dame s psički; tako dobrodušne so, da se niti najmanj ne hudejejo nad dolglasimi »gaardsangeri«, uličnimi pevci s tranzistorskimi kitarami.

Ljudje imajo pevce raje kakor „usnjene suknjiče“. Prvi prepeva-jo, posedajo po tleh in se „skri-vajo“ po podstrešjih, išočé pre-nočišče. Tisti drugi pa so agresiv-ni in pretepalski, namesto s pet-jem se ukvarjajo z rohnečimi motornimi kolesi in vznemirjajo tiha predmestja. V „ulico sanj“ ne snejo. Ljudje vedo, da so eni

in drugi od drugod, iz province; pevci so zvečne študentje, „us-njeni suknjiči“ pa so mladi z dežele, ki delajo v københavnski industriji.

Že večkrat je prišlo do spopa-dov med dolgasici in suknjiči. Ko so pred dobrim letom prvi demonstrirali proti predvajanju ameriškega filma, žaljivega za vi-etnamsko ljudstvo, so suknjiči napadli dolgasolce. Policiji so tak-raz zelo zamerili, ker ni interve-nirala.

Prvi so bili žrtev raket

Toda to se redko dogaja, kajti København je predvsem mirno in veselo mesto. Dolgasolci prepeva-jo cele večere in v klobuke padajo drobižki z luknjami (četrt kro-ne). Mimo njih in njihovih frizur ter kretenj in zateglih gla-sov hiti vse mesto; brez gneče, ker še ni turistov. Uglajeni go-spodje in na pol uniformirane pestunje z otročaji, vojaki in playboyi, gospodinjše s cekarji in

Vsak dan okrog polдне po "ulici sanj" koraka kraljičina garda (slika na levi). Za današnje vojake v starih uniformah je veliko varjeje korakati po ulici, ki je le za pešce, kakor pa tvegati, da bi držali korak med avtomobili in semafori. Na zgornji sliki pa je eden izmed zajčkov, ki reklamira krojaško firmo z imenom "Harvey". Študente so posebno v poletnih mesecih pogosto žive reklame na koebenhavskem bazarju, da je včasih videz kar precej kamevalski.

Magistratni trg (slika na desni), na katerem stoji veličastna in velika, čeprav povsem opečnata mestna hiša, je zbirališče vseh, ki jim je kakorkoli vsaj za četrto ure dolčas. Magistratni trg je izhodišče „ulice sanj“. Imenitno je po pouku pobegniti na bazar (slika spodaj) in si napasti oči na vseh čudovitih igračah, ki so tam naprodaj.

zašli mornarji z kdove katere ladje, pijanci in klošarji, ovele dame v lišpu in mladenke, ki naj bi bile lepote, a namesto z milino obrazov, ki so kakor vikinski izprani od vetrov in kozmetike, se bohotijo z dognanostjo oprsij in nožic.

Ko opazujem danes te vjudne, prijazne, civilizirane, organizirane, ubogljive in disciplinirane a vedno vesele in razpoložene Danke in Danke, jim marsikaj od tega v svojem imenu in v imenu svojih tam spodaj lepo zavidam. Toda za vseni temi lastnostmi in običaji le s težavo izkopljem spomine na vikinske boje sekire in na vse pretepe in apetite, ki jih je imela ta, ena najstarejših evropskih kraljevin, katere neki kralj Knut je pod svojim žezlom združil nič več in nič manj kakor vso Dansko, Anglijo in Norveško.

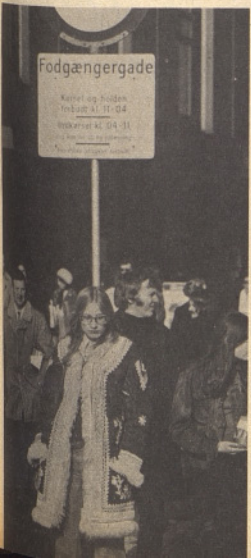
Ko se je København pod škofom Absalomom, katerega danska prestolnica je bila v sosednjem Roskildeu, natanko pred osemsto petimi leti spremenil iz ribškega naselja v trdnjavo, ni nihče slutil njegovega bodočega razcveta in

slave. V velikih evropski vojni za katere izbruh je svet okrilil Napoleon, so se Danci hudo dajali z Angleži, ki so nad København poslali brodogve in celo samega Nelsona. Danci, katerih glavno mesto je bilo prvo na evropski celini učinkovito obstrlejevano z zažigalnimi raketami (leta 1807), so vojno izgubili, ni pa propadel København, ki so ga nameravali Angleži zrvnati z zemljo, ker jim je bil prehud tekmeč ob domala istem morju.

Sendviče sestavljajo pensiki

Ko se sprehajam po „ulici sanj“, vidim stati morda sto tisoč vikingov na mrtvi straži. Majhnih in majcenih, lesenih in z lesenimi čeladami ter lesenimi meči ter zaraslih v bele in rdeče brade iz zajčevine. Suveneriji, ki se ponujajo na vsakem koraku in katerih tuji od vseh pokupijo največ; vrli izdelovalci suvenirjev pa to rdečeno armadico vedno znova izpopolnijo.

„Ulica sanj“ (slika spodaj) je prijetna in čista; domala vse reklame so okrašene s cvetjem. V tej ulici, ki je dolga skoraj poldrug kilometra, sem hotel prešteti koške za smeti... Stel sem le do sto... Na spodnjih dveh (levih) slikah pa sta fanta z „omarama“; najbrž se selita iz stanovanja v stanovanje, pa vse svoje nosita s seboj. Poleg njiju je dekle, ki je še precej zimsko; najbrž ni rdeča luč na semaforu edina žalost, ki jo je pričela gruditi v teh pomladanskih dneh.

Stopim v bife, ki je ostal tudi po pol šesti uru odprt in kjer se mladina in starina dobesedno baše s sendviči. Zdi se mi, da je to razstava „smorbrodov“, kakor se tu ta popularna in do popolnosti dognana jed imenuje.

Izbiram in ne morem izbrati; tolikšna izbira, da pričnem šteti. Naštel sem sto vrst, a še ni konca. In vsaka vrsta sendviča na treh ali štirih vrstah različnih kruhov; na črnem, na belem, na kaj vem kakšnem še. Dekle ponudi jedilnik, kjer je vse zapisano tudi v nemščini in angleščini. Jedilnik je dolg najmanj 80 centimetrov in seznám sendvičev je podoben pesnitvi.

Odočim se za kruhek z listom radiča, rakci in kitajsko majonezo. Ugotavljam, da taka umetelnost pri sestavljanju sendvičev spada tako rekoč že v poezijo.

Orient, tisti bližnje jutrovske, se ni nikoli učil trgovanja od Evrope. Slednja pa se je vedno in včasih še posebej vneto učila od Orienta. Tudi sedaj se uči, ko v Evropi rastejo in se bohotijo

bazarji v vseh velikih in majhnih mestih, kjer se križajo poti.

Kopenhavnska „ulica sanj“ je pravi bazar, toda brez tiste južnjaške vsiljivosti; tu trgujejo mirno, a načrtno. Če kupiš eno stvar, ti bodo povsod ponudili vse, kar gre zraven. Ko sem kupoval srajco, so mi hoteli zraven prodati še nenavadno prilagojene se hlače pa kravato, in ko sem se vztrajno branil, so prinesli še cvetje in nogavice v sorodni barvi.

Butiki na vsakem koraku

Prav s tem kompletiranjem in z neverjetnimi in izbranimi možnostmi so v „ulici sanj“ dosegli že znanstveno stopnjo butika, kakor je zapisal v oceni te ulice pariški modni kritik v Mondu. Domače trgovinsko ministrstvo „zahteva, naj bo vsaka trgovina, če ne predvsem butik, pa veleblagovnica ali trgovina, ki je specializirana samo za garderobo, ki jo potrebujejo jadranci na vodi.

Tako je šlo med sprehodom mimo nekaj prav nenavadnih butikov, specializiranih trgovin, kjer so prodajali na primer samo porcelan, predpasnike, spolne pripomočke, čaje, prte, preproge, kape, kravate, orhideje in kdo ve kaj še. Povsod neprekosljivi izbiri in cene od pritličij do zvezd, povsod vse za vsak dan in zgolj za poroke in pogrebe; povsod se je pred omahljivcem pojavil strokovnjak, ki je bil vsaj doktor, in je svetloval in svetoval.

Povsod smisel za podrobnosti, za oblike in barve, tako da se zdi, kakor da je vsa ulica eno samo razstavišče modernega dizajna, ki sicer na Danskem uživa vso podporo in je skrbno negovan.

Ko je že pozna noč, so v „ulici sanj“ odprte le še porno trgovine, redki disko klubi, nikoli prazne „sendvičarne“ ter kioski s sladkimi klobasami in cvetjem. Razprodajajo zadnje šopke daleč z juga prinesenega belega španskega bežga.

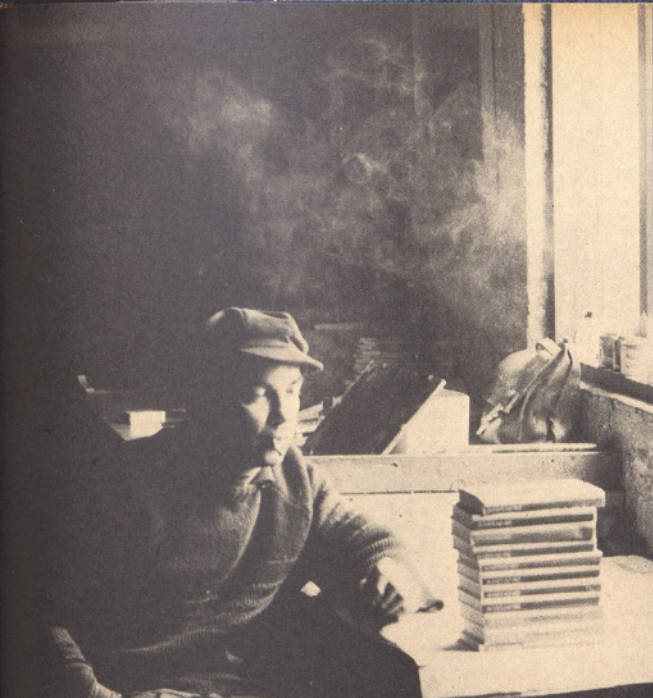
Besedilo in slike:
DRAGO KRALJ

Tudi vas pričakuje
pomladno doživetje
v novih sandalih

Florovo

Strast za knjige je zvezana z njegovim življenjem. Na mizi je komplet Shakespearjevih del.

Androja Jože je doma iz Šentjerneja. Doživetja in dogodki vojne vihrje med NOB so mu določili usodo, s katero se je vse življenje z vso človeško močjo in prizadevnostjo spopadal do današnjega dne. Ta bitka je ponavadi taka, da marsikdo omaga, toda Jup, kakor so ga prijatelji krstili, morda prav zaradi tega, jo je navsezadnje dobil.

Nekoga večera sva se sprehajala med oporniki in pod visokimi žicami hmeljevega nasada v Šentjerneju. Jup, tako so mu dali ime že v otroških letih, se je nekoliko zamislil, ko sva prišla do konca nasada. Tam je bil nagmeč pokopaljski zid.

„Šentjernej je pravzaprav čuden kraj. Prvo vprašanje o njem sem si zastavil štirinastiridesetega leta, ko so belogardisti gnali sem, k temu zidu, nekaj ujetih partizanov, prav tako domačinov. Med njimi je bil moj trinajstleten sošolec, ki so ga gnali kot kakega odraslega človeka.

Zvezan je bil z žico in bilo je ravno na predvečer prvega maja. Tega ne bom nikoli pozabil. Ujeli so ga, ko so pripravljali rdeče zastave.

Ko sem se srečal s kolono, sva se pogledala, in še danes ne vem, zakaj sem rekel:

„Kaj pa je vendar?“

In sošolec je apatično, komaj slšno odgovoril:

„Nič.“

Ta nič se mi je motal po glavi še dolga, dolga leta.

Jup, domačini mu pravijo Jopi, je utihnil in dolgo sva stala blizu pokopaljskega zidu.

Nekaj dni pozneje so mu ustrelili tudi očeta.

Tisti trenutek se mi je zdelo, da sem odkril v njem vzrok za neko njegovo posebno strast. Svet se mu je takrat prikazoval v zelo nični luči, in zato je bila njegova večna strast in njegovo večno stremljenje po odkrivanju nečesa smiselnega, nečesa, kar bi se izluščilo iz ničnosti tistega brezumnega strela za pokopaljskim zidom, njegova najbolj osnovna življenjska potreba, bolj kot kruh ali pa zrak.

Takoj po koncu vojne je nedaleč od Šentjerneja stal pokvarjen in prestreljen nemški avto. Motor je bil še kar v redu, karoserija pa je bila od krogel in ognja skoraj uničena.

Jup je dan za dnem hodil mimo tistega uničenega avtomobila in ves čas mu je slo po glavi samo to, kako bi iz tega velikega pločevinastega kupa nič kaj napravil. Nekaj, kar bi se premikalo in kar bi se vrnilo nad svoj pločevinasti nič.

Vsako jutro je zgodaj odhajal od doma in ure in ure brkljal po tistih razbitinah, dokler ni tam na travniku stal nekakšen lesen avto. Mularija iz Šentjerneja je zbrano čakala na trenutek, ko se bo avto premaknil. In tista lesena ropotija je pričela sopihati in ob

DOBRIČINA JUP IN ZID.

velikem vrišču in trušču se je Jup zmagovalno peljal s hitrostjo pet kilometrov na uro skozi Šentjernej. Sredi trga je avtomobil seveda crknil, toda Jup je stal za volanom kot zmagovalec. Otroci so ga porivali tja do Orehove vasi, kjer se je avtomobil tudi ostal. Doma je kapljada zmanjkalo tudi ogromno desak; prebarvane v živo in z velikim belim napisom firme Opel, kjer naj bi bil ta avto tudi narejen, so gnile v hosti pod obronkom Gorjanjeva.

Te zgodbe mi Jup ni nikoli pripovedoval sam, povedala mi jo je njegova sestra, seveda s poudarkom, kak odmev in kak sloves si je Jup pridobil pri zelo treznih in uravnovešenih domačinih.

Avto še ni dobro zagnil, ko se je Jup začel ukvarjati z drugo zamisljo. Ko so se imeli Nemci, je marsikaj uničila vojna vihra in tako je bilo tudi z brano pri mlinu na gornjem koncu vasi. Jup, takrat je bil star štirinajst let, se je domislil, da bi lahko delal mlin tudi na kak drug pogon, ne na vodo, ko že vode ni bilo mogoče zajeziti tako hitro, da bi mlin mlal in da bi Šentjernejanci prišli do moke in kruha. Že nekaj dni v vsem Šentjerneju ni bilo prahu moke. V knjigah je Jup prebral, da goni mlin lahko elektrika ali veter, in zato se je spomnil, da bi se dalo narediti tako, da bi smodnik počasi izgoreval in tako pogajal mlinsko kolo. Napravil je natančen načrt mlina na smodnik in ponudil svoj izum mlinarju. Mlinar ga je nagnal, češ da se dela norca iz njega. Toda Jup ni odnehal, odpiral je granate in pobiral iz njih smodnik. Namenil se je, da bo ponoči, ko bo mlinar spal, preizkusil svoj izum. In vse to bi se tudi zgodilo, kajti napravil je cel kup pločevinastih tulcev, kjer bi izgoreval smodnik in pihal pod kolo, toda zgodila se je nesreča. Ko je neprevidno odpiral granato, je granata eksplodirala in mu odnesla roko pod desnim komolecem. Jup je bil toliko prisoben, da je z okrvavljeno in bingljajočo roko tekla na postajo milice, kjer so v vsem Šentjerneju takrat imeli edini telefon za prvo pomoč. Ustavil se je pri vratih in dva mlinci, ki sta bila v sobi, sta se najprej zastremela vanj, potem pa sta pobeignila vsak skozi svoje okno. Skozi vrata se ništa upala, ker je tam stal Jup.

Sam je telefoniral in čez deset minut so ga že z rešilec peljali v Novo mesto.

Mlina na smodnik torej v Šentjerneju nikoli ni bilo.

Jup se je zamislil, ko je prišel iz bolnice. Šentjernej je bil premajhen, da bi razumel njegove izumiteljske strasti.

Končal je osemletko in odšel v Ljubljano s trebuhom za kruhom. V Ljubljani je bil seveda brez stanovanja in tako se je naselil na Ježici pod nekim „doplemjem“ s prijateljem, ki je bil ravno tak „zdomec“ kot on. Kmet za to njuno bivašče sprva ni niti vedel, toda tudi pozneje ni delal zdaj. Jup je „izumil“ posebno železno zložitljivo posteljo, ki sta jo s prijateljem potegnila malo ven izpod „dopleja“, kajti pod „doplemjem“ je bilo zelo malo prostora. Kmet je imel tam vse svoje orodje in zato sta morala imeti Jup in njegov prijatelj tako „zumljeno“ posteljo, da je čez dan porabila zelo malo prostora in je ni nihče

opazil. Ponoči pa je bilo drugače. Privoščila sta si tako udobje, kot si ga danes lahko samo tisti, ki imajo klimatsko gretje. Kadar je kazalo na lepo vreme, sta imela glavi zunaj in sta vso noč vdihovala sveži ježiški zrak, kadar pa je kazalo na slabo, sta imela zunaj noge.

Jup je takrat hodil na delo v neko delavnico za radioaparate, in ker se je zjutraj le težka zbudil, si je nabavil budilko. Budilko je imel obesoeno na latniko in budila ga je točno ob uri. Nekega jutra pa se je Jup zbudil mnogo prej, kot je budilka zvonila. Padel je zgodnji jesenski sneg in med spanjem zametel pol njegove postelje.

Preselil se je v Galetov blok na Celovški cesti. Med vojnjo je bilo v tem bloku veliko nemških oficirjev, zato so kar zraven njega uredili veliko zaklonišče. Jup je to zaklonišče nekaj časa raziskoval, nato pa je nekega dne pripeljal tja najprej precej praznih gajbic za sadje in čez nekaj časa se kompost, ki si ga je sposodil v konjeniškem klubu na Ježici. To so bili prvi šampinjoni v Ljubljani. Še leta 1954. Jup jih je tam gojil vso zimo in vse naslednje poletje, potem pa je vse skupaj zalila voda. Odnesla je gajbice, plavale so po vodi, ki je bila visoka skoraj do vratu. Med njimi so plavali šampinjoni in Jupovi prijatelji so jih skozi prezračevalne odprtine lovili z dolgimi latami za poslednjo večerjo.

Toda Jup ni odnehal, preselil se je v Tivoli in čez dobro leto ali dve je imel tam že v šestih komorah po trideset gajbic, ki so bile

pripravljal šampinjone, so njegovi gostje sedeli po naokoli razpostavljenih gajbica, prekritih s starimi preprogami ali s kakim drugim pregrinjalom. Takrat je ponavadi prišel na vrsto Montesquieu, to je bil mislec, ki ga je Jup znal skoraj na pamet.

Takrat nisem vedel, od kod tista strast. Vsak ugovor h kaki njegovi misli je bil povod za neskončne ure prepira in debate. Ničesar se nisem vedel o njegovem trinajstletnem sošolcu za šentjernejskim zidom na predvečer prvega maja. Kakor se je boril, da bi premagal vsak košček pločevinastega niča pri tistem razbitem nemškem oplo, kakor je hotel iz vsakega vojnega zaklonišča napraviti spet nekaj, kar bi dokončno iztrgal vsemu, kar je sodilo k vojni, smrti in skrivanju pred njo, tako se je boril za vsak stavek, za vsako besedo francoskih modroslovcev. Jup ni bil filozofsko izobražen in ni maral zavitih in njemu nerazumljivih filozofskih sistemov, te Francoze pa je dobesedno posvojil, bili so kot njegovi otroci in ni trpel, da bi jih kdo kakorkoli prijimal za ušesa. To pravico so imela samo dekleta, ki so se pri teh preprih do zgodnjih jutranjih ur kar precej dolgočasile. Z njimi je bil kavalir in le enkrat se je zgodilo, da si je eno privoščil. Njegov prijatelj, pravnik, je ob neki taki priložnosti pripeljal na „večerjo“ svojo zaročenko Mileno. In ko so skoraj že pospravili šampinjone a la Jup, je Milena vprašala:

„Kje pa nabiraš te gobe?“

„Na Rožniku,“ je kratko rekel Jup.

Zdzaj iz nerabnega ohišja „Vespe“ ne dela novega, kot je to napravil z razbitim nemškim avtom temveč popravlja nove.

zložene ena vrh druge; najprej je gojil šampinjone sam zase, potem pa za Gosad.

Tistih večerij se spominjam, saj je tja zahajal cel krog kulturniške Ljubljane. Jup je že od nekdaj veliko bral, zraven pa je bil tudi neskončna dobičina. K njemu so zahajali njegovi prijatelji, literati in slikarji. Zbirali so se začeli od polnoči naprej, ko so postale vse ljubljanske ostarije neprijetne ali pa pretirano drage. Ob enih ponoči sredi trde zime, ko je bil ves Rožnik pod snegom, nisi nikjer dobil na najrazličnejše načine pripravljenih gob. Jup je postal pravi mojster in med tem, ko je

Rožnik je bil zasnežen čez in čez, vsaj tri četrtni metra je bilo snega.

Jup je vstal in stopil po baterijo.

„Ves, ko je ura približno enajst, je treba oditi na Rožnik, kajti šampinjoni rastejo samo do enih ponoči, potem pa se potegnejo nazaj v zemljo. Nekako ob uri strahov je to, pa nič hudega. Čez dan pregledam vsa mesta po snegu in tam, kjer so majhne vdrtine na snežni skorji, pod njimi so šampinjoni. No, če bi rada videla, kako to gre, lahko čez pol ure gremo.“

In smo šli. Gazili smo po celem snegu

skoraj do vrha Rožnika in Jup se je spotoma skoraj ob vsaki večji buki ustavil in vzdiknil. „Tukaj so!“ Potem, ko je dobrodu osvetlil ves prostor z baterijo, je začel odkopavati sneg. Ko je prišel skoraj do zemlje, je znova in znova ugotavljal.

„Nazaj so se potegnile. Koliko pa je ura, ali je že ena?“

„Se ni,“ je rekla Milena.

Praznih rok so se vrnili in ko so prišli do zaklonišča, je Jup rekel:

„Milena, kakšna luna pa je nočoj? Ali je polna?“

„Ni!“ je rekla mokra in prezebla Milena.

„Vidiš, to je tisto, kadar od enajstih do enih ponoči ni polne lune, se šampinjoni potegnejo nazaj v zemljo.“

Res, za Jupa tudi pri šampinjonih ni bilo polne lune. Nekaj let je še svetila, potem pa je njegovo gojišče postalo nerentabilno. Gosad je vse skupaj preselil na Pšato in Jup je ostal sam, brez lune, tako nekako kot Camusov Kaligula.

Preselil se je v zaklonišče blizu Študent-skega naselja, kjer je čez en mesec zrastle petnajst šampinjonov, potem pa nobeden več. Tam je izdelal celo serijo steklenih ploščic z emajlom, ki ima najnižje tališče, in sicer šele pri 1000 stopinjah, ko je vsepovsod zaenkrat v veljavi najnižje tališče emajla pri 700 stopinjah. Takrat mu je drugovala le ena mačka, pa tudi zaklonišče ni bilo tako urejeno, kot je bilo ono prej. Ponujal je svoj izum povsod, toda nihče ga ni sprejel. Nazadnje je imel že dogovor s steklaro v Novem mestu, ki pa je kmalu nato zašla v likvidacijo.

Iz zaklonišča se je preselil v Delavski dom in dobričina, kot je bil, je za štirinajst dni, ko je odšel domov v Šentjernej, posodil stanovanje nekemu zapitemu slikarju, brezdomcu. Ko se je vrnil, je našel sobo brez svoje obleke in srajce, zraven pa obvestilo, da ni več zaželen. Tisti slikar je delal tak nered, zraven si je še polomil roko in odnesel srajce in obleko, da je uprava tudi Jupa postavila na cesto.

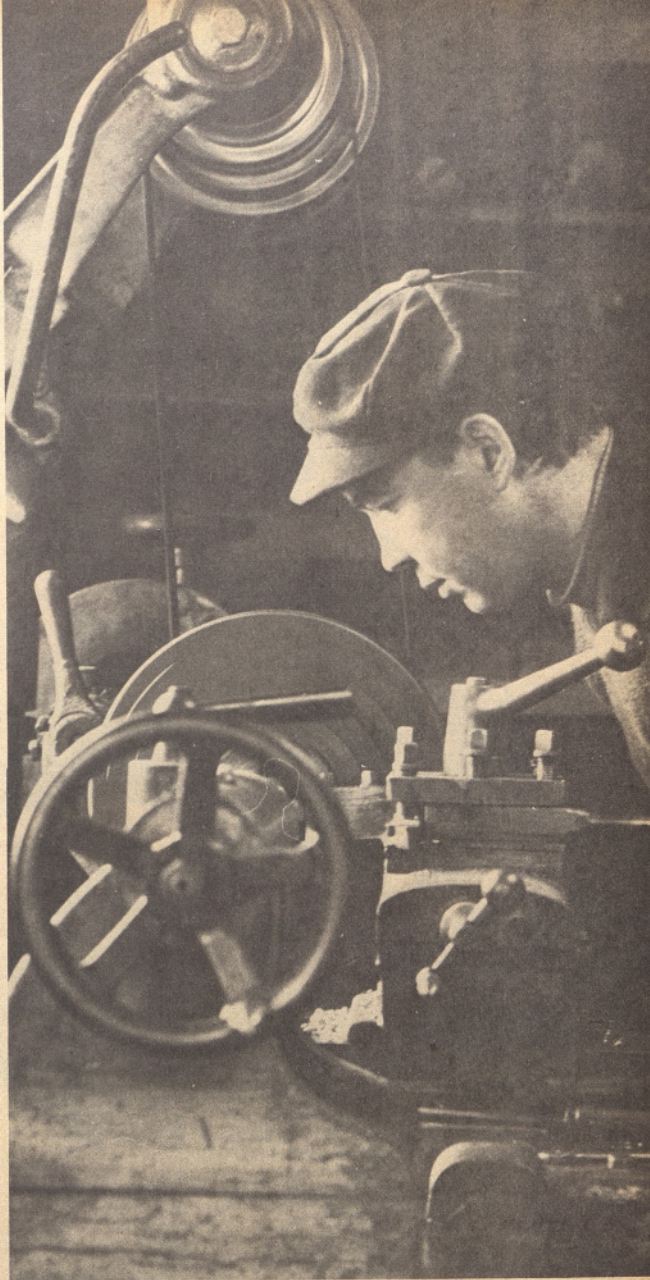
Vrnil se je v Šentjernej in postavil majhno mehanično delavnico. Dela za vso okolico, kar kdo potrebuje, in zmeraj je pri njem polno naročnikov, pa tudi veliko ciganov, ki Jupa, dobričino, kar naprej hodijo prosjačit za denar in za cigarete.

Ko sva se vračala proti njegovi pritlični hiši, ki je sezidana tako, kakor potok teče, in ima pet prostorov, v katerih ima Jup svoje stanovanje in delavnico, pa vse skupaj zida brez urbanističnega ali pa zazidalnega načrta, sem spet pomislil na tisti pokopalški zid. Dolgo časa sva sedela pred to njegovo hišo in skoraj brez besed stmelava vzdolž hmeljevega nasada. Pogovarjati se pravzaprav nista imela kaj, saj sva oba vedela, da se vsa stvar vrti vendarle okoli tistega brezumnega strela na predvečer prvega maja za pokopalškim zidom.

In ko sem se poslovil od njega, sem popolnoma jasno občutil, da je Jupova huda bitka z njim vendarle dobljena in da je dokončno premagal tisti pokopalški zid.

PETER BOŽIČ

Slike: JOCO ŽNIDARŠIČ

Jupova delavnica je znana daleč naokoli, ker je mogoče tukaj popraviti vse.

MILDE SORTE

Prva in edina filter cigareta na svetu
s
klimatičnim zonom

HLADEN DIM
POPOLNA AROMA
PRAVI UŽITEK

MILDE SORTE NAGRAJUJE SVOJE KADILCE Z LEPIMI NAGRADAMI:

s 3 avtomobili znamke AUSTIN 1300 special, AUSTIN 1300 in AUSTIN MINI MORRIS, 500 originalnimi švicarskimi urami, 100 magnetofoni znamke GRUNDIG in številnimi drugimi nagradami.

Izrežite 20 strani zavitkov cigaret, na katerih piše „KLIMA ZONE“, in pošljite na naslov: TVORNIC A DUHANA, ROVINJ — za MILDE SORTE.

Na hrbtni strani ovojnice napišite čitljivo vaš naslov. Lahko pošljete večkrat po 20 strani, kar pomeni še večjo priložnost za dobiček.

SPREJEMAMO DO 14. JUNIJA
ŽREBANJE BO 16. JUNIJA LETOS.

DVOJNIKI

— Močno smo bili presenečeni, ko smo v Tovarišu prebrali, da obstoja v Ljubljani še en ansambel z naslovom Echo Bell, nam je dejal Jernej Groznik, ko se je pred dnevi mudil v Ljubljani. — Naš ansambel Echo Bell igra trenutno predvsem v tujini. Sedaj smo igrali v Grindelwaldu v Avstriji, te dni pa odhajamo v Salzburg v Avstrijo, težave pa bomo imeli ob vrnitvi domov, saj ne moreta nastopati dva ansambla z istim imenom.

Ko smo ga povprašali, kako je prišlo do te neveščnosti z istim imenom, nam je Groznik povedal, da so že sami razvozlati uganko.

— Kot Echo Bell nastopamo že tretje leto, potem pa je iz našega ansambla izstopil Vidko Pavšič in začel igrati v skupini Plavi 5, na njegovo željo se je skupina kasneje preimenovala v Echo Bell. Upamo, da bodo naši kolegi razumeli, domouli svojo napako in bomo spor okrog imena rešili na miren način, kajti mi smo kot ansambel Echo Bell registrirani v Nemčiji in nameravamo še kakšno leto igrati zunaj, potem pa bi se radi vrnili domov.

JULIJ AVGUST – SEPTEMBRA?

Letos lahko končno pričakujemo, da bo eden najboljših slovenskih filmarjev KARPO AČIMOVIČ-GODINA posnel svoj celo-

večni film. Slovenski filmski sklad mu je namreč odobril sredstva za njegov projekt z naslovom „Julij-avgust.“

— Sodeč po naslovu boš začel snemati novi slovenski film julija ali avgusta? smo povprašali Karpa, ko se je pred dnevi mudil v Ljubljani.

— Ni zagotovo, se je skrivnostno nasmehnil, — prej avgusta kot julija, ali pa pozneje, vsekakor pa še letos.

— Kaj boš počel do avgusta? — V teh dneh se bomo lotili dela pri celovečernem filmu Bata Čengića, kjer bom snemalac ozioroma direktor fotografije.

— Kje boste snemali? — Začeli bomo v Zenici, potem pa se bomo preselili v Zagorje, v Beograd, v Moskvo in celo na Triglav. Morda še ena zanimivost. Glavno vlogo v Čengićevem filmu igra Štefka Drolčeva.

BELE VRANE ŠE KRAKAJO

BOR GOSTIŠA je ogorčen.

— Ni res, da so po odhodu Ditke, Doce in Dejvija „Bele vrane“ razpadle! zatrjuje sedaj Bor, ki je edini od nekdanjega proslavljenega kvarteta.

— Ansambel „Bele vrane“ obstaja naprej, čeprav so ga nekateri člani zapustili pred iztekem pogodbe. V novi postavi že marljivo vadimo in bomo že nastopili na Slovenski popevki.

Bele vrane sedaj sestavljajo Majda Jazbec, Meta Močnik, Janez Puh in Bor Gostiša, seveda.

PRVI GLAS GORENJSKE

Dve soboti nazaj je bilo v gledališču na Jesenicah tekmovanje mladih, neznanih pevcev za Prvi glas Gorenjske. Tekmovanje, za katero je bilo izredno zanimanje, saj je bila dvorana premajhna, da bi lahko sprejela vse gledalce, je organiziral kulturno zabavni klub Stereo iz Zirovnice.

Pa ne samo med gledalci, zanimanje je bilo izredno tudi med pevci. Po avdiciji so za nastop izbrali dvajset pevcev, med katerimi je zmagala dvajsetletna aranžerka Lidija Turnšek, doma iz Lesc.

— Letos smo tekmovanje mladih talentov za Prvi glas Gorenjske organizirali že drugič, nam je povedal eden izmed glavnih organizatorjev JOŽE HUMERCA. — Po lanskem uspehu je bilo letos zanimanje že izredno, kar nas pri našem delu seveda zelo spodbuja.

— Bo poslej vaša prireditve postala tradicionalna?

— Upamo. Pripravili jo bomo tudi prihodnje leto, saj smo že dobili prve prijave. Želeli bi in trudili se bomo, da bo tekmovanje za Prvi glas Gorenjske odslej vsako leto.

PROMET IN GLASBA

Po uspehu na lanskem mariborskem popevkarskem festivalu Vesela jesen se je pevec JOŽE KOBLER v sorazmerno kratkem času povzpел v elito slovenskih popevkarjev in ga bomo letos lahko poslušali tudi na Slovenski popevki. Jože ima za pevca dokaj nenavaden poklic, pri Špedtransu v Mariboru je namreč prometni tehnik.

— Kako gresta skupaj petje in promet?

— Gre, pri obeh moras biti pazljiv in se ne smeš zaletavati.

— S prometom je v Mariboru kar precej težav, kaj pa z zabavno glasbo?

— Promet se vsaj razvija, zabavna glasba se pa v Mariboru še razvijati ni začela.

— Pevci si radi izbirajo svoje skladatale. Si ga boste tudi vi?

— Sem si ga že. Trenutno zelo uspešno sodelujeva z Bertijem Rodskom in upam, da bo najino sodelovanje tudi v bodoče tako uspešno kot doslej.

KAČE

Končno! Začelo se je! Slava prihaja nezadržno!

V vseh petnajstih letih svojega dela na televiziji sem dobil že marsikatero prijazno pa tudi kritično pismo, a danes je prišlo prvo – anonimno.

Ne zamerite mi preveč tega uvoda, a skoraj bi lahko dejal, da je tudi uvod k današnji popotni zgodbi... Govor bo, kot rečeno, o kačah.

Rojstna vasica moje matere se imenuje Stelnik (vsega dve hiši), to je najmanjši zaselek večini Slovencev skoraj neznane kostelske doline ob Kolpi. Sosednja vas, imenuje se Maverč (štiri hiše), je očetova rojstna vas. Dokler so bili stara mati še živi, smo otroci vse počitnice preživeli v Kostelu. V glavnem smo se kopali v Kolpi, obračali in grabili seno, pasli krave ter hodili v dol po vodo.

Steza se je vila skozi stelnike porjavle od sonca. Praprto nam je segala od vratu, včasih tudi čez glavo, ko smo hiteli, da so nam pet ali tudi desetlitrške pletenke opletale po nogah. Pod praprto, med travo, po ograjih, na skalah pa so na nas prežale – v domišljiji tisočkrat pomnožene – kače.

Strah pred kačami mi je grenil počitniško življenje in v sanjah so se mi prikazovale še dolgo potem, ko sem spet hodil po varnem asfaltu.

Nekoč sem v neki Hemingwayevi knjigi prebral, da kača nič ne more tistemu, ki jo zgrabi za rep in dvigne v zrak. Nima dovolj moči, da bi se dvignila in ga picila v roko.

Kakih štirinajst let mi je bilo, ko se nas je vesela družba vaških vrstnikov in nas počitničarjev iz mesta peljala v čolnu čez Kolpo. Kopat smo se šli na hrvaško stran. Nenadoma sem opazil, ka-

ko nas po desni prehiteva prav lepo karirast – tak s rožičkom na nosu – modras. Bil je še mlad, le kakih trideset centimetrov dolg, prav nič nevaren ni bil videti, ko je hitro vjugal po gladini.

Še sam ne vem, kako se je zgodilo, a v naslednjem hipu sem ga na svoje presenečenje in grozo že držal za rep. Bingljal je navzdol, strupeno glavo pa je zavihal, da je bil videti kot palica za golf. Vsakih nekaj sekund se je besno vzpel in me poizkusil ugrizniti v roko.

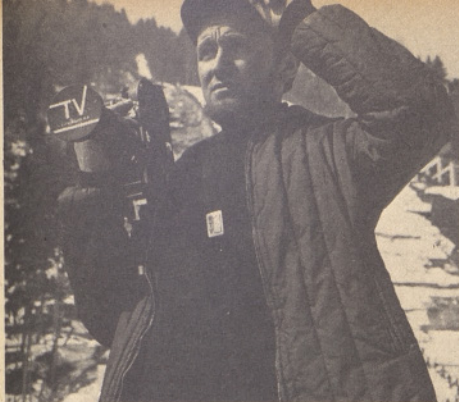
Prav je imel Hemingway. Kača je sicer res nekajkrat segla skoraj tik do kože, toda ugrizniti ni mogla. Pohiteli smo k bregu. Fantje so pripravili kamne in kača je doživela žalosten konec.

To nenadno zmagovalje mi je ostalo globoko v spominu in poslej sem živel v prepričanju, da so zares nevarne le skrite kače, tiste, ki jih ne opaziš pravočasno, v odkritem boju iz oči v oči pa je človek močnejši.

Tako sem tudi tistega večera v Nairobiju, v veseli družbi, razpredal svojo teorijo. Ker pa je bila govora predvsem o afriških kačah, so se našli nekateri – med njimi je bil tudi Pero Dedijer, ataše za tisk na našem veleposlanstvu – ki so trdili, da človeku, ki se sreča iz oči v oči s kobro, ni rešitve. Če se kači le zahoče, ga umori, še preden sploh pomisli na obrambo. Govorili so tudi o neke vrste hipnozi, s katero kača zrtev tik pred napadom ohromi. Nobe ne hipnoze ni, sem trmasto vztrajal. Tisti hipnozi se pri nas reče – strah.

Tedaj se je Pero Dedijer obrnil k meni in rekel – jutri pojdeva v kačji živalski vrt.

Kačji živalski vrt v Nairobiju ima v sredini neke vrste bazen s krokodili, ki ga obkroža komaj

pol metra visok, zato pa skoraj meter širok betonski zid, okoli krokodiljega bazena so nanizane druga ob drugi steklene izložbe, polne najrazličnejših kač. V glavnem so plazilke ovite okoli vej, ali pa ležijo na pesku in — dremljejo.

Tistega dne sva bila skoraj edina obiskovalca. V nekaterih kačjih kletkah so se po kotih stiskale majhne sive miške, ki so otrple od strahu čakale, kdaj se bo v lenobnih strupenjačah zdrnila lakota.

Pero je malo zaostal, zanimalo ga je neke male, a zelo strupene kačice, sam pa sem pohitel naprej naravnost k izložbi, kjer je razloženo pisalo — črna kobra z afriških planin, opis in lastnosti.

Nisem še dobro prebral, ali nastopi smrt tri sekunde ali tri minute po ugrizu, ko se je kobra v kletki že postavila v značilno pokončno držo in mrzlo strmela vame. Vedel sem, da je med nama debelo steklo, da pa kača tega verjetno ne sluti, kajti po njenem obnašanju sem sklepal, da so jo ujeli šele nedavno od tega. Bila je sivo črna in kak meter in pol dolga.

Ne da bi se prestopil, sem se nagnil v levo. Kača prav tako. Počasi sem se pomaknil v desno, kača tudi. Skoraj neopazno sem skrenil kolena, tako da sem postal nižji. Kobra je pozorno spremljala vsak moj gib, tako da sva imela oči vedno v enaki višini.

Približal sem se steklu, kobra se je za prav toliko oddmaknila. Vsi moji in kobrin gibi so bili počasni, skoraj neopazni.

Sedaj se lahko prepričam, kaj je res, sem pomislil. Bojim se, ne hipnotiziran tudi nisem, vsaj mislim, da ne. Torej poskušam!

V tistem hipu, ko sem ostro trznil z levim ramenom, v tistem istem hipu je kobrina glava z neznansko silo treščila v steklo. Stal sem tam kot kip, niti odskočil nisem, kaj šele da bi se poizkusil braniti. Kobra se je rahlo omotena od udarca odplazila v kot in nihala z glavo.

Ko sem še vedno pretresen od dogodka opazoval, kako je po steklu polzela brezbarvna tekočina — kobrin strup, sem moral priznati — veliko hitrejša si od mene — kača, ne bi te rad srečal kje na prostem.

Tam na zidu bazena pa se je Pero Dedijer komaj ujel, da ni padel med krokodile, tako je odskočil, ko je kača treščila ob steklo.

Kako da nisi odskočil, me je vprašal, ko sva si opomogla od presenečenja.

Priznati moram — še sedaj ne vem. Mogoče zato, ker me je gledala? Mogoče tisto o hipnozi le ni čisto iz trte izvito.

Kasneje se je zadeva pojasnila. Paznik, ki mi je izročil potrdilo o plačani kazni „zaradi vznemirjanja živali“, je učeno razložil, da je skrivnost v hitrosti. Dokler se kača ne postavi v pokončno, napadalno držo, jo lahko ukroti in pobije vsakdo, če le ni preveč prestrašen. Ko pa je že pokonci, se pravi, pripravljena na napad ali obrambo, tedaj je kot napeta vzmet. Udari bliskovito, hitreje od refleksov povprečnega človeka. Skrivnost je torej v hitrosti.

Vsekakor je res — ko stojš s kubro iz oči v oči, je najbolje mirovati. Če miruješ, pravijo, če ne izzivaš, se kača počasi umakne in odplazi. Boj se le, da je ne opaziš prepozno!

RUDI KLARIČ

vsak četrtek Jana

Večer gospodov

V začetku ste rekli, da vam vsiljuje svoje ideje, ali lahko to bolj natančno poveste?

Vsiljuje mi svoje ideje o življenju. Pripoveduje, da bom kot njegova poročena žena morala nenehoma stati ob njem in da mi še na misel ne sme priti, da bi pogledala kakega mlajšega moškega od njega in da je denar največja moč v življenju in gorje tistemu, ki se tega ne zaveda, in med tiste je prišteval tudi mene. Potem me je dobesedno prisilil, da sem morala brati zgodovino Napoleona Bonaparteja, njegova doživetja, se vračati v preteklost in skratka oboževati Napoleona, ker ima fikcno idejo, da je podoben Napoleonu, in je tudi dejansko podoben Napoleonu. Včasih se je celo oblačil podobno, in celo njegove navade si je pridobil, in celo njegov karakter. Imel je prijatelje, ki jim je pravzaprav vladal, in so ga ti poveličevali.

Naše nove manekenke

Što je zares in napravili smo, kar smo mogli.

V redakcijo smo povabili dvajset deklet (prijavilo se jih je veliko, veliko več), napravili smo na hitro in za še ožjo izbiro fotografije obraza in cele postave, preverili smo mere in naslove.

Rezultat je bil neverjetno dober. Če ne več, je vsaj osem imen, ki so dobila toliko glasov, da jih lahko naštejemo.

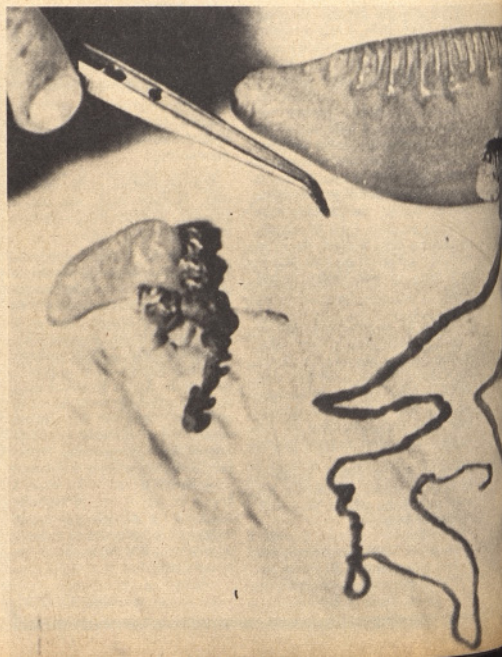
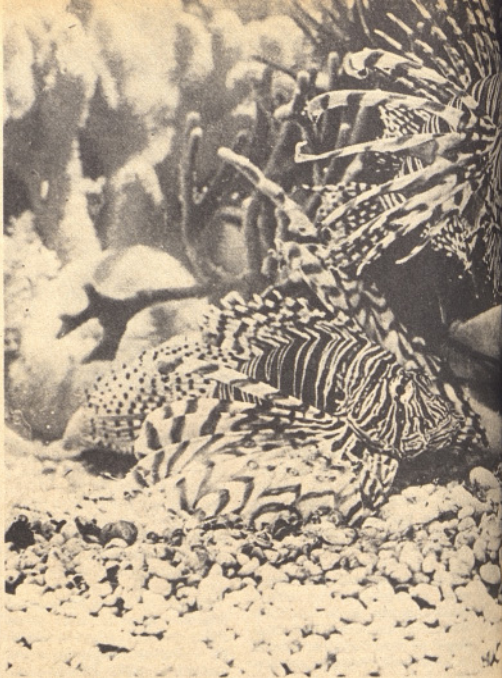
Da ne bo pomot: potrebujemo vas še več. Lahko se še oglasite v uredništvu Jane.

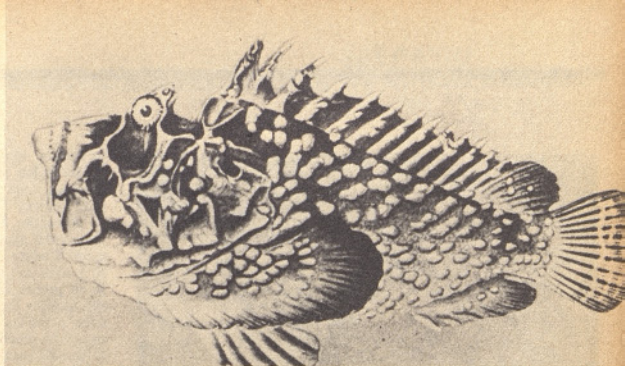
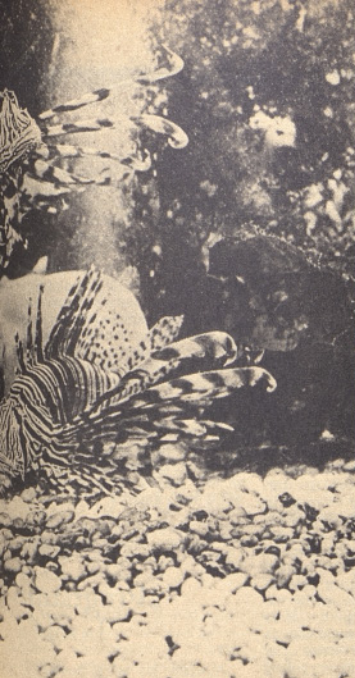
STRUPENI PIK MORSKIH GIZD

Več kot 60 Avstralcev je že umrlo v strašnih bolečinah, ker so jih oplazile lovke te tropske meduze, ki jih od novembra do marca mrgoli v obalnih vodah pete celine. „Morska osa“, kot ji pravijo domačini, ima do 12 metrov dolge, kot nitka tanke in skoraj nevidne lovke, katerih dotik povzroči smrt v 3 do 8 minutah.

Avstralija, dežela, ki ima od vseh državnih tvorb na svetu najdaljšo obalo, slovi še po enem rekordu. V plitvih vodah njenih čudovitih peščin mrgoli najrazličnejših živali, ki neusmiljeno ubijajo s svojim pikom. Smrt je včasih hitra — žrtev je v eni minuti mrtva. Včasih pa so muke tako strašne, da kopalci rotijo zdravnika, naj jim pripravi amputira pičeni ud. Ker za večino živčnih strupov, s katerimi ubijajo morski prebivalci avstralskih voda, še niso našli protistrupa, se je že zgodilo, da se je kopalec zvijal v peklenskih bolečinah 20 ur, preden je bodisi prebolel, ali pa ga je smrt rešila agonije. Iz te nenavadne družine morskih ubijalcev predstavljamo nekaj najznačilnejših.

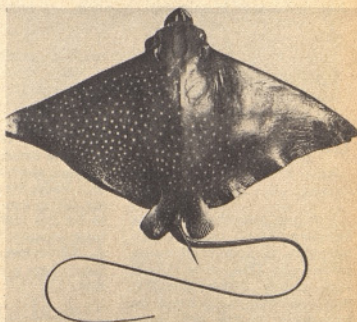

◀ Tile rjavo beli lepoteč so prav tako očarljivi kot nevari. Spadajo v družino bodik. V škrgah in plavutih imajo plamenke skrite strupene bodice, ki žrtev sicer ne ubijejo, vendar je pik zelo boleč. Mnogi njihovi sorodniki so prav tako nevari, vendar so okusni – treba je le previdno odstraniti grozeče bodice.

Najmočnejši ribji strup ima večšec iz družine bodik. Pravijo, da ta živčni strup povzroča najhujšo bolečino, kar jih lahko občuti človekov organizem. Riba je ponavadi zakopana v pesek, njene bodice pa so tako močne, da predro podplat gumastih kopalnih copat. Š pred kratkim odkritim protistrupom so rešili trpljenja mnogih.

Portugalska ladja (ali galeja) iz razreda trdoživjakov hudo ožge nepredvidnega plavalca, včasih tudi do smrti. Nepriljetno je, ker nemirno morje dostikrat odtrga njene krhke lovke, ki tedaj, ko jih napravi na peščino, še vedno žgejo. Ta prelepi cevkač iz toplih morij pa zaide tudi v Jadransko morje (pravijo mu tudi

◀ „modra steklenica“).

Nekatere od globokomorskih jegulj so med najbolj strupenimi živalmi na svetu. Ena izmed njih ima strup, za katerega menijo, da je desetkrat močnejši od strupa kobre. Značilno za strupene jegulje je, da ne usekajo, če niso napadene. Žrtev bi morala takoj nepremično ležati, toda žal se prvi simptomi zastrupitve pojavijo šele čez uro.

▲ Manta ali morski vrab se ves zakoplje v pesek, iz katerega buljijo le njegove oči. Biču podoben rep ima ostro bodico, ki pri večjih primerkih tudi ubija. K sreči pa se največji člani te družine zadržujejo le v globokih vodah; ujeli so že manto, ki je tehtala nad 1600 kilogramov in je merila počez 6,70 metra.

Pop ansambel 'Steppenwolf': mladina naj vpliva na volitve...

ZANIMIVOSTI

Pop ansambel in predsedniške volitve

V vrtnice ameriške predvolilne kampanje, ki bo trajala tja do novembra, ko bodo volili novega predsednika ZDA, se je vključil eden najboljši znanih ameriških pop ansamblow Steppenwolf (za katerega so se sicer širile govorice, da je razpadel). Ansambel slovi kot ena najbolj angažiranih pop skupin, svoje ime je povzel po naslovu romana znanega nemškega književnika Hermana Hesseja. O priljubljenosti ansambla govori dejstvo, da so v zadnjih treh letih prodali približno tri milijone plošč z njegovo beat glasbo.

Zadnje čase pa njegovih pet članov, zlasti pa vodja in pevec John Kay (čigar družina je pred časom zbežala iz Vzhodne Nemčije na Zahod), vzpodbuja mladino, naj se vpiše v volilne sezname in s svojim glasovi vpliva na izid volitev. Odmev je precejšen: v Pittsburghu, denimo, se je na koncertu za „nove volitve“ zbralo kar 30 000 fantov in deklet od 18 do 21 leta (po novem ameriškem zakonu bodo letos prvič dobili volilno pravico).

John Kay je v enem številnih intervjujev lepo povedal, da je treba politično skeptično in nezainteresirano mladino prepri-

čati, naj „ne sedi prekrizanih rok in čaka, kako bodo drugi na koncu izbrali dve osebnosti, ki jih štiri leta gledajo na televizijskem zaslonu, kakor so doslej počeli naši starši“. Toda ves lepi vtis mladenič zamegli, ko pove, kdo je njegov vzornik ameriškega politika. Vodja Steppenwolfa si namreč želi za kandidata človeka, ki bi bil čim bolj podoben razpitemu senatorju McCarthyju, „lovcu na čarovnice“ iz obdobja histeričnega preganjanja komunistov...

RELIGIJA

Najmlajša jugoslovanska „Hadži-Hanuma“

Odkar so „hadžiji“ iz Meke prinesli k nam črne koze, se javnost precej zanima za to ne navadno in tvegano zvrsť verskega turizma. Tudi doživljaji Seke Brkić, najmlajše jugoslovanske „hanume“ (častni naslov, ki ga dobi vsaka muslimanka, ko se vrne iz Meke), to trditev potrjujejo.

Seka Brkić je sicer iz muslimanske družine, toda na pot jo je gnala radovednost, ne pa verska gorečnost. Tudi sicer je tridesetletna Seka izredno sodobna: z možem imata v neki vasi blizu Beograda disco klub, njena „uniforma“ je mini krilo. Na romanje

je morala seveda v spodobnejši obleki; sploh se je „maskirala“ v moskega, kajti v Meki ne vidijo radi romark. Toda to romarjem ni pomagalo: ko je karavana, ki jo je vodil njen oče, prispela do meje Saudske Arabije (potovali so z osebnimi avtomobili, kar je še en primer lahkomišelnosti naših hadžijev in predpisov!), si je neka učiteljica iz Doboja, ki je prav tako preoblečena v moskega spremljala osemdesetletno mater, neprevidno razkrila glavo in malo je manjkalo, da je tuji romarji ne bi linčali, kajti bili so prepričani, da je „nevernica“, ki se je vtiho tapila med pravoverne muslimane. Skupina je morala čakati na meji 24 ur, dokler iz Rima ni prišla potrditev o pravovernosti njene članice; kljub temu pa so morali plačati približno 1600 novih dinarjev globe!

V Meki je Seka spala z devetimi drugimi ženskami v sobi, v kateri je bilo le nekaj preprog; policisti so ženske ob prvem mraku naglani pod streho; sploh v Meki ženske in otroci ne smejo sami na ulico. Nekega dne je morala „plačati“ globo, ker jo je policaj zalotil pri „bogokletnem“ dejanju: čistila je vetrobransko steklo bratrovega avtomobila! Plačilo globe je bilo skoraj neverjetno: policija je vselej dovolila množici, da je avto kršitelja „predpisov“ tako obtočila, da je bila škoda enaka znesku, ki bi ga voznik sicer moral plačati...

Seka pripoveduje, da so v Meki ves dan peli pendreki oziroma so policaji pridno delili brce. V mestu je potrpežljivo čakalo približno deset milijonov ljudi, da pridejo na vrsto za ogled „kaa-

be“, svetega kamna, v katerem je Mohamedov grob in okrog katerega se je vedno trlo dva milijona ljudi — na trgu, ki jih sicer sprejme kakih osemdeset tisoč. Najmlajša jugoslovanska „hanuma“ trdi, da je videla, kako romarji cepajo mrtvi od utrujenosti in žeje. Videla je tudi, kako so nekemu jugoslovanskemu hadžiju hoteli zažgati avto, ker so v njem zagledali škaflo za prvo pomoč, na njej pa „nečisto“ znamenje rdečega križa.

Obupana Seka je šele na koncu romanja doživela zadoščenje. Obiskal jo je eden najbogatejših muslimanov iz Meke in ji kot najmlajši jugoslovanski romarki podaril dragocen kaftan in par sandal, darilo, ki ga cenijo na 8000 novih dinarjev.

MAGAZIN

„Pregnant Look“

Medtem ko so si ženske v prejšnjem stoletju „tapezirale“ zadnjice (sociologi so v tej modi muhi odkrili dediščino, ki sega prek Bušmank s hipertrofiranimi ritnicami do pavijanov, pri katerih je opazno razvita zadnja pomembna dejavnost spolne privlačnosti in zblizevanja), bo letošnja moda morda prinesla tako imenovani „pregnant look“ — videz nosečnosti. „Trenutno je to največja stvar, ki se dogaja v svetu mode“, je izjavila Barbara Dulian, modna koordinatorica butikov v Los Angelesu. Tudi v New

Nova moda: romantična in praktična, trdijo v butikih

Yorku so ohiapne obleke, kakršne so doslej nosile le bodoče mamice, povsod iskane, da bi pa ženske še poudarile njihovo značilnost, si za 20 dolarjev lahko kupijo satenasto blazinicu in si jo privežejo na trebuh. „Zadeva je močno praktična,“ trdi Kriss Maclay, ki si je izmislila novotarijo. „Ljudje na cesti so do tebe vjudni, v podzemeljski železnici ti odstopajo sedež, skratka, uživaš vse prednosti nosečnic, toda brez odgovornosti in težav, ki jih prinaša drugi stan.“

Ohiapne ženske obleke so se v Londonu in Parizu pojavile že lani. Verjetno gre za odpor prejšnji modi, ki je poudarjala koščeni videz, morda pa tudi za značilnost novih časov, ki so v znamenju vrnitve k naravi (porod brez kakršnekoli omame, dojenje in propagiranje organske hrane brez umetnih dodatkov so že nekaj časa „v modi“).

„Materinski videz je svež, seksualen in romantičen,“ trdi Susan Miller, soustanoviteljica omrežja butikov, specializiranih za naj-novejšo modo, ki imajo tipično ime Lady Madonna.

Praktične strani nove mode mahu so odkrila tudi mlada dekleta, ki bi rada sama potovala, brez strahu pred nadlegovanjem nasilnih moskih. Navsezadnje pa je taka „uniforma“ primerna tudi za sodobni avtomobilski promet, kajti pri trčenju pride takale dvajsetdolarska balzina močno prav...

SODOBNI VANDALIZEM

Oropan narodni kulturni center ZDA

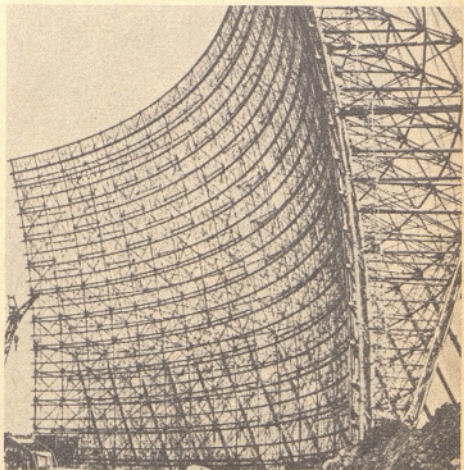
Septembra lani so v Washingtonu odprli „Narodni kulturni center, ZDA“, po pokojnem predsedniku Johnu F. Kennedyju imenovan Kennedy Center. Nardotvo so se lotili še v času predsednikovega življenja, a so ga končali šele čez 12 let. Mogočo zgradbo in njena notranjost, bogato opremljena s kristalini lestenci, debelimi rdečimi preprogami, velikanskimi zrcali, belim

marmorjem, so prava paša za oči povprečnega Amerikanca... In tako je Center v kratkem času postal turistična zanimivost Združenih držav številka 2 – prekosi ga le še pravljica dežela Disneyland na Floridi, pa mogoče še kip Svobode v New Yorku... Turisti iz vseh držav Amerike so romali na ogled novega kulturnega središča – povprečno po 45 000 na teden, a ob praznikih tudi po 80 000 radovednih obiskovalcev. Nenadoma, dobre tri mesece po uradni otvoritvi, to je decembra, pa so zgradbo za turiste nepričakovano zaprli...

„Narodni kulturni center ZDA“ je bil – oropan. Oropani so ga prav ti nedolžni turisti... Kristalni lestenci v dvigalih so polagoma izginili. Saj ne, da bi se bil kdo odločil, pa si odnesel domov pod pazduho enega ali več celih lestencev – ne, ljudje so jih odnašali po koščkih. Dokler jih ni bilo več... A ko ni bilo več lestencev, so prišle na vrsto druge stvari. V sanitarijah so bile lepe marmorne pipe, v restavracijah v zgradbi si našel usnjene sežede – krpico si pač lahko izrežeš za spomin – tla so bila pokrita z zametnimi rdečimi preprogami – da o „premičninah“, kot so jedilni pribor, pepelniki, kozarci in podobno, sploh ne govorimo. In obiskovalci so prido odnašali, kar se je le dalo. Saj ne, da bi bili tako kradljivci narave, le spominkov so si zaseleli... Da se lahko vrnejo v domači kraj in ponosno kažejo: „Glej, Mary, tu in tu sem bil!“

Konec marca letos pa so center turistom spet odprli. Položaj je rešil Kongres z 1,5 milijona dolarji, s katerimi so vsaj deloma obnovili poškodovano notranjost, opravili popravila in čiščenje ter sprejeli posebne varnostne ukrepe proti „skrunjenju narodnega spomenika“. Pipe v sanitarijah so zdaj dobro priste, „premičnine“ pritrjene, turisti si po novem ogledujejo center le v skupinah pod vodstvom vodjeve.

A da bi se obiskovalci doma kljub vsemu lahko postavili, so v vstopnih dvoranah postavili kioske s spominkami – od razglednic za nekaj centov in spominskih naglavnih rut po pol dolarja do doprskih kipov predsednika Eisenhowerja po 35 dolarjev... Spominki tokrat niso več zastojni – kdo ve, ali bo zanimanje zanje res ostalo prav tako živo, kot je bilo prej...

Antena radarskega sistema za prestrežanje medcelinskih izstrelkov, večja od nogometnega igrišča: odslej le kup starega železa?

TEHNIKA

Sovjetska zveža je iznašla obrambo proti radarju?

Nemški dnevnik *Bild Zeitung* je prvi objavil presenetljivo novico, ki sta jo generalni štab Luftwaffe in komisija za obrambo v zveznem parlamentu potrdila – Sovjeti so odkrili sistem, s katerim je mogoče nevtiralizirati radarske naprave, kakršne imajo vsa sodobna vojaška letala, medcelinske rakete in podobni izstrelki.

Do tega odkritja je baje prišlo 6. septembra 1971, ko je maršal Grečko v spremstvu šestih migov 21 letel nad ZRN na poti v Pariz. Med preletom je Luftwaffe poslala v zrak nekaj eskadrilj starfighterjev, da bi nadzorovali sovjetsko formacijo. Toda nekaj sekund potem, ko so F 104 vzpostavili s sovjetskimi letali radarski stik, je vseh sedem lis na radarskih zaslonih nenadoma izginilo in kljub zagrizenim manevrom se Nemcem ni posrečilo, da bi spet odkrili maršalovo eskadriljo. Nekaj namigov o izumu je Zahod dobil že prejšnja leta, recimo leta 1968, ko se je eskadrilji sovjetskih

bombnikov Jak 28 posrečilo, da je vzletela v Murmansk na sovjetsko-finski meji in se približala holandski meji do petdeset kilometrov, ne da bi jo odkrili radarji komunikacijskega sistema NATO na Norveškem.

Obstajata dve tehnični možnosti, kako preprečiti radarskim valovom, da bi se odbili od letala in se vrnilo do radarja. S posebnimi laki oziroma malo znanimi materiali, s katerimi bi bilo prevlečeno letalo, bi bilo morda mogoče radarske valove v hipu spremeniti v toplotne valove. Bolj verjetna pa je druga rešitev: morda so sovjetski elektrotehniki iznašli način, kako ustvariti okrog letala posebno elektrostatično polje, ki radarske zarke bodisi vsrka ali pa jih tako spremeni, da jih radar ne more več prestrčiti.

In kaj zdaj? Radarska omrežja, ki so jih zgradile ZDA okrog svojega ozemlja, so stala približno 50 milijard novih dinarjev.

Ali jih bo treba zamenjati z novimi obrambnimi sistemi? Ameriški astronom Frank J. Low je pred nedavnim izumil izredno občutljivo napravo, ki prestražuje infrardeče žarke, kakršne oddaja vsako živo bitje oziroma vsak motor. S to napravo je mogoče odkriti miš v daljavi 15 km in več. Tehnična rešitev je torej pri roki, a kdo jo bo plačal?

Politična razgibanost nemške mladine

Tamle okrog Hannovra zadnje čase v solah vre. Mladi ljudje navdušeno ustanavljajo leninistične, stalinistične, maoistične in podobne stranke, prebirajo ustrezno literaturo, prireajo manifestacije in zborovanja, skratka, „spodobni“ nemški vzgojitelji so čisto obupani, ker njihovi učenci namesto stripov pod klopmi prebirajo Marxa in Engelsa, na planke pa malajo „Delo osvobajajočega človeka“ namesto običajnih nesposobnosti. Skupine mladih aktivistov se seveda dostikrat spopadejo in kadar nasprotnikom zmanjka „besedne municije“ in kadar tudi pesti in palice ne zaležejo, takrat posežejo po zgovornejših sredstvih, da bi sovražnikom dokazali svoj prezir in zaničevanje...

Ali je še pred luknjo?

Tudi fotografska kamera zna biti šaljiva. Šaj res, zakaj bi na celuloidni trak prenašala samo kruto resničnost in sivo vsakdanjost? Sodobna tehnika fotografu omogoča, da si lahko kdaj pa kdaj privoščijo tudi takle izlet v svet, ki ga ni. Razlago za vsebino posnetka pa naj si vsakdo prikoji po svoje. Najbolj jo bodo razumeli veseli vinski bratci: ti že vedo, da se je mačka bati...

Za letošnjo sezono

Vsekakor ta avtomobilska prikolica, ki jo je izdelala neka ameriška firma v zvezni državi Missouri, ni lepa za oko, priznati pa je treba, da ima v zameno vrsto drugih prednosti. Prvič, ker je vsa zadeva precej krajša kot dolžina navadnega avtomobila in navadne prikolice, je lažje premagovati ozke ovinkne, po katerih se ponavadi vozimo v času dopustov. Drugič, lažje je najti prostor v prenatrpanih kampih. In tretjič: avto lahko postavimo pod nos prikolice in je zaščiten pred vročim poletnim soncem ter dežjem.

psst

NELOJALNA KONKURENCA

V New Yorku so odprli delavnico, kjer moškim bliskovito vse potrebno oreperjo, zlikajo, zašijejo in jih skratka uredijo, da so kot iz škatlice. Strank se kar tare, novost pa nikakor ni vseč ameriški ženski ligi, ki je poslala lastniku lokala oster protest: „Ali se ne zavedate, da lahko vaše početje močno poruši socialno ravnostejše, ker izredno znižuje možnost za poroko našim članicam?“ Vendar gre naprej vse po starem. V lokalu še vedno hitro moškim vse oreperjo, zlikajo in zašijejo, porok pa ni nič manj, ker hočejo nekateri moški od žensk tudi kaj več kot samo oprane nogavice.

BOJTE SE KRATKIH ULIC

Skupina francoskih strokovnjakov za kriminologijo (psihologov, sociologov, zastopnikov oblasti itd.) je sestavila „zemljevid zločinatvenosti“ v Parizu. Izkazalo se je, da mladinski prestopniki najaktivnejše delujejo na kratkih ulicah in na križiščih, medtem ko so dolge in ravne ulice mnogo bolj varne.

ORIGINALEN PROTEST

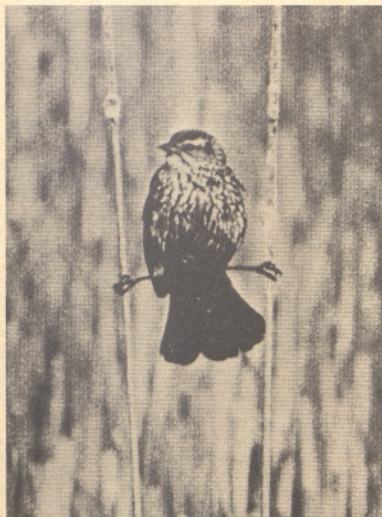
Delavci neke tovarne čevljev v Bologni nikakor niso bili zadovoljni s svojimi plačili, stavkati pa se jim tudi ni dalo. Nenadoma so začeli izdelovati same leve čevlje, tisoče levih čevljev. Direkciji ni preostalo nič drugega, kot da je sprejela delavske zahteve in jim zvišala plače.

KAZEN PO MERI

V Torontu je pritlikavec Harris Barret, velik komaj 105 centimetrov, povozil z avtom Boba Crosleya podobne postave: ta je bil visok komaj 102 centimetra. Sodišče je obsodilo šoferja na najmanjšo možno kazn z utemeljitvijo, „da mora biti kazn v sorazmerju ne samo s prestopkom, ampak tudi s krivcem“.

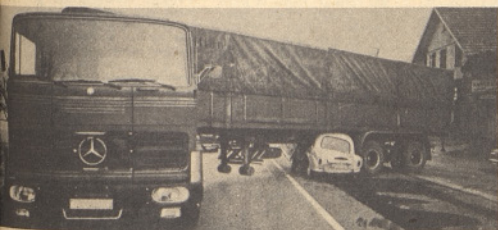
POVSOD ENAKI

Dva novinarja newyorškega gospodarskega časopisa „Wall Street Journal“ sta naredila akcijo: vedno sta v motorju avtomobila povzročila isti defekt in ga odpejala v dvanajst različnih servisov. V petih se mehanikom ni posrečilo odkriti napake, v šestih pa so motor popravili in dodali še kup nepotrebnih delov, samo da je bil lahko račun večji (nekje je nanesel kar četrtilijuna starih dolarjev). Le en mehanik je hitro odkril namenoma povzročeno okvaro in si dal plačati realno ceno za tistih nekaj minut dela: en dolar.

Vsakdo sedi, kot hoče!

Ponavadi pravimo: „Ziblj se kot ptiček na veji!“ Za tegale krilata tega že ne bi mogli reči. Fotografirali so ga v drevesnici ameriške univerze Wisconsin. Vsekakor si je izbral malce nenavaden način sedenja; morda pa posnema ljudsko modrost, ki pravi, da je najvarneje sedeti med dvema stoloma? Bodi, kakor hoče, slika je zgovoren dokaz o pestrosti narave in njenih poteh. Na svetu je pač vse relativno: mravlji sta lev in tiger nenevarna, bati pa se ji je piščanca in vrabca. In isto velja tudi za počitek. Ali, kot je že davno zapisal naš pesnik: „Pusti peti mojga slavca...“

Ni šlo skozi!

Saj res, če bi bil osebni avto še malo manjši, bi skorajda ušel trčenju s to kamionsko pošastjo, ki jo je njen neprevditi voznik proti vsem predpisom pripeljal na prednostno cesto – smuknil bi bil pod šasijo... Posnetek je z neke zahodnonemške ceste blizu Stuttgarta. Voznik osebnega avtomobila, 46-letni kurjač Samue Bippus, je bil pri priči mrtev. Vračal se je domov z nočne izmene in si gotovo ni predstavljal, kako nenavadna smrt preži nanj ob cesti.

Mi se pa selimo!

Gostišče Ballingdon Hall v grofiji Suffolk je staro že 382 let. Pa so si njegovi lastniki izmislili, da bi ga preselili na bližnji griček, od koder bi bil lepši razgled. 745 ton težko poslopje so mogočni zerkavi dvignili na posebno vozilo z 262 kolesi in ga prepeljali 800 metrov daleč. Res je sicer, da bi si lastniki za ta denar lahko kupili kar gradilo, toda Angleži pač dajo veliko na tradicijo, povrh pa vsak gostilničar dobro ve, da vpeljene oštarije ne kaže podirati!

pssst

TRGOVSKA ŽILICA

Avtomobilski tovarni iz Seatla (ZDA) nagradi vsako leto svojega najuspešnejšega zastopnika. Lani so prisodili to nagrado Josephu Gandiju. V mestecu blizu Tacoma se je ponudil, da vsakočr namesto obolenega igralca v pasijonu, ki ga je pripravila domača igralna družina. Igral je apostola Petra in med zadnjo večerjo so mu je posrečilo prepričati apostola Janeza, da je naslednji dan kupil avtomobil njegove tovarne.

GLAVNO – ORIENTACIJA

Od natakarijev, ki se hočejo zaposliti v restavraciji televizijskega stolpa v Londonu, ne zahtevajo toliko običajnih strežniških spodobnosti kot izostren čut za orientacijo. Vsa restavracija se vsakič trideset minut zavrti okrog svoje osi in nudi tako obiskovalcem čudovit pogled na ves London. Natakariji se morajo presneto dobro znajti, da prinesejo gostu, ki je naročil kosilo na severozahodu, biftek nekam na jugjugozahod, kamor se je medtem privrtel.

FRANCOZI IN ŠČETKE

Kako je kaj z ljubeznijo Francozov do čiščenja zob? Anketa združenja za zobno higieno je pokazala, da si manj kot deset odstotkov Francozov redno čisti zobe. V petnajstih odstotkih družin ne premore niti vsak svoje zobne ščetke, ampak imajo skupno in še tej se vsi spretno izogibajo.

NAVODILA

V priročniku za avtomobiliste, ki je izšel v Nemčiji v prvih letih našega stoletja, priporočajo voznikom, „naj nikoli ne uporabljajo trobilje v neposredni bližini konj, ne da bi prej spustili kak krik; tako bo žival spoznala človeški glas in ne bo videla v avtomobile nevarne prikazari“. Do psov in gosí je priročnik manj prizanesljiv: avtomobilistom svetuje, naj jih prestrašijo z vpitjem, lahko pa jih preženjo celo „z bičem“.

MENJATI ZAPOR NI KAZNIVO

Pred sodnika v Madison (ameriška zvezna država Wisconsin) je moral kaznjene Robert McGregor. Uprava jetišnice ga je prijavila, da je skušal pti iz moških zaporov v prostore, kjer prestajajo kazni zastopnice lepšega spola. Sodnik je citiral iz svetega pisma odstavke, ki poziva moške in ženske, naj se združujejo in razmnožujejo, in je obtožbenca – oprostil.

Novo na tujem

Za propagando rešitve Benetk je **Šlonokošena obala** na obeh večbarvnih znamkah (100 in 200 F) upodobila benekškega leva oziroma trg sv. Marka.

Ob 75-letnici smrti skladatelja **Johannesa Brahmsa** je **Niger** izdal tribarvno znamko (100 F) z doprtnim portretom slavljence in z notnim zapisom. Mednarodni skavtski seminar v Cotonouju je počastil z večbarvno znamko (150 F) s sliko šotorov in prikazom skavtskega pozdrava. Mednarodno leto knjige pa je počastil s tribarvno znamkama (35 in 40 F) s simboličnimi slikama s knjigami.

Trinidad in Tobago je na šestih večbarvnih znamkah (3, 5, 6, 10, 20 in 30 c) upodobil 6 različnih metuljev.

Za propagando zimske olimpijade je **Senegalija** izdala 3 večbarvne znamke (5, 10 in 125 F) s prikazi hitrostnega drsanja, vožnje boba in slaloma. Za propagando rešitve Benetk je na dveh tribarvnih znamkah (50 in 100 F) reproducirala sliko Canaletta in Guardi-ja, ki kaže dva predela Benetk. Ob mednarodnem dnevu gledališča pa je izdala 3 večbarvne znamke (35, 40 in 150 F) s tremi prizori iz znanih gledaliških del.

Ob zimski olimpiadi v Sapporu je **Čad** izdal večbarvni znamki (50 in 100 F) s prikazoma boba in smuka.

Jersey je na štirih večbarvnih znamkah (2,5, 3, 7,5 in 9 p) upodobil štiri različne živali iz raznih predelov sveta, ki jih imajo v zivalskem vrtu, katerega ustanovitelj je naravoslovec Gerald Durrell.

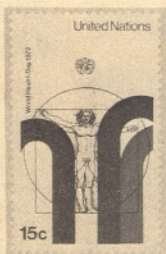

Za propagando spomladanskega vselejema v Leipzigu je **DR Nemčija** izdala večbarvni znamki (10 in 25 pf), posvečeni 50-letnici sodelovanja Sovjetske zveze na vselejsejmu. Na prvi znamki je slika paviljona SZ, na drugi pa sta zastavi SZ in DRN ob emblemu vselejsejme. Ob stoletnici mednarodne konference meteorologov v Leipzigu je izdala 3 večbarvne bloke z znamkami za 20, 35 in 70 pf, na katerih je prikazala anemograf iz leta 1896 pred prvo nemško vremensko karto iz leta 1876, sodobne meteorološke naprave in posnetke oblakov iz satelita ter vremenski satelit Meteor pred sodobno vremensko karto. Ob svetovnem dnevu zdravja pa je izdala večbarvno znamko (35 pf) z emblemom svetovne zdravstvene organizacije ob priložnostnem besedilu.

Okina je v razdobju enega meseca izdala kar tri večbarvne znamke, posvečene morju. Na znamkah po 5 c je prikazala obalo z galebi, korale in čeri v morju.

Ob zimski olimpiadi je **Španija** izdala večbarvni znamki (2 in 15 P) s prikazoma skoka oziroma umetnostnega drsanja (ženske). Ob Dnevu znamke je izdala 8 več-

barvnih znamk (1, 2, 3, 4, 5, 7, 10 in 15 P) z reprodukcijami slik Solane: Klovna, Avtoportret, Slepi muzikant, Vrnitev z ribolova, Izdelovalci mask, Bibliofil, Kapitan in Sestanek v Pombu. Na petih večbarvnih znamkah (1, 2, 3, 5, in 8 P) pa je upodobila večje štirih glagolcev in hrasta.

Ob svetovnem dnevu zdravja je **Pošta uprava OZN** izdala večbarvni znamki (80 c Švice in 15 c ZDA) z reprodukcijo risbe Leonarda da Vincija „Proporcije človeka“. Zanimivo je, da je to pot prvič prikazano na znamkah golo mosko telo!

Španska Sahara je ob lanskem dnevu znamke izdala štiri večbarvne znamke (1,50, 2, 5 in 24 P) s slikami treh različnih ptic.

Drobne zanimivosti

Nemški trgovec A. Hofmeister iz Schmidna ponuja kompletno zbirko nežigosanih znamk **SFRJ** (1944-1970) za 2530 DM.

Prvi letošnji katalog filateliste hiše Stanley Gibbons iz Londona je izšel 27. marca. Obsega vse evropske države (nekdanje in sedanje) po angleškem alfabetu od A do vključno F. Katalog tako tehnično kot vsebinsko presegava vse dosedanje izdaje Gibbonsovih katalogov!

Francoski trgovci nudijo našo serijo Zimske olimpijade v Sapporu po 3,30 do 3,90 franka.

Avstrijska pošta uprava je izdala 123. izdajo dopisnic-zglednic za domači poštni promet z natisnjenimi znamkami za 1,50 F. Arhitektura. Na 19 dopisnicah so slike iz 16 različnih krajev in predelov Avstrije.

Filatelistična firma H. Voelckle, Karlsruhe, ZR Nemčija, ponuja polno serijo „Evropa-CEPT“ 1969 po 50 DM. Ostali nemški trgovci ju ponujajo po cenah med 60 in 70 DM.

Na svetovni filatelistični razstavi **BELGICA 72** v Bruslju bodo podeljevali najbolj-šim zbirkam velike in male zlate medalje. Velike zlate medalje imajo premer 40 mm, male pa 30 mm.

V Ceseni, Italija, bo sredi junija letos mednarodna filatelistična razstava „Zgodovina narodov od pradavnine do danes“. Na tej razstavi bodo sodelovali tudi slovenski filatelisti s svojimi zbirkami.

Za enotni motiv izdaje „Evropa-CEPT“ leta 1973 bo poskrbela norveška pošta uprava.

Tristoletno uporabljanje pošte ne številke poštne uprave Avstrije, Belgije, Danske, Finske, Francije, Italije, SFRJ, Liechtensteina, DR in ZR Nemčije, Norveške, Sovjetske zveze, Švedske, in Švice. Uvedbo poštnih števil po pripravljajo na Madžarskem in v Poljski.

Prihodnja balkanska filatelistična razstava **BALKAN-FILA IV** bo predvidoma leta 1973 v Atenah. Če grški filatelisti ne bi zmogli organizacije te razstave, jo bodo organizirali Bolgari najverjetneje še istega leta v Sofiji.

Filatelistična založba „Philacolor“ iz Muenchena je izdala barvni katalog znamk in kovancev kompletnega nemškega ozemlja. Katalog, ki obsega 176 strani, stane 6,50 DM!

Ob letošnjem nacionalnem dnevu znamke so v Franciji uporabljeni odgovarjajoče priložnostne poštne žige kar na 91 poštnih uradih! To je doslej rekordno število žigov ob enem samem dogodku!

Pošta uprava Grčije je izdala zelo zanimivo knjigo, ki obirno in podrobno opisuje pošto v letih ovsobodine vojn 1821-1827. Žal je ta izčrpana in številnimi dokumenti opremljena knjiga namenjena le v grščini in bo tako to področje interesu krogu filatelistov še vedno ostalo neznan zaradi neznanja grškega jezika!

Teden Rdečega križa

Kakor vsa leta doslej, tako bo tudi ob letošnjem tednu Rdečega križa (od 7. do 14. maja) izšla obvezna doplačilna znamka.

Osnutek za znamko je naredil akad. slikar **Andreja Milenković** iz Beograda. Slika na znamki kaže zemeljski polobol, povezani z rdečim križem, kar naj bi simboliziralo povezanost med ljudmi. Pod zgornjim robom znamke je zato tudi besedilo „Človečnost med ljudmi“ v štirih jezikih naših narodov. V spodnjem delu znamke je poleg napis „Jugoslavi-ja“ in oznake vrednosti „0,20“ še majhna letnica „1972“. Na znamki pa ni kratice „PTT“ zato, ker

znamke Rdečega križa ne izdaja skupnost jugoslovanske PTT, marveč jugoslovanski Rdeči križ. Skupnost JPTT le oskrbi izdelavo in razprodajo znamk v korist jugoslovanskega Rdečega križa.

Znamke je nastanila v štiribarvnem ofsetnem tisku državnih tiskarn v Leipzigu, DR Nemčija. Naklada je 7 milijonov kosov in prodajnih polah po 50 znamk.

Znamke bodo v prodaji že 27. aprila zato, da bi jih lahko pravočasno kupili vsi koristniki poštnih storitev in tako v tednu Rdečega križa ne bi imeli poštni delavci nepotrebne dela s portiranjem poštnih pošilk.

ITALIJANSKA KRIŽANKA

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
1															
2															
3															
4															
5															
6															
7															
8															
9															
10															
11															
12															
13															
14															
15															
16															

VODORAVNO:

- ime in priimek odličnega francoskega pisatelja številnih novel in povesti (1850–1893, „Debeluška“) – (0)
- ciganka v romanu V. Hugoja, „Notredamski zvonar“; tudi polki podoben starinski ples – božjepotnik – (1)
- slovit slapovi med Kanado in ZDA – zdravilo v obliki okrogle ploščice – (1)
- medmet, ki izraža nejevoljo in podcenjevanje – urejevalec izložb – beograjska filmska igralka (Eva) – (3)
- precej začinjena juha iz drobovja perutnine – polotok med Indijo in Kitajsko, stalno žarišče vojaških spopadov – (3)
- letopisec, kronist – atlet, ki se meri v hitrosti in vzdržljivosti – (3)
- pleval po poljih, predvsem med žitom – veleblagovnica – (4)

- slovit brazilski nogometaš, imenovan „kralj nogometa“ – človek, ki ne poskusi alkohola – (2)
- pristanišče – prva, najstarejša plač in oddelek jure – (6)
- kovinski listič ali jeziček, platica – ljubljanski gledališki in filmski igralec (Dare) – kratica za „nogometni klub“ – (2)
- geometrijsko telo, vrsta paralelepipeda – pisana sredozemska riba, morská papigica – skupno ime za tri največja nordijska božanstva – (2)
- obredna oprava cerkvenih ali svetnih močnikov – odluk, odlučba – (3)
- avtomobilska oznaka Benetk – svinčeno rdečilo, ki se rabi za zaščito kovin pred rjo – pomemben starogrški matematik in fizik iz Aleksandrije – (3)
- imenoslovje v raznih strokah znanosti in umetnosti, ali v proizvodnji – latinska

kratica za „ravno. tam“ – (1)

- glavna zagrebška trgovska ulica – vrsta žita – namisljena črta, ki loči dve državi – (2)

- starorimski prirodoslovec (Tit Lukrecij) – nekdanji naslov mongolskih in tatarskih poglavarjev – raznobarven poldragulj, vrsta kalcedona – (5)

NAVPIČNO:

- tretja stopnja generala – (0)
- zniževanje vodne gladine, izhlapevanje ali ponikanje – svetniški sij na podobah in kipih svetnikov – (1)
- ime slovite peruanske pevke Sumac – nemški slikar živalskih motivov (August, 1860–1921) – otok v Irskem morju, znan po motociklističnih dirkah – tišine, pokoj – (3)
- predani umrli veliki francoski državnik in vojskovodja (Charles) – nizozemski sir z rdečo skorjo – (2)
- državna blagajna – zaporedni črki abecede – pridelek enega leta – (4)
- domače žensko ime – matematična veličina, ki je

dana z eno samo številčno vrednostjo – različna slogansnika – (4)

G ime angleškega filmskega igralca Batesa – svet, nedotakljiv predmet – kraj pod Fruško goro – (4)

H okončina – različni črki – priložnost za kaj prepovedanega – (3)

I varstveno pismo za izum – ženska, ki z življenjem jamči za kaj – barva kože, polt – (2)

J gričevje v severni Franciji – drugo največje dansko mesto na vzhodu polotoka Jylland – (3)

K pripadnik jugoslovanskega naroda – človek ali žival z velikimi očmi – ime filmske igralka Garson – (4)

L važna začimba – velblod – gledališka igra resnega značaja – (2)

M prebivalci Novega sveta – drugo ime za finsko pristanišče Turku – začetnici avtorja romana „Komu zvoni“ – (2)

N redkejšo možko ime – afriška država z glavnim mestom Dar-es-Salaam – (2)

O začrtana smer projektirane ceste – skandinavski izraz za smuč, – kij, tolkač – (5)

● (4) (KOR)

ANAGRAMI

- BRATJE
- GRMADA
- MESTRE
- OBOLINA
- TERESA

Gornjim besedam poiščite anagrame in jih vpišite v lik. Opisi anagramov so podani v pomešanem vrstnem redu. Ob pravilni rešitvi dobite na označenih poljih najmanjše angleški beat ansambl, ki bi letos praznoval desetletnico, pa je medtem že razpadel.

Staro ime za Veliko Britanijo – del jahčeve opreme – po bibliji žena perzijskega kralja Ahasvera, ki je preprečila pokol Židov v Perziji – tuje žensko ime – svetovno znani belgijski koreograf in plesalec, ki je s svojim baletom gostoval tudi pri nas (Maurice).

● (4) (GAL)

1					
2					
3					
4					
5					

ALTERNATIVNE ASOCIACIJE

TURBINA
HISA
KLOROFIL
REZERVAT
DOLENJSKA
POLENO
STOP
MANEKENKA
PLANICA
PADALO
ARANŽER
STREŽBA
ZAPOR
OZN
PIRAMIDE
IZDELEK

Med spodnjimi besedami – podane so v abecednem vrstnem redu – poiščite pojme, ki so z zgornjimi v asociativni zvezi in jih vpišite na desno. Navedenih je več besed, zato

pozrite, da boste izbrali prave. Ob pravilni rešitvi dajo po vrsti brane začetnice pripisanih besed ime in primke novega generalnega sekretarja italijanske komunistične partije. Zaporedoma brane zadnje črke besed, ki po izbiri asociativnih parov spodaj ostanejo, pa sestavljajo ime in primke italijanskega politika, ki je pred njim opravljal to dolžnost.

ARTEL, BRZOJAVKA, CO-
STEAU, CVICEK, EGIPT,
ELEGANCA, ELEKTRIKA,
ELEM, GRABEŽ, INDIJANEC,
IZLOŽBA, LETALEC,
MEKONG, MORANDI, NAČRT,
PREDAL, NAKOVALO,
NAPITNINA, OSTRŽEK,
RASTLINA, REKLAMA, REKORD,
ROMAN, TRENING, U
TANT, ŽELEZO.

● (2)

(PAG)

V križanko je vključenih 17 sodobnih srbskih pesnikov in pisateljev.

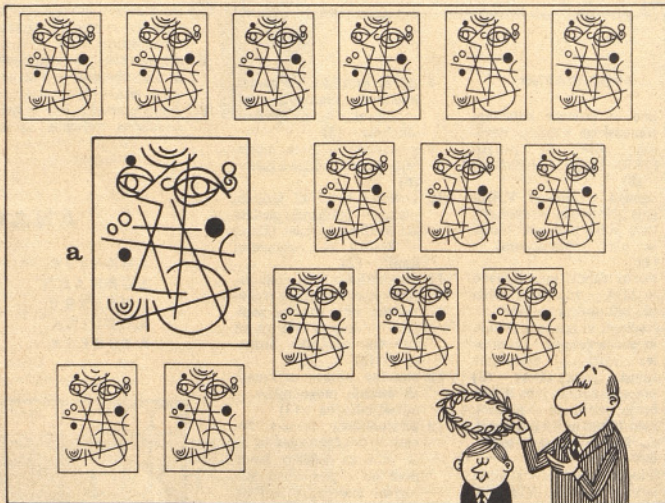
KRIŽANKA

Vodoravno: 1. srbski pesnik in pisatelj, predvojni diplomat, ki je do leta 1965 živel v emigraciji v Londonu; njegovi najboljši deli sta „Lirika Itake“ in obseben roman „Selitve Srbov“ (Miloš, r. 1893), 10. pesnica in pisateljica, ki pripada tradicionalnim tokovom srbske poezije s posebnim poudarkom na srbsko vstajo med NOB („Krvava bajka“, „Srbija se budi“), uspešna je tudi kot mladinska pisateljica (Desanka, r. 1898), 20. predmet velike vrednosti, 22. zanesenjakinja, sanjarka, 23. psevdonom angleškega pisatelja Hugh Hectorja Munroja, padlega v prvi svetovni vojni, 24. novinar, humoristični pisatelj in dramatik s temami iz sodobnega življenja; najbolj znana dela so: „Rdeče jajce“, „Leksikon zgodovinskih objektivnih težav“ in „Trije novi dnevi“ (Žika Serafim), 26.

čuvár čred, 27. igla za kvačkanje, 29. starogrška boginja ne-sreče, 30. namera, 33. žuželka z bolečim pikom, 34. dve z rimskimi številkami, 35. avtomobil-ska oznaka Kumanova, 36. duhovitost, bistrice, 39. težko taljiva, platini sorodna kovina sivkasto bele barve, 42. hrvaški enigmatični list, 44. človek, ki pije v kratkih požirkih, 46. hitra ptica ujeta, ki lovi plen v zraku, 47. različna soglasnika, 49. italijansko mesto v Umbriji, znano po vinu in gotski katedrali, 51. ostanek iz prejšnjih časov, 53. povska, 56. spartanski pesnik bojnih pesmi iz 7. stol. pr. n. š., 57. zadnja leta eden najboljših angleških namiznotenških igralcev (Dennis), 58. svet, nedotakljiv predmet, 59. reprezentativna osebnost najmlajše generacije beograjskih pesnikov, katerega pesmi so izrazitimi estradnim ak-

ugankarski slovarček

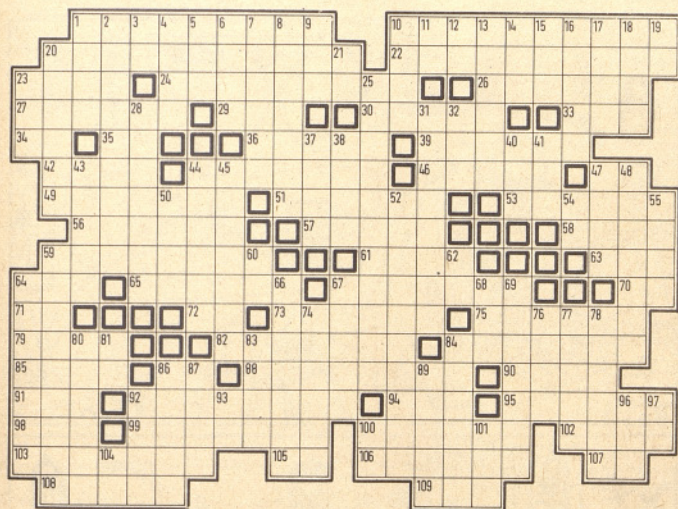
BEJART – svetovno znani belgijski koreograf in plesalec, ki je s svojim baletom gostoval tudi že pri nas (Maurice)
ESTERA – po bibliji žena perzijskega kralja Ahasvera, ki je preprečila pokol Židov v Perziji
GAUL – nemški slikar živalskih motivov (August, 1860–1921)
KREPON – vrsta kodraste tkanine
ŠKAR – pisana sredozemska riba, morska papigica
TIRTEJ – spartanski pesnik bojnih pesmi iz 7. stoletja pred n. š.
TUDOR – angleška vladarska dinastija, iz katere je izšlo pet kraljev in po kateri se imenuje arhitektonski slog v pozni gotiki
TVRŤKO – bosanski kralj in ban, ki je uvedel absolutno oblast in uvrstil fevdalizem

Marku izroča predsednik žirije lovorov venec kot najboljšemu risarju. S čim si je zaslužil to čast? Edini je do zadnje pičice natančno prerisal umetnino pod „a“. Katera risba je Markova?

„SODOBNI SRBSKI KNJIZEVNICI“

centom predstavljaju opoziciju hermetični poeziji; „Tako je govorio Matija“ (Matija, r. 1939), 61. teža embalaže, 63. gora nad Poljčanima s planinskim domom, 64. nekdanji sloveti sovjetski tekač na dolge proge (Vladimir), 65. raztelesovalec, 67. pogon, lov, 70. kratka za „vojni odsek“, 71. kemijski znak za aluminij, 72. nikalnica, 73. kostnica, 75. italijansko vulkansko otočje severno od Sicilije, 79. medmet pri hlastanju, 82. prevarantka, sleparka, 84. plodovit dramatik, pesnik in pisatelj, posebno znan kot pisec številnih TV serij in radijskih iger; „Vse življenje v letu dni“, „Grtica“ (Aleksander, r. 1929), 85. prvi znani rimski zaloznik, 86. začetnici sodobne slovenske pesnice („Ugasla luč“), 88. grelec pri centralnem gretju, 90. egipčanski sveti bik, 91. del obraza, 92. pesnik, esejist, dramatik in pisatelj bogate erudicije, ki pripada modernim tokovom po vojne srbske književnosti; „Šteber spominov“, „Most brez obale“ (Miodrag, r. 1928), 94. angleška kratka svetovne vele, 95. tuje muško ime, 98. ime Nobelova Andrića, 99. staro ime za mesec avgust, 100.

mesto v južni Srbiji ob Južni Moravi, 102. priljubljena Verdijeva opera, 103. alkaloid v tobaku, 105. začetnici največjega slovenskega epskega pesnika, 106. poljedelski delavec, 107. začetnici primika in imena starejšega srbskega pisatelja („Pajki“), 108. pisatelj in esejist, ki je v svojem prvem romanu „Daleč je sonce“ opeval partizansko borbo v Srbiji, v drugem romanu „Koreni“ pa se je vrnil v zgodovino Srbov (Dobrica, r. 1921), 109. potpujoči starogrški ljudski pesnik in pevec.

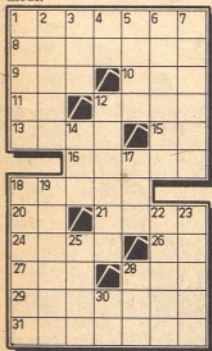
Navpično: 1. mrhovina, 2. lirski pesnik tradicionalnih tokov srbske intimne lirike, ki je ustvaril svoj osebni izraz v pesmih molke in osamljenosti; „Pesmi tišine“, „Tisa“, „Kaminita uspavanka“ (Stevan, r. 1928), 3. avtomobilska oznaka Nove Gradiške, 4. domače žensko ime, 5. ime pianista Bertondija, 6. reka, ki teče skozi Leningrad, 7. del tkskega stroja, 8. biciklist, 9. ime hrvaškega književnika Velikanočica, 10. ime televizjskega napovedovalca Orlovića, 11. latinski predlog, 12. različni črki, 13. del dihalnih organov, 14. jezik črncev Bantu, 15. najlepše

dekle pri lepnotnem tekmovalju (naša oblika), 16. narodno moško ime, 17. čutna zaznava, 18. ribje jajčece, 19. srbohrvatska in naša črka, 20. pesnik, pisatelj in potopisec, ki je sprva pripadal nadrealističnemu gibanju, kasneje pa se je pridružil revolucionarnim in socialnim tokovom srbske književnosti; „Sledovi“, „Hana“, „Beton in iskre“ (Oskar, r. 1909), 21. kratka za televizijo, 23. skandinavski izraz za smuč, 25. pobudnica, 28. prenašalka uradne pošte, 31. srednjeveška verska igra s snovjo iz biblije, 32. naziv za Hercegovca, 37. ulov, 38. avtomatični posrednik v električnih aparatih, 40. priprava v pristanšču za remont ladji, 41. prvi pritok Rena iz Švicarske Jure, 43. otroški varstveni zavod, 44. ime starejšega srbskega pisatelja Sremca, 45. zbiranje čebel okoli matice, 47. višje vojaško poveljstvo, 48. dramatik, katerega dela so prežeta s pretresljivimi spomini na otroška leta, preživela v koncentracijskih taboriščih; „Nebeški odred“, „Padli angeli“ (Đorđe, r. 1928), 50. mesteca z znanim colledgeom v srednji Angliji, 52. sistem tipk pri klavirju, 54. latinski veznik, 55. pesnik in

pisatelj izrazito moderne orientacije, ki ima veliko zaslug za razmah srbskega nadrealizma med obema vojnama; pomembna je njegova povojna trilogija romanov: „Počitnice“, „Mrtve javke“ in „Zasluge“ (Aleksander, r. 1897), 59. satirik iz prve vrste mlajših imen moderne srbske satire, ki nadaljuje tradicijo Domanovića in Nušića; „Budnik“, „Menjalnica idealov“ (Vladimir-Vib, r. 1931), 60. srbohrvatska in naša črka, 62. arabski zrebek, 64. pisatelj, esejist in umetnostni zgodovinar, pripadnik generacije srbskih pisateljev po prvi svetovni vojni; „Zaljubljeni“, „Pijana zemlja“, „V senci slave“ (Milan, r. 1895), 66. priljubljeni sodobni italijanski pisatelj (Alberto, „Prezir“), 67. pesnik kultiviranega lirskega izraza, ki teži h klasičnim pesniškim oblikam in se izogiblje modnim muham; njegov največji dosežek je zbirka sonetov „Melisa“ (Ivan, r. 1931), 68. ime grafika Justina, 69. vrsta belega primorskega vina, 74. mlada rastlina za presajanje, 76. največje prevajani moderni srbski pesnik, ki poskuša v svojih pesmih spojiti grotesko in fantastiko in je posebno naklonjen aforizmom in pregovorom; „Hrupcež“, „Polnočno sonce“ (Vasko, r. 1922), 77. mesto v Španiji severozahodno od Madrida, 78. esejist in pesnik, eden od protagonistov, razlagalcev in vodij nadrealizma v Beogradu med obema vojnama; prvi ambasador nove Jugoslavije v Parizu — „Brez mere“, „Trije mrtvi pesniki“ (Marko, r. 1902), 80. kraj v Poljanski dolini, prizišče Tavčarjeve kronike, 81. avtomobilska oznaka Skopja, 83. židovsko moško ime, 84. čišćenje z vodo, 86. srbski pesnik, esejist in pisatelj, sprva nadrealist, ki se je kasneje opredelil za napredne sile, ki so se borile za emancipacijo proti silam reakcije in fizizma; „Bagdala“, „Koka je vržena“ (Dušan, r. 1898), 87. hokejist ljubljanske Olim pije (Tone), 89. trobentar v Ljubljanskem plesnem orkestru (Andrej), 92. steze, 93. različna soglasnika, 96. ljubkovalno moško ime, 97. kemijski znak za radij, 100. avtomobilska oznaka Varazdina, 101. hrana, 104. središče vrtenja.

MALA KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. kraj ob Bači s tekstilno tovarno, 8. slovenski književnik med romantiko in realizmom („Dunajski soneti“), 9. vrh v Julijah nad Sočo (2245 m), 10. rimska boginja jeze, 11. enaka vokala, 12. del bojne opreme antičnih vojščakov, 13. pojem iz vojaškega izrazoslovja, 15. krtica za „Ljudski odbor“, 16. indonezijski otok v Malih Sundih, 18. antično mesto, znano iz „Iliade“, 20. avtomobilska oznaka Vajfjera, 21. rastlinska maščoba, 24. zdravilna travniška rastlina, 26. okrajšava za „eventualno“, 27. trenje, 28. mednarodna organizacija za pomoč beguncem, 29. velik zaliv v severnem Jadranu, 31. prizadevanje škode.

NAVPIČNO: 1. staro rusko mesto ob Čudskem jezeru, nekdanj pomembno trgovsko središče, 2. človek v zgodnjih letih življenja, 3. ruža, 4. kemijski znak za bizmut, 5. skrajni konec kopnega, 6. izraz naklonjenosti, 7. dober govornik, 12. volun, ogleduh, 14. ime celjskega pevec popevk Pestnerja, 17. popularni italijanski popevkar, 18. bosanski kralj in ban, ki je uvedel absolutno oblast in uvrstil fevdalizem, 19. slovenski jezikoslovec, raziskovalec narečij (dr. Fran), 22. samce naše ptice pevke, 23. portugalsko mesto jugovzhodno od Lizbone, 25. rižovo žganje, 28. pakistanski veletok, 30. grška črka.

● (3) (GAL)

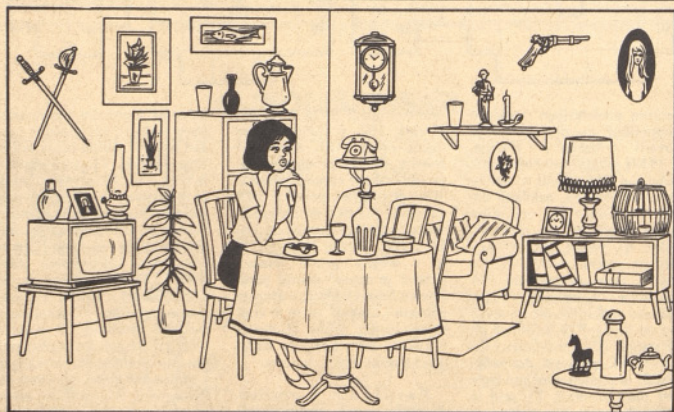
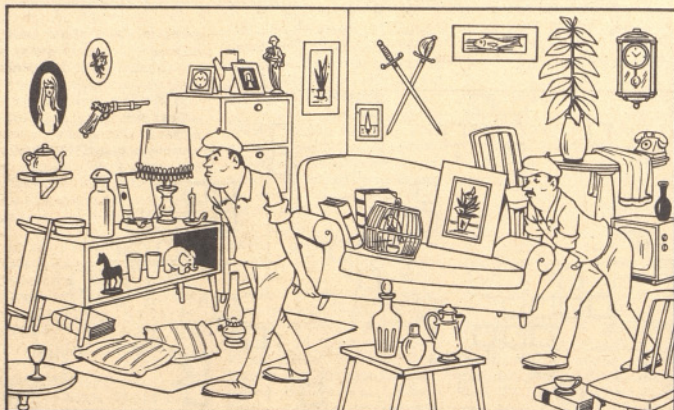
**Zemljepisni
logogrifni anagram**

KRAS JE GOL . . .

. . . zato pa je neka druga slovenska pokrajina porasla z lepimi gozdovi.

● (2) (PAG)

AH, TE SELITVE!

Na zgornjem delu slike je Lizina soba, preden jo je doletela selitev, na spodnjem pa je Liza že v novem stanovanju. Kot se ob podobnih priložnostih rado zgodi, je šlo precej stvari v nič. Šest predmetov se je izgubilo, eden pa se je pri selitvi poškodoval. Boste našli vse?

REBUS

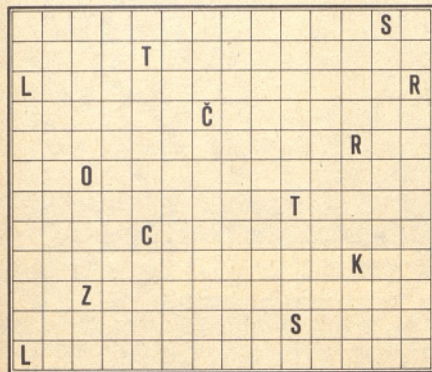

● (2)

(PAG)

VERIŽNA KRIŽANKA

Pri verižnih križankah so podani opisi za vodoravne besede v običajnem vrstnem redu, za navpične pa po stolpcih kot pri italijanski križanki. Reševalec mora razporediti v lik 26 črnih polj. V pomoč so nekatere črke že vpisane.

VODORAVNO: varstvo, kurlatela – močan prijem – klečaplazec, človek brez hrbtenice – pred leti umrl čiški filmski režiser risanih filmov, pisec otroških knjig in animator svetovnega slovesa (Jirži) – znameniti spartanski kralj, ki je junako umrl kot poveljnik svoje vojske v soteski pri Termopilah – tehniški poklic – Saturnova žena iz rimskega besedila, boginja žetve in zaščitnica zakonov ter otrok – sila, jakost – v Kiplingovem romanu "Knjiga o džungli" poglavar volkov, ki so vzredili Mavglia – vrsta klasične skladbe, večerna pesem – rimska provinca na področju današnje Koroške – francoska filmska igralka (Magali) – začetnici slovenskega pisatelja, avtorja romana "Tolmenci" – ime ameriške filmske igralka Turner – kožna odrgnina, ranica – filmska slika, ki zajame

celoten prizor – kemijski znak za antimon – ime tehničnega direktorja nogometnega kluba Olimpije Obradovića – pravec – mesto v Hrvaškem Zagorju, v bližini katerega so našli ostanke prazgodovinskega človeka – mejna reka med SZ in Iranom – prebivalce gorske doline v

STRAN 45. SKRITA KRIŽANKA (črta pomeni črno polje; na koncu vsake vodoravne vrste je vejica). V o d.: 1. Strauss – 8. oboist – 14. prosvetiteljski, 17. Laba – 18. reist – 19. trop, 20. ide – 21. reket – 22. erar – 23. tesenec – 25. granat – 27. upad – 28. Reade – 29. Ivan (Potrč) – 31. gnolba – 33. Horgoš – 35. Lie – 36. noč – 37. gater – 39. Ork – 41. delitev – 45. ne – 46. nravi – 68. ornatorji – 50. Epikur – 52. kritika – 53. Aland – 54. skala – 55. Jajce – 58. Golia – 60. Atair – 61. ave – 62. Ales, 66. vest – 67. kristlinica, 70. antena – 72. tara – 73. vik – 74. kotat – 75. vliivanje – 77. Agata 78. oo – 79. alos – **KRIŽANKA** 2 + 1. V o d.: 1. Mitchell, 5. Perko, 8. tri, 9. Aka, 10. Turn, 11. rakar, 13. Novak – 15. Larsen, 17. mak, 18. povest, 20. egoist, 22. art, 23. Istran, 25. ratka, 26. James, 29. Jare, 31. lik, 33. ost, 34. Natan, 35. katastrof.

STRAN 46. POTEKNITE ZA VRVI: vozili bodo nastali iz zank 2, 4, 7 in 8. **KOORDINATNA KRIŽANKA** (črta pomeni črno polje)

severni Italiji z močnim slovenskim življenjem – avtomobilna oznaka Čačka – krvočolna žival iz rodu mačk – zamisel – kralj ob Savi v bližini Litije z industrijo apna – tekoč izloček ognjenika – zvezna država v južnem delu ZDA z glavnim mestom Little Rock.

NAVPIČNO: slovnični pojem – plastasta kamenina – vrsta kodraste tkanine – italijansko podjetje, po katerem se imenuje več tipov avtomatskega orožja – priprava za merjenje toka, tokomer – eden od organizatorjev revolucionarne socialistične partije v Rusiji in atentator na carja Nikola II. 1902 leta (Jevno) – nekdanji kraljevi namestnik na Hrvaškem – zdravljenje bolnika – spodbuda, iniciativa – angleška fev-

dalna dinastija, iz katere je izšlo pet kraljev in po kateri se imenuje arhitektonski slog v pozni gotiki – desni pritok Save iz Bosne – človek, ki vrača dolžni znesek – socialna pesem Antona Askerca – fašistična organizacija v času alžirske krize – jermen – enaka soglasnika – domača žival – del knjige – primorsko stopničasto pobočje poraslo z vinsko trto – zastava s tremi barvami, tribarvnica – oznaka za neznanca – oglas v časopisu, anonasa – malajsko bodalo z valovitim rezilom – velika kapniska gmeta – starejši italijanski filmski režiser, ki je letos praznoval 70-letnico (Vittorio) – krvočolna pušavska žival – sesek.

● (3)

(GAL)

Številčnica

Vsaka številka pomeni določeno črko. S pomočjo ključa prenesite črke na spodnje številke tako, da dobite misel francoskega moralista Vauvenarguesa.

Ključ:

1 2 3 4 5 6 potovanje z motornim vozilom
7 8 9 10 11 12 13 medicinski izraz za zlatenico

Misel:

1 2 5 4 6 – 4 7 – 9 6 8 2 – 9 10 3 8 6 – 8 6 8 2 11 – 13 12 3
10 4 5 13 9 1 2.

● (3)

(JAK)

Rešitev ugank iz 15. številke

V o d.: 1. kvartir – Scapin, 2. Marjana – zapora, 3. sredstvo – detel, 4. toč – tekstilec – 5. ELES – razisem – 6. Riva – Nin – skok, 7. dnina – jat – 111, 8. agnat – enačenja, 9. Mia – 10. rep – en. MAGIČNI KVADRAT: 1. postv, 2. Ortel, 3. strast, 4. tlačan, 5. Resava, 6. vrtnar, LITERARNI ANAGRAMI: 1. Aškerca, 2. Torkar, 3. Tavčar, 4. Kveder, 5. Kavčič, 6. Krilan, Krakar, SARAĐA: knasota, LOGOGRIFI ANAGRAM: Elizabeth Taylor (s.e.).

STRAN 47. KRIŽANKA „RUSKI SKLADATELJ“. V o d.: 1. posrednik, 10. poka, 14. Portorican, 15. Duero, 16. enifziam, 17. TU, 18. Aldan, 19. tlesk, 20. patrijel, 21. Rajka, 23. me, 24. trip, 25. ud, 26. bard, 28. Venus, 30. ŠN, 31. Avsec, 33. Ness, 34. kor, 36. areka, 37. Ljoze (Rozman), 38. Apel, 40. ralal, 41. leto, 44. Onon, 46. Odin, 48. Axel, 49. sadež, 51. Neor, 52. TT, 53. Vrata, 54. Ann, 55. ded, 56. or, 57. CT, 58. ac, 59. pp. (pianissimo), 61. Albert (Einstein), 62. testator, 67. enteritis, 69. Ljig, 70. cema, 71. lek, 72. gnoj, N a v p.: 7. Nikola (Černigovski), 29. (tane) Štever, 47. (nino) Riobić.

STRAN 48. KRIŽANKA. V o d.: 1. škorenj, 8. partija, 9. aneks, 10. ZR, 12. stoa, 13. polka, 15. mel, 16. Sedej, 17. Al, 18. triba, 19. Kreli, 20. Moraca, 22. SV (severovzhod), 24. abota, 25. ski, 26. Raka, 27. krak, 28. KP, 29. klada, 30. ostrigar, 33. novinar, POVEZANI ZLOGOVNI MAGIČNI KVADRATI: Prvi: 1. radio, 2. dilema, 3. omama, Drugi: 1. zaprega, 2. preproga, 3. Gagarin, Tretji: 1. pisga, 2. skanje, 3. ganjenost, Četrti: 1. tableta, 2. bledica, 3. tacejanje, Srednji: 1. Malaga, 2. Lastovo, 3. gvohta, MOZAIK: 1. odfekanje, 2. šal, 3. draguljarna, 4. triko, 5. hostar, 6. Suez, 7. ija, 8. Sedan. Ne odlašajte na jutri, kar lahko drugi store za vas danes.

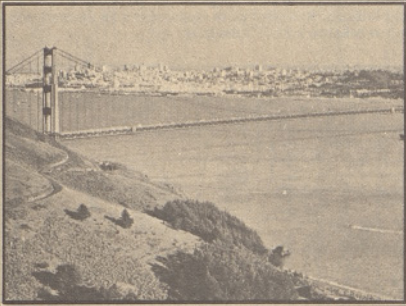
STRAN 49. SLIKOVNA KRIŽANKA. V o d.: Pskov, O'Hara, Papas, Oki, večer, Asama, Spriklev, gram, A. e., Loeb, Elis, Miro, papist, Olson, Man, Krajina, neokom, Ga, Aeda, Ilka, kolokol, kvartal, Reni, Andora, Krez, bar, opera, RČA, Raa, Don, F. K., Ard, aia, rob (bor), neodvisnost, Rinaldo, Avignon, Ivica, sulec, satelit, Kat, Aragona.

KO REŠITE TO, SE LOJITE ŠE DRUGIH

KIH

KRIŽANKE IN UGANKE
VSEH VRST, NOVELE,
HUMORSKE, ANEKDOTE

SLIKOVNA KRIŽANKA

SESTAVIL: V. KORENT	TEŽEN ČLOVEK	FR. PISCA (OČE IN SIN)	GL. MESTO SAUDOVE ARABIJE	STAR SLOVAN	ZANOS, POLET	ČILSKI PEŠNIK (PABLO)	ODKRITO- SRČNOST	ZENA FILOZOFA SOKRATA				
HUMAN POMIL												
BRIT. FILM: IGRALEC (ALEC)												
NEPOKLICNA SPORTNICA												
STRUPENA KAČA					NAS PEŠNIK (JOSIP) BIDOBORBA							
NAIVNJA IGRALNA KARTA			GOJENEČ ČASTNIŠKE S O L E SEL		JANEŽ MAK POLKI SKUPINA (MIRCE)							
	KOTOR											
	ZASOVNA ENDTA TRAVNISKA RASTLINA				ISTRASKO LETOVIŠČE							
SORODNIK					BOLNI- ČARSKI ODDELEN NATRIJ					VESEL KOSESI	AMER. PISATELI (STEPHEN)	
JUŽNO- TIROLSKO MESTO						OSMINKA LITRA MESTO V SEV. ITALIJI						
OPREMA						LOVSKI PEŠ GONJAC				BOŽJE- POTNIK	NAS KNJIŽEVNIK (MATEJ)	
JOHN OSBORNE		ESTONEC	BIVŠI JAPONSKI PREMIER (HIROBUMI)	SII	STARO IME MESTA KALININA	MAZAC, PADAR				GARDNER ZARE- BRNICA (MESO)		
BREZBOŽEC					PORTUGAL TISKOVNA AGENCIJA				VESTA OLJUKO- VODIKOV V NAFTI			
PRIPO- MOČEK ZA VZPE- NANJE					ZRAKOPLOV V OBLIKU CIGARE	CURD JURGENSE			NAJNAŽNEJ- SI PRITOK SEINE			
DO 1 m VISOK PLAZEČI GRM						INGOLCI ANTON ČAROV- NISTVO			DANSKI OTOK ANG. FILM: IGRALKA (LIZ)		BODEČA TROPICNA RASTLINA	
					LI. TV NAPOVE- DOVALKA (OLGA)			IVERI RAKEV				
					GVATE- MALA	MADČ POSREDNIK V ELEKTRO- TEHNIKI				DEL STOPALA	PRIPO- VEDNA PEŠNITEV	POSKOVA MERA MESTO V ITALIJI
												BUCH- WALD
						KRITIK FINCI		NEZ- MOŽNOST GLEDANJA				
						LIJAK		EGIPČ. BOG MODROSTI			ČRNA ŽIVAL	
					GLAVNI STEVNIK		NADAV, NAPLACILO			BODICA		

Arthur Hailey

MA GNO ZA

20

„V redu.“ Upravnik je že držal telefonsko slušalko, zaklical je vanjo: „Zvežite me s policijo!“ Alexandru je rekel: „Pojdite z njima, nato prinesite krvni vzorec k vходу v nezgodno ambulantno. Tam vas bom čakal z avtomobilom.“

„Da, gospod.“ Alexander je odhitel iz sobe.

„Tu uprava burlingtonske bolnišnice.“ je Tomaselli spet govoril v slušalko. „Radi bi, da bi nam s policijskim avtomobilom prepeljali nujen vzorec krvi.“ Nekaj časa je poslušal. „Da, naši ljudje bodo čakali pri vходу na nezgodno. V redu.“ Ko je odložil slušalko, je rekel: „Poskrbeti bom moral, da se bodo res srečali tam.“ Odsel je, Pearson in Dornberger pa sta ostala sama.

V zadnjih nekaj minutah so se staremu porodničarju pletle po glavi vse mogoče misli. Seveda je Charles Dornberger v dolgih letih svoje zdravniške službe že doživel, da mu je umrl pacient. Včasih se je celo zdelo, kot da je bila kaka smrt vnaprej določena. Vedno pa se je bojeval, da bi ohranil življenje, presneto si je prizadeval in nikoli ni obupal, vse do konca neta. In vsakokrat, če mu je uspelo ali sodelovalo, si je lahko s čisto vestjo zatrdil, da je ravnal, kakor sta mu narekovali čast in strokovna izpopolnenost, da ni ničesar prepuštil naključju in da je vselej zastavil vse svoje moči. Vedel je, da nekateri zdravniki včasih niso tako natančni. Charles Dornberger pa ni nikoli, če je še tako vrtil po svoji vesti, izgubil pacienta zaradi neznanja ali malomarnosti.

Do tega trenutka.

Zdelo se je, da bo moral sedaj, ko se je njegova kariera že nagibala v zaton, deliti žalostno in grenko žetev neuspeha z nekim drugim človekom. In kar je bilo še huje – s človekom, ki je bil njegov prijatelj.

„Joe.“ je rekel, „nekaj bi ti rad povedal.“

Pearson se je spustil na laboratorijski stolček, njegov obraz je bil blede, njegove oči brezizrazne. Nato je počasi dvignil pogled.

„Dete je bilo nedonošeno. Joe, bilo pa je normalno in lahko bi mu takoj po rojstvu s transfuzijo izmenjali kri.“ Dornberger je premislil in ko je nadaljeval, je bilo v njegovem glasu čuti razburkano mešanico čustev, ki so ga prevevala. „Joe, že dolgo sva prijatelja. Včasih sem te zagovarjal in pomagal sem ti, če je bilo treba. Toda tokrat; če bo ta otrok umrl, prisegam, da te bom spravil pred zdravniško zbornico in te uničil.“

20. poglavje

„Za božjo voljo, kaj je počno tam? Zakaj nam še niso sporočili?“

Dr. Joseph Pearson je s prsti živčno potrkaval po svoji pisalni mizi. Odkar so Alexandrovemu dojenčku vzeli kri in jo takoj dostavili v univerzitetno bolnišnico, je minila že ura in četrt. Stari patolog in David Coleman sta bila sedaj sama v pisarni.

Coleman je tiho dejal: „Z dvakrat sem poklical dr. Franza. Dejal je, da nam bo sporočil takoj, ko bodo dobili rezultat.“

Pearson je nemo prikimal. „Kje je fant – Alexander?“ je vprašal.

„Policija ga je pripeljala nazaj. Pri ženi je.“ Coleman je okleval. „Kaj mislite – sedaj, ko čakava, bi lahko vprašala v zdravstveno ambulantno, kaj so ukrenili glede kuhinje. Lahko se prepričava, ali so že začeli pregledovati uslužbenice, ki imajo opraviti s hrano.“

Pearson je zmajal z glavo. „Kasneje, ko bo to za nami.“ Skrušeno je pripomnil: „Dokler ne uredimo tega, ne morem misliti na nobeno drugo stvar.“

Po jutranjih dogodkih, ki so tako iznenada odjeknili v laboratoriju, se je David Coleman prvokrat vprašal, kako neki je staremu Pearsonu in kaj občuti. Nihče ni oporekal pravilnosti Colemanove sodbe o testu za senzičnost krvi, Pearsonov molk pa je bil po svoje nemo priznanje, da ima njegov mlajši tovariš prav ter da je vsaj na tem področju bolj izveden kot on. Coleman je premišljeval: spoznanje je najbrž grenko. In prvič je začutil naklonjenost do starega zdravnika.

Pearson je nehal potrkavati. Z roko je trdo udaril po mizi in dejal: „Le zakaj ne pokličemo, le zakaj?“

„Je kaj novic s patologije?“

Dr. Charles Dornberger se je že umil in je čakal v mali operacijski dvorani na porodniškem oddelku. Vprašanje je zastavil sestri, ki je stopila skozi vrata.

Dekle je odkimalo. „Ne, doktor.“

„Kako daleč smo s pripravami?“

Sestra je napolnila dva gumijasta termofora in ju položila pod rjuho na mali operacijski mizi, ki so jo uporabljali za otroke. „Še nekaj minut.“ je odgovorila.

Dornbergerju se je pridružil stazišt, in vprašal: „Boste pričeli izmenjivati kri s transfuzijo – čeprav še ne veste za izid Coombsovega testa?“

„Da.“ je dejal Dornberger. „Dovolj časa smo že izgubili in nočem več oklevati.“ Pomislil je, nato pa nadaljeval: „Sicer pa ima otrok sedaj tako močno anemijo, da že to upravičuje izmenjavo krvi, tudi brez testa.“

Sestra je pripomnila: „Ko smo ravno pri tem, doktor, otrokova popkovina je precej kratko odrezana. Ne vem, ali ste to vedeli.“

„Da, hvala, vedel sem.“ Dornberger je razložil stazištu: „Če vnaprej vemo, da bo treba s transfuzijo zamenjati kri, pustimo popkovino dolgo, ker je potem zelo prikladna za povezavo. Na žalost pa v tem primeru nismo vedeli in smo popkovino kratko odrezali.“

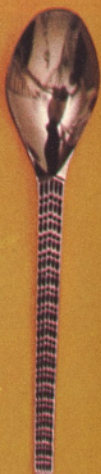
„Kaj boste naredili?“ je vprašal stazišt.

„Uporabil bom lokalno anestezijo in zarezal tik nad popkovino žilo.“ Dornberger se je obrnil k sestri in vprašal: „Ste segreli kri?“

Prikimala je. „Da, doktor.“

Dornberger je razložil stazištu: „Pomembno je, da je nova kri po toploti enaka krvi v telesu. Sicer lahko pride do šoka.“

Na dnu svojih misli se je Dornberger zavedal, da govori prav toliko v svoje dobro kot v pojasnilo stazištu. Če je govoril, vsaj ni mogel razglabljati, in v tem trenutku si je Charles Dornberger želel vse prej kot razglab-

pokusite novo... **PODRAVKINO**

zlatokošjo juho

PODRAVKA

kokošja juha
s tjesteninom i mesom

koncentrat

ZLATA KOKOŠJA JUHA

je novi vrhunski izdelek iz bogate kolekcije izvrstnih Podravkinih juh v vrečkah. Zlata juha je rezultat raziskovanj kulinarničnih strokovnjakov, poznavanja okusa naših potrošnikov in dolgoletne tradicije v proizvodnji juh.

ZLATA KOKOŠJA JUHA

v novi, moderni embalaži izrednega okusa testenin, jajc in izbranega kokošjega mesa.

ljati. Odkar je bil po prepripi v laboratoriju zapustil Pearsona, ga je v mislih nenehoma zapustil strah, pomešan z očitki. Tehnično ni bil kriv tega, kar se je zgodilo, vendar mu to ni dosti pomagalo. Njegov pacient je bil v nevarnosti, njegovemu pacientu je grozila smrt zaradi najhujšega primera zdravniške malomarnosti, in končno odgovornost je nosil on.

Dornberger se je pripravljaval, da bo še naprej pletel ni pogovora, ko se je iznenada ustavil. Nekaj je bilo narobe. Začutil je vrtoglavico, nato jih je spet odprl. Bilo je v redu, stvari so bile spet na mestu, vrtoglavica nato jih je spet odprl. Bilo je v redu. Stvari so bile spet na mestu, vrtoglavica je skoraj prešla. Toda ko si je pogledal roke, je opazil, da se mu tresejo. Poskušil jih je umiriti, a se mu ni posrečilo.

Skozi vrata so pripeljali inkubator z Alexandrovim dojenčkom. V istem trenutku je slišal, da ga stazist sprašuje: „Dr. Dornberger, je kaj narobe z vami?“

Na koncu jezika je že imel, da bi odgovoril „ne“. Vedel je, da bi lahko potem še dolgo prikrival, kar se je zgodilo, in da razen njega ne bi nihče opazil. In potem bi morda celo v tem zadnjem trenutku lahko s svojo spretnostjo in strokovnostjo rešil tega otroka in vsaj deloma zadostil svoji vesti in svojemu ponosu.

Potem pa se je v istem trenutku spomnil, kar je leta verjel in govoril o starcih, ki se predolge oklepajo svojega položaja. Spomnil se je zaobljube, da bo vedel, kdaj bo prišel njegov čas, in da se bo takrat umaknil. Spomnil se je svojega prepričanja, da ne bo nikoli prevzel primera, če se ne bo počutil dovolj močnega. Spomnil se je tega in se hkrati ozrl na svoje tresoče roke.

„Da, nekaj je narobe z mano.“ Premolknil je in se privrkal zavedel globoke ganjenosti, ki je vznemela v njegovem glasu, ko je vprašal: „Bi, prosim, nekdo poklical dr. O'Donnella? Pojeste mu, da ne moremo operirati, in da bi rad, naj on prevzame primer.“

V tem trenutku se je dr. Charles Dornberger v resnici in v svojem srcu poslovil od zdravniške prakse.

Ko je zazvonil telefon, je Pearson zgrabil za slušalko.

„Da?“ Premolk. „Dr. Pearson pri telefonu.“ Poslušal je. „Dobro. Najboljša hvala.“

Ne da bi odložil slušalko, je pozvonil telefonisti in naročil hišno številko. Zaškrtalo je in ko se je nekdo oglasil, je dr. Pearson dejal: „Pokličite dr. Dornbergerja. Dr. Pearson pri telefonu.“

Glas je kratko nekaj povedal, nato je Pearson dejal: „Dobro, potem pa mi prosim sporočite, da so nam pravkar telefonirali z univerzitetne bolnišnice. Krvni test za Alexandrovo dojenčka je pozitiven. Otok ima eritroblastozo.“

Pearson je odložil slušalko. Nato je dvignil oči in pazil, da upira David Coleman svoj pogled vanj.

Dr. Kent O'Donnell je korakal po hodniku v pritličju bolnišnice proti nevrologiji. Tam je bil skical staneček, na katerem se je nameraval

posvetovati o delni ohromelosti enega svojih bolnikov.

To je bil O'Donnellov prvi dan v burlingtonski bolnišnici, potem ko se je prejšnji večer vrnil iz New Yorka. Se vedno je bil prijetno razburjen in svez od izleta in dopovedoval si je, da se mora za to zahvaliti spremeni okolja. Kaj podobnega bi si moral od časa do časa privoščiti vsak zdravnik, saj so bili dnevi, ko je postal vsakdanji stik z medicino in boleznijo moreč in je človeka nevede utrujal. Sprememba je bila pozivljajoča in krepilna za človekovega duha tudi v širšem pomenu. Poleg tega pa se mu je od njegovega newyorskega srečanja z Denise vedno znova vračala misel, da bi odpovedal službo v bolnišnici in se za vselej poslovil od Burlingтона. Tehtal in premleval je razloge in vsakokrat so se mu zdeli tisti, ki so govorili spremembi v prid, bolj prepričljivi. Seveda se je zavedal, da so tega v veliki meri kriva njegova čustva do Denise in da mu njunega zadnjega srečanja še nikoli ni pomislil, da bi odšel iz Burlingтона. Vsekakor se je spraševal: je kaj narobe, če sprejme človek odločitev v svojem poklicu, ki se vrh tega nagiba v prid njegove osebne sreče? Saj ni nameraval zapustiti medicine. Spremenil bi samo krog svojega delovanja in bi se po svojih najboljših močeh trudil nekaj druge. Končno je bilo človekovo življenje vsota vseh njegovih sestavnih delov. Če je že našel ljubezen, bi se lahko zgodilo, da bi brez nje vse njegove sposobnosti otepele in izgubile vrednost. S pomočjo ljubezni pa bi lahko postal boljši človek – goreč in predan – kajti njegovo življenje bi bilo popolno. Spet je pomislil na Denise in začutil, kako ga navdajata vznemirjenje in pričakovanje.

„Dr. O'Donnell. Dr. O'Donnell.“

Ko je zaslišal svoje ime po zvočnikih v bolnišnici, se je spet zavedel resničnosti. Ustavil se je in se ozrl po najbližjem telefonu, po katerem bi lahko odgovoril na klic. Zagledal ga je v zastekljeni prijavni pisarni, ki je bila le nekaj korakov stran. Dvignil je slušalko in se oglasil telefonisti, ki mu je takoj predala Dornbergerjevo sporočilo. Objubil je, da pride, spremenil je pot in se namenil proti dvigalu, s katerim bi se odpravil v četrto nadstropje, na porodniški oddelček.

Ko se je Kent O'Donnell umival, je stal Dornberger ob njem in mu opisoval, kaj se je s primerom zgodilo, ter mu tudi povedal, zakaj ga je poklical na pomoč. Dornberger ni ne napihoval ne prikrival. Natančno in stvarno je pripovedoval o prizoru v laboratoriju na patologiji ter o dogodkih, ki so bili povod. Le dvakrat ga je O'Donnell prekinil, da mu je lahko zastavil natančno vprašanje. Drugače je ves čas pazljivo poslušal, njegovo obraz pa je postal vedno bolj resen, ko je Dornberger nadaljeval pripoved.

O'Donnell ni bil več tako radosten, novica ga je iznenada pretresla, saj je komaj mogel verjeti, da je bilo zaradi malomarnosti in nevednosti – za kateri je bil vsekakor odgovoren tudi sam – v nevarnosti življenje bolnika v njegovi bolnišnici. Grenko je pomislil: O'Donnell je bil odpustil Josea Pearsona. Imel sem dovolj razlogov. Toda ne! Zapravljal

sem čas in se obotavljal, šel sem se politika in se zraven prepričeval, da je moje početje pametno, čeprav sem v resnici škodoval medicini. Vzel je sterilno brisačo in si osušil roke, nato je nataknil rokavice, ki mu jih je podžala sestra. „Dobro“, je dejal Dornbergerju, „Grega.“

Ko sta vstopila v malo operacijsko dvorano, je O'Donnell s pogledom preletel priprave, ki so čakale. Tehnike izmenjave krvi s transfuzijo je bil več, kar je vedel tudi Dornberger, ko je poklical šefa kirurgije, saj je delal z vodilnim osebjem pediatrije in porodniškega oddelka, da je v burlingtonski bolnišnici uveljavil standardni postopek, ki je temeljil na izkušnjah iz drugih bolnišnic.

Drobneža, krhkega Alexandrovo dojenčka so vzeli iz inkubatorja in ga položili na toplo operacijsko mizo. Sestra je s pomočjo stazista zavarovala otroka na mizi s tem, da mu je okoli roki in nog ovila v dolge, tenke trakove zavite plenice in jih nato z varnostnimi zaponkami pritrdila na pregrinjalo na mizi. O'Donnell je opazil, da je dojenček čisto pri miru in da se le malenkostno odziva na vse, kar se dogaja z njim. Pri tako majhnem otroku je bilo to slabo znamenje.

Sestra je razgrnila sterilno rjuho in jo pregnila čez otroka, da sta ostali odkriti le glava in okolica popka. Popke se je še vedno celil, kjer so otroku pri rojstvu prerezali popkovino. Lokalno anestezijo so že izvedli. Dekle je sedaj podalo O'Donnellu pinceto, s katero je prijel kosce gaze in pričel pripravljati operativno področje. Stazist je pripravil karton in svinčnik. O'Donnell ga je vprašal: „Boste vi vodili zapiske?“

„Da, doktor.“

O'Donnell je zaznal spoštovanje v tem odgovoru in ob drugarčni priložitosti bi se bil sam pri sebi nasmehnil. Stazisti in specializanti so bili izrazito samovoljni ljudje, takoj so našli pomankljivosti pri starejših zdravnikih, in če ti je kdo od njih sodeloval dejal „doktor“, je bilo to veliko priznanje.

Pred nekaj minutami sta v dvorano smuknili dve študentki s šole za sestre, O'Donnell, ki je bil vaje poučevali, je zaradi njih sedaj med delom razlagal postopek.

„Kot morda že veste –“ O'Donnell se je ozrl k študentkama – „je transfuzijska izmenjava krvi dolgotrajen postopek. Najprej odvrzemo otroku nekaj krvi, nato jo nadomestimo z ustrezno količino darovalčeve krvi. Potem postopek ponavljamo in ponavljamo, dokler ne zamenjamo skoraj vse prvotne, nezdrave krvi.“

Glavna sestra je postavila na stojalo ob mizi politrski stekleniki krvi, da je bila z grlom obrnjena navzdol. O'Donnell je nadaljeval: „Krvna banka je že primerjala pacientovo in darovalčovo kri in se prepričala, da sta skladni. Mi pa moramo zelo paziti, da nadomestimo natančno isto količino krvi, kot smo je odvzeli. Zato vodimo tudi zapisnik.“ Pokazal je na karton v stazistovih rokah.

„Temperatura 35,5 stopinj,“ je oznanila glavna sestra.

O'Donnell je iztegnil roko in dejal: „Nož, prosim.“

Z nožem je previdno odrezal zaceljeni konec popkovine, da se je prikazalo sveže tkivo. Odložil je nož in tiho zahteval: „Hemostat.“

Staziš se je sklanjal naprej, da bi bolje videl. O'Donnell je pripovedoval: „Osamili smo popkovno žilo, sedaj pa bom segel vanjo in odstranil strdek.“ Iztegnil je roko in sestra mu je podala pinčeto. Krvni strdek je bil neznan, komaj viden, in izvelke je ko je previdno in počasi. Ko je imel opraviti s tako majhnim otrokom, se mu je zdelo, da dela na drobni lutki. O'Donnell se je spraveval, koliko upanja ima za otrokovo življenje. V običajnem primeru bi imel nekaj možnosti, morda celo veliko. Sedaj pa, ko so zamudili toliko dni, je upanje na uspeh jadrno pojemale. Ozrl se je v otrokov obraz. Začuda obrazek ni bil grd, kot so tako pogosto obrazi novorojenčkov. Bil je celo nekakšen čeden, imel je trdno brado in pridih skrite moči. Za trenutek je napravil izjemo, prepuštil mislim prosti pot in si rekel: „Kakšna krivica, da se že ob rojstvu vse zaroti proti tebi.“

Glavna sestra je pripravila plastično cevko z iglo na enem koncu. Skozi to cevko bodo odstranjevali in nadomeščali kri. O'Donnell je vzel cevko in z največjo nežnostjo zasadi iglo v popkovno žilo. „Preverite pritisk v venah,“ je ukazal.

Napvično je podžal cevko, sestra pa je z ravnilom izmerila višino krvi v njej. „Šestdeset milimetrov,“ je povedala. Staziš je zabeležil.

Druga plastična cevka je bila speljana v steklenico s krvjo nad mizo. Tretja je vodila v iglo izmed obih kovinskih lijakov ob znožju mize. O'Donnell je zbral vse tri cevke in jih povezal z dvajsetmililitrsko črpalko, ki je imela na enem koncu tri pipe. Zavrtel je eno izmed pip za devadeset stopinj. „Sedaj bomo pričeli odvzemati kri,“ je povedal.

Z občutljivimi prsti je previdno potegnili zamašek črpalke k sebi. Pri izmenjalni transfuziji je bil ta trenutek vedno kočljiv. Pri sedaj kri ne priteka gladko, bi moral odstraniti cevko in začeti znova. O'Donnell je za svojim hrbtom začutil Dornbergerja, ki se je sklanjal naprej. Nato je gladko in brez zastoja pritekla kri, napolnila je cevko in se pričela stekati v črpalko.

O'Donnell je razlagal: „Opazili boste, da odvajam kri zelo počasi in previdno. Pri tem primeru bomo odstranili naenkrat le zelo majhno količino – ker je otrok tako majhen. Običajno, pri donosenem otroku, bi verjetno odvzeli po dvajset mililitrov hkrati, tokrat pa jih bomo po deset, da se bomo ogili prevelikemu nihanju v krvnem pritisku.“

Na svoj karton je staziš zabeležil „odvzeli 10 ml“.

O'Donnell je znova zasukal eno izmed pip na črpalki, nato je močno potisnil zamašek, in kri, ki so jo odvzeli otroku, je stekla v kovinski lijak.

Spet je obrnil pipo in vsrkal darovalčev kri v črpalko, nato pa je previdno in počasi vbrizgal v otroka.

Na svoj karton je staziš zabeležil „dodali 10 ml“.

O'Donnell je delal z največjo natančnostjo. Vsak odzvem in vbrizg, ravnal je počasi in previdno, je trajal pet minut. Človeka je zamikalo, da bi pohitel, posebno če je bil primer tako kritičen kot ta, toda O'Donnell je vedel, da se mora ogibati naglice. Drobno telesa na mizi je moralo že dovolj prestati. Vsak šok bi bil lahko usoden.

Potem, petindvajset minut pozneje, se je otrok zganil in zavaljal.

Jok je bil tenak in pretrgan – slaboten, negotov ugovor, ki je takoj potihnil. Bil pa je znamenje življenja, in nad maskami so se oči vseh navzočih nasmehile. Upanje se je zdelo nekako bolj dosegljivo.

O'Donnell je bil prepmeten, da bi sklepal nagle sodbje. Kljub temu pa je prek rame dejal Dornbergerju: „Slišati je, da se jezi na nas. Lahko bi bil dober znak.“

Tudi Dornberger se je zganil. Sklonil se je naprej, da bi prebral zapiske na stazišovem kartonu, potem pa, ko se je zavedel, da položaj ni v njegovih rokah, je previdno predlagal: „Malce kalčevega glukonata, kaj?“

„Da.“ O'Donnell je odvil dvojni pokrov črpalke in jo nadomestil z deset ccm stekleničko kalčevega glukonata, ki mu jo je podala sestra. Vbrizgal je en ccm, nato je odložil stekleničko, sestra pa mu je vrnila črpalko, ki jo je bila medtem izplaknila v drugem kovinskem lijaku.

O'Donnell je začutil, kako napetost v sobi popušča. Prišel je razmišljati, ali se ne bo navsezadnje otrok le izvelkel. Doživljal je že, da so se uresničile še bolj neverjetne stvari: že dolgo od tega se je bil naučil, da na svetu ni nič nemogoče ter da se v medicini nepričakovane stvari pravo tako pogosto obrejo v tvoji prid kot v tvoj škodo.

„V redu,“ je dejal. „Nadaljujmo.“

Izvelkel je deset mililitrov, nato jih je nadomestil. Nato drugih deset in tako naprej. Vedno znova.

Petdeset minut po tistem, ko so začeli, je sestra mirno opozorila: „Pacientu temperatura pada, doktor, 34,5 je.“

Hitro je ukazal: „Preverite pritisk v žilah.“ Bil je petindevdeset, mnogo prenizek. „Dihanje ni v redu,“ je pripomnil staziš. „Barva ni dobra.“

O'Donnell mu je ukazal: „Preverite utrip.“ Obrnil se je k sestri: „Kisik.“

Segla je po gumijasti maski in jo podžala nad otrokov obraz. Trenutek kasneje je zasikalo, ko je vključila kisik.

„Utrip je zelo počasen,“ je rekel staziš.

Sestra je povedala: „Temperatura je padla na 34.“

Staziš je poslušal s stetoskopom. Dvignil je pogled. „Dihanje pojava.“ In nato, čez trenutek: „Nič več ne diha.“

O'Donnell je vzel stetoskop in poslušal. Lahko je slišal utrip srca, ki pa je bil zelo šibek. Naglo je zkazal: „Koramin, en ccm.“

Ko se je staziš odmaknil od mize, je O'Donnell odvrnil pregrinjalo in pričel umetno dihanje. Staziš je bil takoj nazaj. Ni izgubljal časa. V roki je imel pripravljeni injekcijski iglo.

„Naravnost v srce,“ je rekel O'Donnell. „To je naše zadnje upanje.“

V pisarni na patologiji je dr. David Coleman postal vedno bolj nestrpen. Tu je čakal s Pearsonom, že odkar so po telefonu sporočili izid krvne preiskave. Po mizi sta razložila nekaj neresenih poročil za kirurgijo, vendar jima je šlo delo počasi od rok in oba sta se zavedala; da sta z mislimi drugje. Sedaj je minila že skoraj cela ura, pa še vedno ni bilo novice.

Pred petnajstimi minutami se je Coleman dvignil in oklevalje dejal: „Mogoče bi šel pogledat, če je v laboratoriju kaj...“

Stari zdravnik ga je pogledal s pasje vdanimi očmi. Nato ga je skoraj roteče prosil: „Če vam ni težko, ostanite!“

Na svoje veliko presenečenje je Coleman odvrnil: „Seveda, če želite.“ In po tistem sta se vrnila k svojemu delu, ki naj bi jima preganjalo čas.

Tudi Davidu Colemanu je bilo čakanje muka. Zavedal se je, da je skoraj tako napet kot Pearson, čeprav je v tem trenutku stari zdravnik očitneje kazal svoj strah. Privrkat je Coleman spoznal, kako je čustveno povezan tem primerom. Ob spoznanju, da je imel glede krvne preiskave prav on in ne Pearson, ni čutil nobenega zadovoljstva. Edino, kar si je v tem trenutku želel iz vsega srca, zaradi Alexanderovih, je bilo, da bi njun otrok živel. Silovitost tega čustva je presenetila njega samega. Nenavadno je bilo, da ga je kaka stvar tako globoko prizadela. Vendar se je spomnil, da mu je bil John Alexander vseč že takoj ob prihodu v burlingtonsko bolnišnico. Kasneje, ko je spoznal njegovo ženo in izvedel, da so vsi trije doma iz istega mesta, ga je skrivaj, a izrazito prevzel občutek nekakega tovarštva.

Čas se je pomikal počasi, vsaka nova minuta čakanja se mu je zdelala daljša od prejšnje. Poskušal je razmišljati o kakem problemu, da bi zaposlil svoje misli. Kadar je moral čakati, si je vedno pomagal s tem. Odločil se je, da se bo osredotočil na nekatera dejstva Alexanderovega primera. Prva točka, je premišljeval: Dejstvo, da je Coombsov test sedaj pokazal pozitiven izid, pomeni, da ima tudi mati RH senzibilno kri. Razmišljal je, kako je moglo priti do tega.

Mati, Elizabeth Alexander, je seveda lahko postala senzibilna med svojo prvo nosečnostjo. David Coleman je mislil: Ni rečeno, da je bil prizadet že prvi otrok. Tisti, ki je umrl – kaj mu je že povedala? – oh, da, zaradi bronhitisa. Veliko bolj verjetno je bilo, da se so znaki senzibilnosti pojavili med drugo nosečnostjo.

Hitro pripravljene večerje

Jedi s sirom

Marsikje mora biti sir vsak dan na mizi. Na Holandskem ga jedo že pri zajtrku, v Franciji po kosilu, v Italiji po večerji, Švicarji pa ga z raznimi drugimi živili pripravljajo tudi v toplih obrokih. Če primerjamo ceno mesa s ceno sira, ne moremo reči, da je sir predrag; nima ne kosti ne kit kot meso slabše kakovosti, ki ga moramo hočeš nočeš drago plačati. Sir vsebuje veliko količino popolnih beljakovin, maščobe, rudninske snovi (kalcij in fosfor) pa vitamina A in B. Pomemben je zlasti v prehrani otrok in starejših ljudi. Upoštevajo ga tudi pri dietni prehrani. Zdravo ga je jesti po kosilu, saj encimi v siru pospešujejo prebavo. Znano je, da so ljudje, ki uživajo dosti sira, trdnega zdravi.

Topli sirovi kruhki

Potrebujete: 10 rezin belega kruha (za sendviče), 8 dkg surovega masla, 2 rumenjaka, 15 dkg nastrganega sira, malo soli, ščepec rdeče paprike, žličko sesekljane peteršilja.

Maslo gladko umešajte z rumenjaki, dodajte nastrgan sir, po-

solite ter vnovič dobro premešajte. Mešanico namažite na kruhove rezine, rezine pa zložite v pekač. V precej vroči pečici pustite kruhke le nekaj minut, toliko da dobijo rumeno barvo. Pečene potresite s papriko in seseklim peteršiljem. Kruhke ponudite s čajem ali kako drugo toplo pijačo.

Topli sirovi kruhki z vinom

Potrebujete: 15 dkg ementalkega sira ali grojerja, kozarec belega vina in pol, 1 jajce, žlico surovega masla, ščepec rdeče paprike, 4 rezine mlečnega kruha – 1 cm debelo odrezane.

Nastrganemu siru primešajte vino in jajce. To rahlo in okusno mešanico namažite na kruhove rezine. Jensko skledo za pečenje namažite s surovim maslom, nato pa vanjo zdevajte kruhke. Specite jih v vroči pečici, da postanajo zlato rjavi. Večerja bo še posebno teknila, če boste h kruhkam ponudili pivo.

Ocvrti sir

Potrebujete: 8–10 dkg sira na osebo, 2 jajci, drobtine, moko in olje za cvrenje.

Sir narežite na pol cm debele rezine, malo jih posolite in popoprajte. Panirajte jih dvakrat, sicer bi se sir stopil v pretanki skorjici jajc in drobtin. K ocvrtemu siru postrezite s solato ali majonezno omako.

Sirovi kroketi s šunko

Potrebujete: za osebo vzamete tri rezine ementalkega sira ali trapista, ki jih razrežete na palčice, tri tanke rezine šunke, sol, poper; jajca, moko in drobtine za paniranje in olje za cvrenje.

Posoljene in popoprane palčice sira zavijte v šunko in vsak zavitek spnite z zoborebcom. Dvakrat panirajte in ocvrte. Zraven ponudite poljubno solato ali majonezno omako. Večerja je izredno okusna, nasitna in hitro pripravljena. Preden krokete servirate, potegnite iz njih zoborebce.

Sirovi kanapeji

Narežite enakomerne oblike kruha, 2–3 cm dolge in pol cm široke. Opecite jih in ohladite, nato pa prav na tanko namažite s maslom. Na vsak kruhek položite sir enake velikosti, pol cm debelo odrezan, na sir pa pol manjši košček lepo odrezanega ananasa ali dobre hruške. Prebodite z zoborebcom, da se ne razsuje. Ponudite z drugimi vrstami kanapejev ob pijači – aperitivu.

Omleta po kmečko

Recept je znan iz francoske kuhinje. Za 4 osebe potrebujete:

10 dkg prekajane slanine, 5 dkg sesekljane čebule, 10–15 dkg kuhane govedine ali ostanek pečene, za silo je dobra tudi šunka, pol kg kuhanega krompirja, 3 jajca, pol dl sladke smetane, ščepec majarona, sol, poper, sesekljan zeleni peteršilj.

Slanino zrežite na majhne kocke in jo spržite s čebulo. Kuhan krompir narežite na lističe, mu dodajte tanko zrezano meso, solite, poprajte, nato pa vse skupaj pražite, da krompir rahlo porumeni. Tačas stepite jajca s smetano in zmes prelijte čez krompir z mesom. Med pečenjem ponev večkrat stresite. Omleta je pečena, ko jajca zakrknjejo. Pečeno prepognite, stresite na ovalen krožnik in potresite s seseklim peteršiljem. Servirajte s solato.

Omleta po lovsko

Za dve osebi potrebujete: 4 jajca, 3 dkg maščobe (olje ali maslo), 5 dkg telečjih ali svinjskih jeter, 5 dkg svežih gob (šampinjonov) ali nekaj lističev suhih, namočenih gob, curek vina, sol, poper, žličko sesekljane čebule.

Jetra in gobe zrežite na lističe, spržite s čebulo, solite, poprajte in dodajte curek vina.

Jajca stepite in jih vlijte na vročo maščobo, da zakrknjejo. Pridenite sprajeno zmes, premešajte, oblikujte omleto in jo specite.

Večerja po italijansko

Za 4 osebe potrebujete: 8 majhnih zrezkov – filejev (file pomeni v kuharstvu 2 majhna zrezka, težka, kot je 1 zrezek ponavadi), sol, poper, malo meke, 3 žlice olja, 15 dkg jušne zelenjave, osminko litra črnega ali rdečega vina; parmezan in sesekljano šunko.

Zrezke potolcite, solite in popoprajte ter na obeh straneh rahlo potresite z moko. Hitro jih opecite na obeh straneh, nato jih zdevajte na pogret krožnik. Na preostalem olju spržite na rezance zrezano jušno zelenjavo in jo zalijte z vinom. Po potrebi omako razredčite z vodo. Nato v omako zdevajte fileje in posodo pokrijte. Dušite do mehkega.

Skuhajte špagete, jih potresite z nastrganim parmezanom in s sesekljano šunko.

Kako lahko testirate otroka

Za otroka dveh let PREDMETI IN NJIH UPO- RABA

Otroku razložite, za kaj rabimo različne predmete, ona pa vam mora povedati, kako se imenujejo. Na mizi razvrstite pet predmetov: skodelico, čevlji, nož, kovance, krtačo, zraven mize pa postavite stol. Recite otroku: „Pokaži, s čim pijemo?“ Otroku mora pokazati skodelico. „Pokaži, kaj si obuješ!“ Otroku mora pokazati čevlje. „S čim kupujemo?“ „S čim režemo kruh?“ „S čim se češemo?“ „Na čem sedimo?“

Otrok je uspešno opravil test, če je pravilno imenoval tri predmete. Ni važno, ali otrok imena predmetov pravilno izgovarja, pomembno je, da ve, čemu rabijo.

Za otroka treh let SI FANTEK ALI DEKLICA?

Zavest, kateremu spolu pripada, odloča o globalni zrelosti triletnega malčka. Če je fantek, ga vprašajte: „Si fantek ali deklica?“ Če je deklica, vprašanje obrnite: „Si deklica ali fantek?“ Če otrok ne odgovori takoj, vprašajte fantka: „Si deklica?“ In deklico: „Si fantek?“ Če otrok odgovori: „Ne“, ponovite prvo vprašanje. Odgovor je pravilen, če se otrok zaveda razlike med spoloma. Paziti morate, da vprašanje postavljate pravilno.

Za otroka štirih let ŠTIRJE KOVANCİ

Na mizi postavite v vrsto štiri kovance. Otroku recite: „Na mizi so štirje kovanci, šteje jih in pokaži s prstom!“ Otroku mora šteti in se pri vsaki številki s prstom dotakniti kovanca. Test je uspešen, če otrok pravilno šteje in štetje usklajuje z gibi.

Za otroka petih let MISKA IN SIR

Pokažite spodnjo risbo otroku petih let in mu recite:

„Nekoč sta živeli dve miški. Nekega dne je ena izmed njiju našla luknjico v zidu. Smuknila je vanjo (pokazati morate začetek blodnjaka) in posročilo se ji je priti do sira (pokazati morate sir). Druga miška je prav tako lačna, tudi ona bi rada prišla do sira, ti ji pokaži pot!“

Otrok lahko poskuša dvakrat. Če zaide v slepo ulico, mu pokažite, da ulica nima izhoda, šele nato mu lahko recate, naj poskusi znova.

Za otroka šestih let KAJ MANJKA?

Otrok mora dopolnjevati stavke. Naročite mu: „Pazi in mi povej, kaj manjka pri tehle stavkih. Vsak stavek moraš pravilno povedati do konca. Začniva s prvim:

„Brat je fantek, sestra je ...“

„Podnevi je svetlo, ponoči je ...“

„Oče je moški, mati je ...“

„Polž leze počasi, zajec teče ...“

Test je uspešen, če otrok pravilno dopolni tri stavke.

Čipkaste rokavice za poletje

obroček) *; ponavljajte, kolikor krat je potrebno.

2. vrsta: 1 polg. p. v obroček, ki ste ga skvačkali nazadnje, 3 ver. p., 6 šib. p. v obroček, 7 šib. p. v vsak naslednji obroček do konice prsta, v obroček na konici prsta naredite 10 šib. p., nadaljujte vzdolž nasprotni strani in naredite še 7 šib. p., 7 šib. p. v vsak naslednji obroček, v zadnji obroček 10 šib. p. (zapestje), z 1 polg. p., ki jo vbodete v 3. od 3 ver. p., zaključite.

3. vrsta: 1 polg. p. v vsako od naslednjih 2 šib. p., v naslednjo šib. p. 1 g. p., 3 ver. p. in 1 g. p. (pikot), * 5 ver. p., 3 šib. p. v naslednjem obročku preskočite, 1 pikot v naslednjo šib. p.; od * do konic prsta ponavljajte, 3 ver. p., naslednje 3 šib. p. preskočite, 1 g. p. v naslednjo šib. p., 3 ver. p., naslednjo šib. p. preskočite, 1 g. p. v naslednjo šib. p. (1 pikot

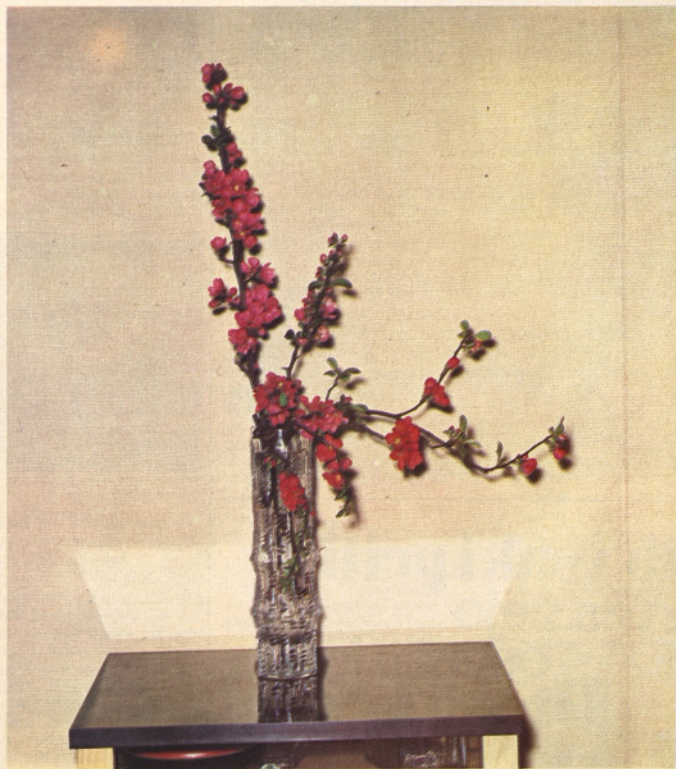
na konici prsta), 3 ver. p., 3 šib. p. preskočite, 1 pikot v naslednjo šib. p. Od * do * ponavljajte do zadnjih 6 šib. p. Nit odrežite in zasijte.

Po tem navodilu kvačkate mezinice, ki je dolg 13 obročkov. Pri drugih prstih, na primer **prstancu**, potrebujete 15 obročkov, tretjo vrsto pa delate takole:

1 polg. p. v vsako od 2 šib. p., 1 g. p. v naslednjo šib. p., 1 ver. p., 1 polg. p. v zadnji pikot že narejenega prsta, 1 ver. p., 1 g. p. v isto šib. p. na prstu, ki ga delate, (2 ver. p., 1 polg. p. v zanko iz 5 ver. p. na prstu, ki je že narejen, 2 ver. p., 3 šib. p. v naslednjem obročku sosednjega prsta preskočite, 1 g. p. v naslednjo šib. p., 1 ver. p., 1 polg. p. v naslednjo zanko — pikot — na prstu, ki je že narejen, 1 ver. p., 1 g. p. v isto šib. p. prsta, ki ga delate) tolikokrat, kolikokrat je potrebno — pri prstancu osemkrat —, 2 ver. p., 1 polg. p. v zanko iz naslednjih 5 ver. p. prsta, ki je že narejen, 2 ver. p., 3 šib. p. v naslednji obroček sosednjega prsta preskočite, 1 pikot v naslednjo šib. p., prst sklonjate kot prejšnjega.

Za sredinec potrebujete 16 obročkov, za kazalec 15 in za palec 8.

Hrbet rokavice in spodnji del (za dlan) kvačkajte posebej, nato pa ju skvačkajte skupaj, tako da delate manjše 1 ver. p., 1 g. p. Na isti način skvačkate skupaj tudi prste.

Aranžma ikebane v aprilu

Spomladi daje lepota cvetočega drevja in grmičevja poseben čar našim vrtovom. Z zelenjem in cvetjem nismo več v zadregi — tudi japonsko kutino boste zlahka našli. Za aprilski aranžma sem izbrala veje cvetoče kutine in jih razvrstila v kristalni vazi. Stil je viseči. V levo stran križca, ki je nameščen v kristalni vazi, je pritrjena navpično lahno upognjena veja kutine. V isti predal je zataknjena druga veja, ki je upognjena tako, da visi prek ustja vaze v desno stran. Med obema vejama so še manjše. Linije so zelo izrazite, to pa aranžma lepo prikazuje. Vitka kristalna vaza in cvetoče veje z intenzivno barvo tvorijo ubrano celoto. Veje imajo mnogo cvetov, zato ni potrebno dodajati drugega cvetja. Aranžma vam bo dalj časa obstal, če ga boste sestavili iz vej, kjer so cveti še v popkih ali samo rahlo odprti.

KLARA KOS

CVETAL DVAKRATNO ZADOVOLJSTVO LEPO CVETJE - PRAKTIČNE NAGRADE

TOVARNA DUŠIKA RUŠE,
razpisuje veliko nagrado akcijo „CVETAL“, ki traja od 1. januarja do
15. oktobra 1972.

Sodeluje lahko vsak vsaj z enim žrebnim lističem, ki pošlje tovarni pet
malih ali en veliki zamašek iz plastenke tekočih gnojil CVETAL,
FLORIS in KAKTUS.

Zamaški morajo imeti nalepljeno etiketo zlate medalje, ki jo je tovarna
prejela za CVETAL.

V letošnjem letu bo tovarna izvedla trikratno žrebanje. Vsakokrat bo
med udeležence nagradne akcije podelila tri glavne nagrade.

1. STROJ ZA POMIVANJE POSODE
 2. TELEVIZIJSKI SPREJEMNIK
 3. KASETNI MAGNETOFON IN
- 47 drugih praktičnih nagrad ter kolekcije naših proizvodov. Več sreče bo
imel tisti, ki bo pri vsakem žrebanju sodeloval z večjim številom žrebnih
lističev.

Zamaške pošljite skupaj z vašim točnim naslovom:

TOVARNA DUŠIKA RUŠE
za nagradno igro
»CVETAL«
62342 Ruše

SKRIVNOST LEPOTE

*Pomlad tudi
kožo užeja*

3

4

**Ob vsaki priliki
in za žejo
osvežujoče**

Se spominjate, ko sem pisala o
zaščitem kislem plašču, ki skrbi
za to, da bakterije kože ne bi
mogle škodovati? V današnjem
času ta varovalni plašč ohranimo
le z velikimi težavami, saj nam je
nenehen nasprotnik zamazano
ozračje. Zaradi prahu in raznih
drugih delcev se kislost kože
vedno bolj zmanjšuje. Koži je
treba pomagati, najprej s tem, da
ji privoščite pravilno izbrane koz-
metične preparate, take, ki bodo
kislost kože ohranjali ali jo celo
pridobili. Najboljši je za ta namen
kakovosten tonični lotion. Z
njim mora biti seveda uskladen
mleko za čiščenje kože, krema in
tudi preparat za make-up.

Znova in znova omenjam ma-
sko, ki kožo poživlja in ji daje
potrebno vlago. To je kozmetič-
no sredstvo, ki je dosegljivo prav
vsaki ženski; ni nujno, da si jo
kupi v drogeriji, korenček, ba-
nana, skuta, beljak in kaj podob-
nega se najde v vsaki kuhinji.

Znano je, da ženske, ki žive ob
morju, ohranijo lepo, nežno polt
v pozna leta. Morski zrak koži
nadvse prija. Razumimo se prav:
ne govorimo o tistih, ki bi bile
rade čimbolj zagorele v obraz, saj
sončenje kožo preveč izsuši.
Svež, vlažen morski zrak je zavez-

nik kože, zato ne bodite slabe
volje, kadar ste na počitnicah na
morju, pa vam vreme ni naklo-
njeno.

Sončlad uživajte tople sončne
žarke; bodite raje preveč previdni
kot premalo. Na mladi, napeti in
prožni koži se posledice še ne
pokažejo tako kmalu, medtem ko
morajo biti malo starejše ženske
pri sončenju zelo previdne. Koža,
ki se je že čez zimo zelo izsušila,
da je videti kar nekam upadla, bo
po sončenju še bolj žalostna.
Tudi rjava barva, ki pri sončenju
nastane, ni enakomerna. Pokaže-
jo se pege, koža se še bolj izsuši
in dvojna škoda je tu. Če si želite
imeti lepo zagorelo polt, je bolje,
da si jo pridobite s tako imeno-
vanimi preparati DHA, ki kožo
obvarajo brez pomoči sončnih
žarkov.

Na fotografijah vidite nekaj vaj-
ki pomagajo oživiti kožo s tem,
da napno in okrepe obrazne
mišice. Kmalu boste opazili raz-
veseljivo spremembo na bolje.
Takrat vsakdanjih vaj nikar ne
prekinite, ampak jih še bolj vneto
nadaljujte.

1. Sprostite čelo, ga pogladite
in nato za nekaj sekund močno
napnite kožo.

2

5

Stara sem 16 let. Preglavice mi delajo lasje, ki so mastni, tanki in redki. Pokvarila sem jih z električnimi kleščami za navijanje las. Konice sem zasmodila in zdaj se mi cepijo.

Prosim, svetujte mi, kako naj ravnam, da si bodo lasje opomogli. Umivam si jih vsaka dva dni, pa so še bolj mastni. Kakšen šampon naj uporabljam? Svetujte mi sredstvo za krepitev las.

Tanja iz Maribora

Najprej naj ti frizerka lase ostrizje tako, da bo odrezala razcepljene konice in frizuro oblikovala, da ti las ne bo več treba navijati. V drogeriji prosí, naj ti dajo kako sredstvo, ki ima oznako „za regeneracijo poškodovanih las“. Ravnaj se natanko po navodilih. Lase si umivaj kvečjem vsak teden enkrat, pogosteje pa raje ne, ker se ti bodo še hitreje mastili. Namesto šampona uporabljaljaj spenjen rumenjak, ki mu prilij silce ruma. V zadnjjo splakovalno vodo stisni sok pol limone. Ne pričakuj, da bi si lasje opomogli čez noč, saj jih tudi pokvarila nisi v tako kratkem času.

Zadnje čase s strahom opazam, da so se mi na koži začele širiti pore in po licih je videti drobne žilice. Sprašujem se, kje tiči vzrok, saj koga neugem kakor po navadi in tudi hrane nisem spreminjala. Bi bila tega lahko kriva savna?

Sida

Lahko. Nikjer pa ni rečeno, da se vam to ne bi zgodilo, tudi če ne bi obiskovali savne. Če se vam zdi, da raje ne bi tvegali se savni odpojevte.

Zaljubljen sem v bleščeče barve, najrajši pa imam rumeno. Kmalu bom srečala Abrahama, zato imam pomisleke. Ali so za žensko mojih let še svetle barve ali pa bom v njih videti smešna?

Ivanka

Nikar si ne delajte nepotrebnih skrbí, na izbiro barv leta prav nič ne vplivajo. Pazite le na to, da vam ne bizihrali barve, ki bodo pristojale vašim lasem in barvi polti. Za temnolase ženske z rjavkasto kožo je rumena barva kot nalašč, pa tudi plavalaske — če niso preveč blede — se lahko

oblajajo v rumeno. Le tista, ki ima zelo svetlo, skoraj belo kožo, naj izbere rumeno, ki ima pri-mešane precej rjave. Prav taka rumena se bo ujemala s kožo, kakršno imajo rdečelaske.

Pred nekaj dnevi sem bila z družbo na kosilu v neki restavraciji. Za predjed so nam postregli z ocvrtimi žabjimi kraki. Na pogrinjku so bile vilice in nož, jaz pa sem jedla krake kar z rokami, medtem ko so se drugi ubadali z vilicami in nožem. Natakari mi je prinesel skledico z mlačno vodo. Zdaj se sprašujem, ali se nisem morda slabo vedla?

Katarina

V Franciji, kjer so zabji kraki specialiteta, jih ljudje nosijo v usta s prsti. Kljub temu pa je na mizi tudi pribor — za prilogo ali za tiste, ki si ne marajo umazati prstov. Skledico z vodo so vam prinesli malo pozno, a zaradi tega si ne belite glave. Mislijo pač, da si je treba roke umiti samo po jedi.

Imava fikus — širokolistni gumijevce. Lepo nama uspeva, saj je v zadnjih 6 do 7 mesecih pognal 13 listov. Stoji na svetlem, toplem prostoru.

Loteva se ga neka bolezen, katere znamenja boste videli na priloženem listu. Prosim, povejte, za katero bolezen gre in kako se da opraviti.

Nani in Marjan

Odgovarja naša sodelavka Minca: Upam, da bolezen na fikus ni preveč napredovala. Če sklepam prav, gre za bolezen, ki je za to rastlino zelo nenavadna. Fikus ima glivično okužbo, ki jo skušajte pozdraviti tako, da boste škropili s sredstvi kot na primer: bakreno apno, dihan, delan. Natančno ubogajte navodila, ki so napisana na etiketi. Ta sredstva boste v majhni količini dobili v trgovinah s semeni ali v cvetličarnah.

Če so poškodbe na listih že hude, pri vrhu rastlini odrežite del stebra; čez nekaj časa bo pognal nov vršič.

Šesto leto stanujemo v novem stanovanju. Parket se je v tem

praktične,
elegantne,
kvalitete

NARTALAS
lasulje

času tako osušil, da so med deščicami zazevale razpoke, ki so tudi 1 cm široke. Že leto dni po selitvi se je parket v nekaterih drugih stanovanjih tudi tako zelo osušil, da ga je moral investitor zamenjati, a danes so tudi nova tla taka kakor naša.

Parketa ne bi želela prelagati, ker so stroški prehudi. Ali veste, s čim bi spranje zalila in potem na parket položila tapism? Za tapismo sicer nisem preveč navdušena, ker imam težko pohištvo, ki bi ga morala premikati, da bi lahko očistila tla pod njim.

Meta

Kot kaže, ste imeli s parketom res izredno smolo, zato bi najbrž lahko zahtevali, da vam ga na novo položijo. Tako širokih spranj se zakrpati ne da, vsaj ne tako, da bi bil parket kljub temu lep.

Res je rešitev tapismo, čeprav ni poceni, a imeli ga boste v kratkem času. Tapismo mora biti zares prvovrsten, vzdržljiv in odporen proti pritiskom. Debelejši ko je, boljši je: na rezih se ne sme cefrati, ampak mora biti rob oster.

Parket, na katerega boste tapismo polagali, mora biti čisto gladek, saj se obloga drugače razteza in krči kakor les. Spranje med deščicami zakitajte s kitom, ki ga pripravite iz mizarskega kleja in mavca, ali s kitom iz mizarskega kleja in drobnega zaganja. Kit naj se dobroba posuši, nato pa pokličite brusilca, da bo s strojem prav gladko zbrusil parket s kitom vred. Na tako pripravljeno podlago boste potem lahko položili tapismo. Prihranili boste preproge in še delo, ki bi ga imeli s čiščenjem parketa.

2. Z obema rokama pritisneta na senca. Pritisnik nekaj sekund zadržite, nato ga sprostite. Podobno potiskajte na gornji rob licih. Kože pri tem ne smete premikati!

3. Zajemite sapo in napihnite lici. Zrak počasi izpuščajte, medtem pa z dlanmi rahlo udarjajte od spodaj navzgor.

4. Proti gubicam v okolici ust zelo pomaga tale vaja. Ustnici potegnite čez zobe, kakor kaže slika.

5. Glavo nagnite nazaj, brado potisnite močno naprej in nekoliko navzgor.

Pripravite majhno zaroto, prenesite svojo okolico s čim novim. Na primer: uredite si pri-česko malo drugače, kot ste vajeni, skrbite za to, da boste vedno negovani, ne samo zunaj, ampak tudi v družinskem krogu, jejte zdravo prehrano in gibajte se vsak dan vsaj eno uro na svežem zraku. Priročite si dovolj spanja (vsaj sedem do osem ur je minimum). Ne pozabite, da samo zanimiva ženska zbujata zanimanje, zato se učite in izpopolnjujte svoje znanje.

MAGDA DEŽMAN

za ugodne
trenutke...

Franck
KIKIRIKI

ZARADI RAZLIČNIH ZAVITKOV FRANCK KIKIRIKIJEV BOSTE LAHKO ZA
VSAKO PRILOŽNOST IZBRALI TISTE, KI VAM NAJBOLJ USTREZAJO.

„Kako naprej?“

Z mamu živiva sami. Stara sem osemnajst let. Toda živim jih v prazno. Nikamor ne smem, vedno moram spremljati mamu, tudi v družbo njenih prijateljev, kjer sem osamljena in se dolgočasim. Z mamu sem se poskušala pogovoriti, toda zavračja trm, da jo moram vedno spremljati. Tudi oblačiti se moram tako, kot se zdi mami prav. Zaradi vsega tega sem postala zares potrtja.

Janja

Draga Janja, mama je očitno zelo navezana na vas in v tej svoji navezanosti seveda tudi nekoliko sebična. V takem položaju je vsak nasvet zelo tvegan, kajti vsak bi lahko vašo mamu še bolj prizadel in povzročil med vama še globlje nesporazume. Prav nerada se za takem k taktiziranju, pa kljub temu moramo začeti:

Ali prijateljice vaše mame nimate otrok vaše starosti? Njim ni treba hoditi na skupne sestanke, kajne? Ali se ne bi povežali z njimi in poizvedeli, kako se jim je to posrečilo? Ne bi mogoe na dan takšnega sestanka vi, mladi, pripravili svoj program – obisk kinematografa, kopanje, sprehod – in se šele proti koncu sestanka starejših vs skupaj zbrali, da bi bil volk sit in koza cela?

Pa tudi v odkritih pogovorih z mamu ni treba odnehati že ob prvem napelem poskusu. In takšnih pogovorov nikakor ne kaže utemeljevati s tem, da nimate nič od življenja, da vam je dolgočasno in tako naprej. Vprašajte mamu, če njenih prijateljic mogoe le ne moti vaša navzočnost, saj bi se lahko bolj odkrito in sproščeno pogovarjale o težavah odraslih v odnosnosti mladih. Pogovarjate se z njo še in še, a vedno ljubezno, s spoštovanjem in potrpežljivostjo, brez vzklipljivosti. Takšna potrpežljivost je navadno nagrajena z uspehom.

Še vedno sama

Danes se bama oglašam že drugič. Takrat sem bila še mlada, imela sem dvajset let. Danes pa jih imam že skoraj petindvajset in vendar bo moje pismo približno enako kot takrat. Še vedno sem sama, ne najdem človeka, katerega mi poklonila svoj ljubezni, katerega bi zaupala in ki bi me razumel. Imam srednjo izobrazbo, dobro službo, sem povprečna zunajnost, sem pa iz dneva v dan bolj vase zaprta. Mudi me misel, da bom morala vse življenje ostati sama, neupoštevana, ker bom pač stara devica. Mislim, da je vzrok moje osamljenosti

tudi v tem, da imam preveč starokopitne starke. Ko sem bila mlajša, sta mi vedno govorila: imaš še dovolj časa za ples in zabavo, zdaj pri petindvajsetih pa me je sram, saj sama ne morem na prireditve ali kaj podobnega. Zame ni drugak kot služba in delo doma. Vse moje prijateljice, ki niso imele tako strogih staršev, so že poročene. Podzvestno sem začela že sovražiti starke, ki mislijo, da je dovolj biti pošten in vestno opravljati svoje delo. Kaj naj naredim, da bom tudi jaz nekoč srečna in bo moje življenje dobilo pravi smisel, ker tako počasi izgubljam voljo do življenja.

Erna

Draga Erna,

že Prešeren je v drugačnih časih, drugačnih, za ženske veliko manj ugodnih družbenih razmerah usodo „stare device“ pripisal šele tridesetletni ženski. Torej se vam dandanes, ko je žena v življenju in družbi vse drugače upoštevana, niti najmanj ni treba bati takšne bolj zaradi tradicionalnih pomislekov kakor zaradi današnjih razmer ožigane usode.

Ne bojte se samostojnosti! Produktivni ste, samostojni, na delovnem mestu upoštevani, doma so vas naučili vestnosti. Tudi z delom je mogoe napolniti življenje in mu dati smisel.

S petindvajsetimi leti ste dosegli stopnjo samostojnosti in zrelosti. Sedaj lahko brez zadržkov, ki jih pogaja mladost, zaživite svoje življenje. Staršem ste dali njihov del, ki ga bi ne treba zavreči ali odeloževati, vzemite si še svojega. Ker imate dobro službo, si lahko privoščite potovanja, počitnice, abnoma v gledališču – vse to lahko naredi samostojna ženska brez obveznega spremljevalca, pač pa ima možnost, da naveže nova poznanstva in stike. Vaša zunanjost gotovo ni tako zelo povprečna, le vedno enaka je, pa se še naveličate. Razmislite, kaj ste naredile zase, za svoje lase, svoj obraz, svojo garderobo. Obnovite in osvežite se, zadovoljni boste s seboj in takoj tudi veliko bolj samozavestni, zagrenjenosti ne bo več. Nemiselno bi bilo prekiniti stike s poročeniimi prijateljicami samo zato, ker ste še vedno sami. Družbo morate imeti in gotovo jim niste odveč, če jih obiščete, ali se jim pridružite na njihovem izletu ali drugim družabnem srečanju.

Doma vam sedaj gotovo več ne branijo družabnega življenja. Če pa je zaradi starih prepovedi v vas ostala utenjenost, se je morate otresti. Najbolj radikalen korak je

sprememba okolja, drugo službeno mesto, četudi v drugem kraju. Če ste prepričani, da se z vztrajanjem in dosedanjem okolju ne bo za vas moglo nič spremeniti, razmislite o popolni osamosvojitvi.

Nikar ne npritate staršem vse krivde. Hoteli so vas dobro vzgojiti in to su tudi dosegli. Nikakor pa ni bil njihov namen, da bi osiromašili vaše življenje. Za njegovo bogatenje morate poskrbeti sami, ne pa obupovati pregodaj prekržanih rok.

Koliko kilogramov?

Lepo vas prosim, da mi poveste, koliko moram tehtati, če sem stara 13 let in 170 cm visoka.

Marjanca

Draga Marjanca, pri trinajstih letih ni železnih pravil, ki bi odredila razmerje med višino in težo. Nasploh velja, da je bolje biti malo bolj vitek kot pregodaj „zaokrožen“. Pri tebi lahko tehtnica pokaže tudi precej več 50 kg.

Na zatožni klopi

Že vrsto let sem naročnica vaše revije. Sem mati treh šoloobveznih otrok in sem prisiljena zaradi rubrike „Zaupno“ revijo odgovoriti. Druga izhoda ni. To, kar prinaša ta rubrika, presega vse meje dostojnosti. Vaša „Marta“ orokavično javno odgovarja npr. desetletnici, ki da je imela že dva fanti, drugemu dečku na vprašanje o samozadovaljevanju itd. itd. Taki odgovori niso za javnost. Če koga zanimajo, naj jim odgovorja neposredno, ne pa v javni reviji. Pomislite vendar, da je tako branje magnez za mladino, ki se ni zrela, da bi povsem razumela spolnost. Prisluhnite ljudstvu in videli boste, da s takim pisanjem odbijate naročnike. Kajti matere bi dale vse, da bi svoje otroke obdržale na dostojni višini morale. Če za vašo „Marto“ nimate drugačnega dela, naj gre čistit sneg na ulice, tako bo vsaj koristila skupnosti, ne pa da s takimi odgovori moralno uničuje naše otroke. Mladini, ki sprajuje takšne stvari, pa je potrebna palica, ne pa orokavični odgovori.

Zopet ste objavili reklamo za Figure veneris. Od tujih narodov prevzemajmo to, kar je dobro, moralno za naš narod, ne pa pornografije, ki moralno uničuje in kvari posebno mladino. Ali se naša javna občila ne zavedajo odgovornosti pred zgodovino? Ne upoštevajo niti besed, ki jih je med drugimi povedal tudi naš predsednik na 21. seji ZKJ. Zalostno je, če se revija vzdržuje s prispevki takih reklam. Bolje je, da jo podžadite.

Podpis nečitljiv

Draga tovarišica, kot vsem, ki iskreno povedo svoje mnenje, hvala tudi vam! Vaše pripombe bom upoštevala, poskušala bom pisati o občutljivih vprašanjih, s katerimi se posebno mladi obračajo name, se bolj „orokavičeno“, kot pravite, nikakor pa ne bom molčala o njih. Osebnim jim, žal, ne morem odgovoriti, ker skoraj vsi naredijo tako kot vi: podpisajo se nečitljivo ali s šifro, naslov zamolčijo, da bi zavarovali svoje majhno, a zanje veliko skrivnost.

Spričo popolne, že kar zbegane nevednosti v osnovnih vprašanjih, pred katera postavlja življenjski razvoj mladega človeka, bi bil molk bolj škodljiv kot odkrit odgovor. Prav zaradi nevednosti prihaja do zmot in napak, celo do globokih duševnih stisk, do odtujitve v družini, do življenjskega pesimizma. Otrok je osebnost. Z molkom, s polresnico ali plitvo lažjo ga ne moremo potolaziti, še manj pa pravilno vzgojiti. Več nemoralnega se mi zdi v idilični laži o štorčki kot pa v pravilno oblikovani resnici, primerni za določeno starostno in zrelostno stopnjo otroka. Tako meni tudi sodobna pedagoška znanost. Pravilno poučen mlad človek bo ločil med naravnim in nenaravnim, med dobrim in slabim, med pravilnim in nepravilnim v medsebojnih odnosih. Neupočen mlad človek se bo, žal, učil v svojih poskusih in v svojih napakah.

Ni zapirajmo oči ob občutljivih, a pomembnih vprašanjih, ki zanimajo mlade ljudi. Ne odtujujmo se jim z izgovori. Vsako temo, ki se nam v tisku ne zdi pravilno obdelana, lahko vendarle dobro porabimo: za odkrit, neposreden pogovor z mladimi. Tak pogovor velja za najboljšo vzgojno obliko, mnogo boljše, kot je palica.

Tudi pri reklamah, upam, ne pretiravamo. Če objavimo reklamo za knjigo, namenjeno odraslim, ki jo uvaja poljudna beseda uglednega strokovnjaka, ne pričujemo pornografije, pač pa strokovno delo.

Kar pa ne gre zaveda, draga tovarišica, seveda ga čistim, kadar zapade – pred svojim pragom.

čiste

V šesti božji zapovedi stoji zapisano: „Ne ubijaj!“ Zato se je Stone, ki je bil kveker, javil v vojsko kot sofer. Tako je lahko služil domovini, ne da bi mu bilo treba zagrešiti strašni zločin – ubijanje. Ker je imel visoko izobrazbo in lepe dohodka, bi lahko prišel na višji položaj, vendar je kot suženj svoje vesti ponižno pristal na hlapčevsko delo in na družbo ljudi, ki so se mu zdeli surovi.

Kaj je bil Stone? Plešasta kupola vrh mlaja. Bog mu je podelil trup le za to, da je vzdignil njegove misli nad mangelnostne skrbi tega sveta. Vsi njegovi gibi so predstavljali nič manj kot zmago duha nad stvarmi. Naj je bil položaj še tako težak, njegova drža za volanom je zmeraj ohranila leseno togost pridigarja na leci. Nič ga ni nikdar videl, da bi se smejal.

Nekega jutra, ko je bil prost, mu je prišlo na misel, da bi odšel na sprehod in tako sredi narave izkazal spoštovanje stvarniku. Z velikansko biblijo pod roko je s svojimi dolgimi koraki stopal prek travnikov, ki jih je pomlad obujala v življenje. Pogled na nebo, čivkanje vrabcev v travi – vse to ga je polnilo z radostjo.

Stone se je usedel in odprl biblijo, a tisti hip je na zavoju kolovoza zagledal neobzdranega konja mršavega trupa, ki so se mu pod kožo jasno risala rebra. Nenadoma je začutil v sebi silovit klic dolžnosti – doma je bil član društva za varstvo živali. Odšel je h konju, ga pogladil po mehkem gobcu in se, ne da bi še pomislil na sprehod, odpravil proti hlevom. Spotoma je pri vodnjaku konja napojil, ves čas pa je v roki trdno držal sveto pismo.

Hlevar, ki se je pisal Baker, je bil še mlad fant. Vedenje tega mladeniča je bilo že dolgo vzrok Stonove upravičene nejevolje – v vsakem kraju, kjer so se ustavili, je za hlevarjem jokal neotolajljiva ljubica.

„Lahko bi te naznanil marjorju,“ je dejal Stone, „a zapam ti, da bo zadostovalo to, kar ti imam povedati. Ta ubogi, bolni konj, ki sem ga pripeljal in za katerega boš skrbel, za služi boljše usodo kot ti.“

In je odšel s svojim umerjenim, svečanim korakom, ne da bi se menil za krotok za svojim hrbotom. Hlevarjeva oglata, štrleča brada je prepričljivo razode-

Izak Babelj

KVEKER

vala trmo, ki ne bo nikoli premagana.

Minilo je nekaj dni, konj pa se je še zmeraj potikal okrog, ne da bi kdo poskrbel zanj. Tedaj je Stone napel druge strune in Bakerju povedal približno takole: „Že mogoče, ti seme satanovo, da ti je bog podelil pravico pogubiti lastno dušo, vendar tvoji grehi ne smejo pasti z vso težo na nedolžnega konja. Le poglej si ga, ti lopov. Potika se okrog v zelo hudem stanju. Prepričan sem, da grdo ravnaš z njim, kar človek lahko pričakuje od malopridnega tvoje vrste. Naj ponovim, grešnik: hodi po svoji poti v pogubiljenje, kakor hitro se ti hoče,

vendar skrbi za tega konja, ali pa boš imel opraviti z mano.“

Od tega dne dalje je Stone čutil, da mu je previdnost zapuščala posebno poslanstvo – skrbeti za tega preziranega štirinožca. Ni se mu zdelo vredno, da bi si belil glavo z ljudmi, ki so vsi grešniki, do živali pa je čutil brezmejno usmiljenje. Naporne dolžnosti ga niso ovirale, da bi ne držal svoje obljube bogu. Ponoči je pogosto stopil iz avta – spal je v klobčič zvit na sedežu – in se šel prepričati, da konja ne morejo doseči hlevarjevi okovani skornji. Če je bilo vreme lepo, je zajahal svojo ljubljeno konja in uboga žival, ki si je ob takih prilož-

nostih nadela videz pomembnosti. Je v skoku ponesla njegovo dolgo, mršavo telo prek travnikov, ki so začneli zeleneti. Z obrazom, ki je bil tako bel, kot bi v njem ne bilo niti kaplje krvi, in s čvrsto stisnjenimi bledeimi ustnicami, je Stone spominjal na nesmrtnega, smeh zbujajočega viteza zalostne postave, ki na svojem Rosinantu jezdi med rožami in zoranimi polji.

Stonova vztrajnost je obrodila sad. Hlevar je čutil, da je pod stalnim nadzorstvom, zato je skrbno pazil, da bi ga Stone ne zalotil pri dejanju. Kadarkoli pa je bil s konjem sam, je stresl nanj vso silovitost svoje hudobne narave. Iz nekega neznanega razloga, ki ga ni znal pojasniti, se je bal molččega kvekerja, in zaradi tega strahu je Stona sovražil, sebe pa preziral. In v svojih očeh se je lahko vzdignil le tako, da je mučil konja, s katerim se je sprjel prijatelj. Takšna je pač prezira vredna človeška osebnost. Zaklepal se je s konjem v hlev in mu prebadal poraščene vlice čez ustnice z razžarjenimi iglami, mu pretepal hrbet z bičem.

spletem iz žice, ter mu metal sol v oči. Ko je imela zmučena žival končno mir, se je, oslepele od ostre soli in opotekajoča se kot pijanec, ponizno napotila v stajo, konjar pa se je ulegel na truh in se na ves glas smejal, uživajoč v svojem masčevanju.

Ko se je položaj na fronti spremenil, je bila enota, ki ji je pripadal Stone, premesčena v vrvarne kraje. Versko prepričanje Stonu ni dovoljevalo, da bi ubijal, dovoljevalo pa mu je, da se pusti ubiti. Nemci so napredovali proti reki Iseri. Stone je prevajal ranjence. Okrog njega so množično umirali ljudje najrazličnejših narodnosti. Stari gerilisti čistih in zalitih obrazov so postavali po grčih in se skoz daljnogledke razgledovali naokrog. Topovi so gremeli brez prestanka. Od zemlje je vel smrad in sonce se sijalo na razmesarjena trupla.

Stone je najprej pozabil na konja, čez kakšen teden pa ga je začela peči vest. Izkoristil je prvo priložnost in se odpravil v kraj, kjer je prej bivala četa. Konja je našel v temni lopi, ki je bila zbita iz strohnih desk. Žival je bila tako slabotna, da je z največjo težavo držala na nogah in imela je kalne oči. Naladno je zahrzala, ko je uzrla svojega zvestega prijatelja, in mu položila glavo, ki jo je le stezka nosila pokonci, na roke.

„Jaz nisem nič kriv,“ se je nesramno oglašil hlevar. „Ne dajajo nam ovs.“

„Prav,“ je odvrnil Stone, „ga bom že sam prinesel.“

Pogledal je v nebo, ki je sijalo skoz luknjo v strehi, in odšel.

Srečal sem ga nekaj ur kasneje in ga vprašal, ali na tej cesti ni nevarno. Zdel se mi je še bolj odsojen kot ponavadi. Zadržni krvavi dnevi so pustili v njem globoko sled in videti je bil tak, ko da začuje za samim sabo.

„Do zdaj ni bilo še nič,“ je rekel z votlim glasom, „na koncu poti pa utegne biti nevarno.“ In je dodal brez kakšnega očitnega poudarka: „Prišel sem po krmo. Nekaj ovsu moram najti.“

Drugo jutro so ga vojaki, ki so jih poslali ponj, našli mrtvega. Ležal je poleg kolesa svojega avta. Krogla mu je šla naravnost skoz lobanjo in avto je ležal v arku.

Tako je kveker Stone umrl zaradi ljubene do konja.

DEZERTER

Stotnik Gemier je bil imeniten fant pa še kos filozofa povrh. Na bojnem polju ga ni nič ustavilo, v zasebnem življenju pa ni zameril malenkosti. Iz vsega srca je ljubil Francijo in zato je bilo njegovo sovraštvo do barbarov, ki so zdaj korakali po njenih starodavnih tleh, neglasljivo, neusmiljeno in prav tako trajno kot življenje samo.

Kaj drugega naj človek se pove o stotniku Gemieru? Rad je imel svojo ženo, svoje otroke je vzgojil v dobre državljane, bil je Francoz, rodoljub, Parižan, ljubitelj knjig in lepih stvari. Zdal pa, nekega jasnega, rožnatnega pomladnega jutra, so stotniku Gemieru javili, da so med francoski in sovražnikovo bojno črto ujeli oboženo vojaka. Njegov namen, da bi dezertiral, je bil očiten, njegova krivda nedvomna in tako so ga zastraženo privedli pred stotnika.

„O, kaj ti si, Bogie?“

„Jaz sem, stotnik,“ je odvrnil vojak in salutiral.

„Torej ti je prišlo na misel, da

bi izkoristil zoro in se šel nadihat svežega zraka, a ne?“

Vojak je molčal.

„C'est bien, lahko gresta.“ Stražarja sta odšla in stotnik je zaklenil vrata za njima. Vojaku je bilo dvajset let.

„Saj veš, kaj se bo zgodilo s tabo, a ne? Voyons, zdaj pa mi vse pove!“

Bogie ni ničesar prikril. Povedal je, da je sit vojne. „Do grla sem sit vojne, mon capitaine! Že šest noči zapored ne morem spati zaradi grana...“ Sovražil je vojno. Ni nameraval zagrešiti izdajstva, temveč se samo predati.

Fant je bil pravzaprav prenesljivo zgovoren. Dejal je, da mu je šele dvajset let. Mon Dieu, c'est naturel, pri teh letih se vsakdo lahko zmoti! Mamu ima, pa dekle, des bons amis. Vse življenje ima še pred sabo, ta dvajsetletni Bogie, in vse, kar je svoji domovini storil hudega, bo lahko še popravil.

„Stotnik, kaj pa bo rekla moja mama, ko bo šlašla, da so me ustrelili kot najbolj zavrz-

nega zločinca?“ Vojak je padel na kolena.

„S tem me ne boš omeščal, Bogie!“ je rekel stotnik. „Vojaki so te videli. Pet takih, kot si ti, pa mi gre vsa četa k vragu. C'est la defeat. Cela jamais. Umreti boš moral, Bogie! Ampak preden umreš, se lahko operesh sramote. Na mairie ne bodo zvedeli za tvoj prestopke. Materi bodo sporočili, da si umrl častne smrti na bojnem polju. Pojdiva!“

Vojak je odšel za častnikom. Ko sta prišla v gozd, se je stotnik ustavil, vzel iz toka pištolo in jo izročil Bogieju.

„S tem se lahko izogneš vojskemu sodišču. Ustrelji se, Bogie! Vrnem se čez pet minut. Do takrat moraš opraviti.“

Gemier je odšel. Nič ni skalo gozdne tišine. Stotnik se je vrnil. Bogie ga je čakal po-vešenih ramen.

„Ne morem, stotnik,“ je zašepetal. „Nimam moči...“ In spet je začel pripovedovati o svoji materi, dekletu, prijateljih in o življenju, ki da je še vse pred njim...

„Dal ti bom novih pet minut, Bogie! Pa nikar me ne sili, da se takole v tri dni sprehajam naokrog.“

Ko se je vrnil, je vojak ležal na tleh in ihtel. Prsti so se mu oklepali pištolo in se komaj zaznavno premikali.

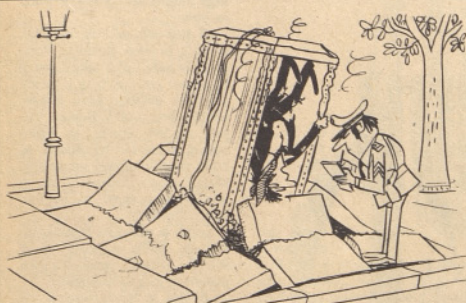
Tedaj ga je Gemier potegnil na nogo, se mu zazrl naravnost v oči in mu rekel s prijaznim, dobrotljivim glasom: „Bogie, prijateljček moj, mogoče pa ne veš, kako se to napravi?“

Brez naglice je vzel pištolo iz fantovih vzlaznih rok, odmeril tri korake nazaj in mu pognal strel v glavo.

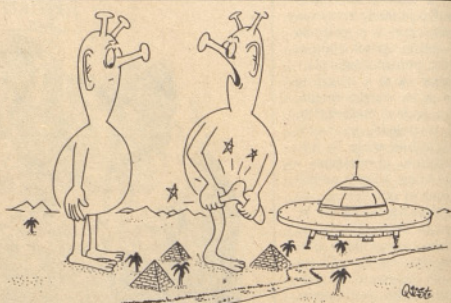
Gaston Vidal piše o tem dogodku v svoji knjigi. Vojaku je bilo resnično ime Bogie. Če se je stotnik, ki sem mu dal ime Gemier, zares tako pisal, ne morem reči. Vidalaova zgodba je posvečena nekemu Gemieru. V znamenje globokega spoštovanja. Po mojem mnenju to posvetilo vse pove. Stotnik se je seveda imenoval Gemier. In nasezadnje nam Vidal pove, da je bil stotnik zares rodoljub, vojak, dober oče in nikakor ne tiste vrste človek, ki bi zameril malenkosti. In če človek ne zameri malenkosti, je to že veliko.

Prevedla:

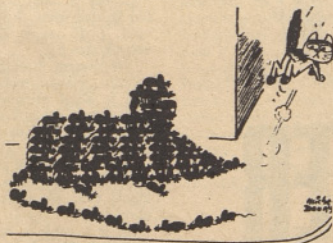
ALENKA PUHARJEVA

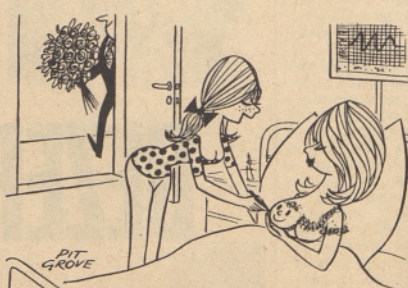
„Če verjamate ali ne: v naši stolpnici v Avstraliji se je strgal kabel dvigala!“

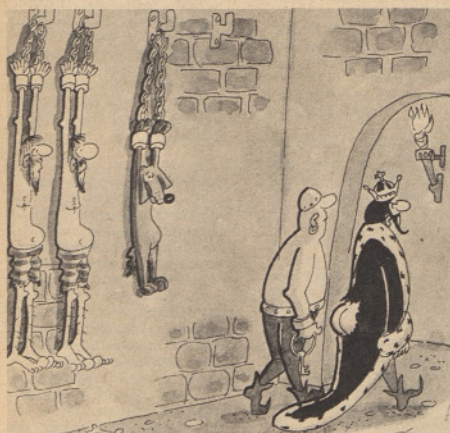
„Pazi, ceste na tem planetu so strašno kamnite!“

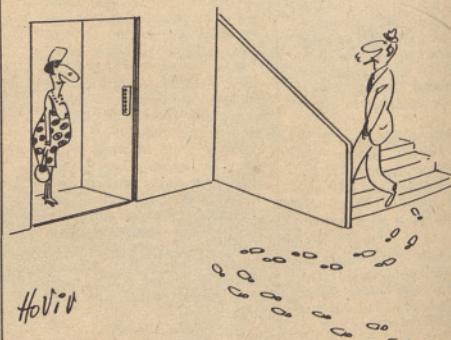
Brez besed

„Mislim, da bo tvojega Francelina zadela kap!“

Brez besed

Ho! Ho!

Brez besed

Z VEGETO SE BOLJŠE JE

danés vam priporočamo

POLNJENE LIGNJE
(za 4 osebe)

Sestavine: $\frac{1}{2}$ kg lignj, peteršilj, česen, 2 žlici „Vegete“, poper, 2 dcl olja, rožmarin.

Očistite $\frac{1}{2}$ kg večjih lignj.

Pripravite nadev: odrežite tipakle in jih drobno razrežite. Dodajte razrezan peteršilj, 3-4 stroke drobno narezanega česna, 2 žlici „Vegete“, poper, rožmarin in 1,5 dcl olja. Dobro premešajte in s tem nadevom napolnite lignje. Odprtino zašijte.

Denite v posodo in prelijte z nekaj olja, po želji dodajte nekaj rožmarina. Pecite v pečici ali na žaru.

sistem

meblo 65000 nova gorica telefon 22 611